

**T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN OKUL ÖNCESİ EĞİTİM
PROGRAMINDAKİ DEĞERLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Süreyya ERKUŞ

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Taha YAZAR**

**Diyarbakır
2012**

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN OKUL ÖNCESİ EĞİTİM
PROGRAMINDAKİ DEĞERLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Süreyya ERKUŞ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Taha YAZAR

Diyarbakır
2012

ONAY**EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Behçet ORAL

Üye/Danışman: Yrd. Doç. Dr. Taha YAZAR

Üye : Yrd. Doç. Dr. İlhami BULUT

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.
....../....../2012

Doç. Dr. Behçet ORAL
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Çocuk doğduğu andan itibaren değerleri öğrenmeye başlar. Aile ortamında başlayan bu serüven yaşam boyunca devam eder. Ancak kişiliğin oluşumunda önemli bir dönem olan 0-6 yaş arası dönem, çocuğun değerleri özümsemesinde önemli bir role sahiptir. Bu dönemi kapsayan okul öncesi eğitimde, değerlerin planlı ve programlı verilmesi çocuğun değerleri doğru benimsemesini sağlayacaktır.

Araştırma konusunun belirlenmesinden sürecin tamamlanmasına kadar her aşamada bana yol gösteren, bilgi birikimlerini, tecrübesini ve sabırlarını esirgemeyen ve araştırma süresince iyi bir öğrenci olmadığım zamanlarda bile bana karşı inancını yitirmeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Taha YAZAR'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans ders aşamam boyunca kendisinden çok şey öğrendiğim, yetersiz kaldığım anlarda ufku genişleten değerli hocam Doç. Dr. Behçet ORAL'a, engin bilgisiyle her zaman öğreneceğim şeyler olduğunu düşündüğüm değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Abidin DAĞLI'ya, güler yüzüyle bize her zaman cesaret verip kendimize güvenmemizi sağlayan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Bayram AŞILIOĞLU'na, kısa sürede tanımama rağmen bilgi ve birikimlerini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Fırat Kıyas BİREL'e, lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince bana emek veren tüm hocalarıma ne kadar teşekkür etsem azdır.

Araştırma süresince beni okullarında misafir ederek yardımlarını esirgemeyen okul yöneticilerine, araştırmama katılarak duyarlılık gösteren tüm öğretmenlere içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Varlıklarıyla hayatımı her zaman değerli kılan, benden maddi ve manevi desteklerini esirgemedikleri için canım aileme teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu; 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır ili merkez ilçelerindeki anaokullarında görev yapan okul öncesi öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırma kapsamında 85 öğretmene ulaşılmış olup, araştırmaya 72 öğretmen dahil edilmiştir.

Bu çalışmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır.

Araştırmaya ilişkin şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğretmenlerin, okul öncesi eğitimde öncelikli olarak saygı, sevgi ve paylaşım değerlerinin çocuklara verilmesi gerektiği düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
- Okul öncesi öğretmenlerine göre okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin öğretmen inisiyatifi dahilinde verildiği ve yetersiz bulunduğu ortaya çıkmıştır.
- Okul öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerin programdaki değerleri kazanıp kazanmadığını serbest zaman etkinliği, drama etkinliği, gözlem yoluyla ve aile katılımı yoluyla belirledikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitimde; öğrenci sayılarının fazlalığı, ailelerin yeterli bilinçte olmamaları, değerler eğitiminin sadece öğretmene bırakılması gibi sebeplerden dolayı güçlük çektikleri saptanmıştır.
- Okul öncesi öğretmenleri, kitle iletişim araçlarının okulda verilen değerler eğitimini olumsuz etkilediği düşüncesinde oldukları sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda okul öncesi eğitim programında değerler eğitimi boyutu daha kapsamlı olarak yeniden düzenlenmeli, öğrenci sayıları azaltılmalı, programdaki değerler somut yaşantılar ile verilmeli ve ailede değerlerin pekiştirilmesi gibi öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Okul Öncesi Eğitim Programı, Değerler Eğitimi,

ABSTRACT

The purpose of this study was to evaluate the opinions of pre-school education teachers about the values education in pre-school education programme. The sample of this study consists of pre-school teachers who work in central district of Diyarbakır in 2011-2012 Education year. In this study, 85 teachers were interviewed and 72 teachers were included.

Qualitative research methods were used in this study. Semi-structured interview technique which is one of the qualitative data collection techniques; is used in this research. Content analysis is the method used for the assessment of information which was gained in the interviews.

At the end of this research the findings are such :

- It was concluded that teachers are primarily in the opinion of that the children should be taught values such as sharing, respect and love
- According to the pre-school teachers, it is found that the education values that are aimed in pre-school education programme are in the grip of teachers' initiative and it is not enough.
- It was concluded that pre-school teachers identify whether the students gain values in programme with free-time activities, drama, observation and family involvement.
- In pre-school education, the pre-school teachers have difficulty about the excessive number of the students, unconsciousness of the families, giving all the responsibilities only to the teachers.
- It was concluded the pre-school teachers are in the opinion that mass media has a negative effect on the values education that is given at school.

In accordance with the results of the study, values education should be replanned more comprehensively in pre-school education programme, the number of the students in a class should be reduced, the values in programme should be given with concrete experiences and family values should be reinforced.

Key Words: Pre-school Education, Pre-school Education Programme, Values Education.

İÇİNDEKİLER

ONAY	ii
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x

I BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
I.1. Araştırmanın Amacı.....	5
I.2. Araştırmanın Önemi	6
I.3. Sayıtlılar.....	7
I.4. Sınırlılıklar	7
I.5. Tanımlar.....	7

II BÖLÜM	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
II.1. Okul Öncesi Eğitim	9
II.2. Okul Öncesi Eğitimi Programı	14
II.3. Değerler Eğitimi	17
II.3.1. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü.....	23
II.3.2. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü	29
II.3.3. Değerler Eğitiminde Kitle İletişim Araçlarının Rolü	33
II.4. Okul Öncesinde Değerler Eğitiminin Önemi	35
II.5. İlgili Araştırma ve Yayınlar.....	37
II.5.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	37
II.5.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	44

III BÖLÜM	48
YÖNTEM	48
III.1. Araştırmanın Modeli	48
III.2. Çalışma Grubu	48
III.3. Veri Toplama Aracının Hazırlanması ve Geliştirilmesi.....	52
III.4. Verilerin Toplanması	52
III.5. Verilerin Analizi.....	53

IV BÖLÜM	55
BULGULAR VE YORUMLAR	55

V. BÖLÜM.....	76
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	76

KAYNAKÇA	80
-----------------------	-----------

EKLER

EK-1: Özgeçmiş

EK-2: Anket İzni

EK-3: Görüşme Formu

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1- Diyarbakır İli Merkez İlçelerinde Bulunan Anaokulları	49
Tablo 2- Okul Öncesi Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı (N=72)	50
Tablo 3- Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kıdemlerine Göre Dağılımı (N=72)	50
Tablo 4- Mezun Olunan Yüksek Öğretim Kurumuna Göre Dağılım (N=72).....	51
Tablo 5- Mezun Olunan Yüksek Öğretim Kurumu Alanına Göre Dağılım (N=72).....	51
Tablo 6- Okul Öncesinde Öncelikli Olarak Hangi Değerler Verilmeli Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72).....	55
Tablo 7- Okul Öncesi Eğitimde Verilen Değerler Eğitimini Ne Ölçüde Yeterli Buluyorsunuz Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72)	58
Tablo 8- Değerlerin Kazanılıp Kazanılmadığını Belirlemek İçin Ne Tür Etkinlikler Yapıyorsunuz Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72)	61
Tablo 9- Değerlerin Öğretiminde Zorluk Çektiğiniz Noktalar Nelerdir Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72).....	64
Tablo 10-Değerlerin Öğrencilere Kazandırılması Sürecinde Ailenin Rolü Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72).....	67
Tablo 11-Kitle İletişim Araçlarının Değerler Üzerindeki Etkisi Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72).....	70
Tablo 12-Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Değerler Eğitiminin Daha Yararlı Olması İçin Neler Yapılmalıdır Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72).....	73

I BÖLÜM

GİRİŞ

Günümüzde bilim ve teknoloji hızla gelişmektedir. Bilgiyi araştırarak üreten, uygulayan ve paylaşan toplumlar, diğerlerinden önde yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle toplumların gelişmişliği ile eğitim düzeyi arasında sıkı bir ilişki vardır. Eğitim davranış değiştirme ve oluşturma sürecidir. Bu süreç, okul öncesi eğitim ile başlar. Çünkü yaşam boyu devam eden öğrenme sürecinde, yaşamın ilk yıllarından itibaren bireylere kazandırılması gereken bilgi, beceri ve yeterliklerin olması okul öncesi eğitimin önemini artırmaktadır.

Oktay (2010:10) okul öncesi eğitimi, çocuğun doğumundan ilköğretim başlayıncaya kadar olan tüm yaşantılarını içeren bir eğitim süreci olarak tanımlamaktadır. Akduman, (2010:13) ise, okul öncesi eğitimi; çocuğun doğduğu günden, 72 aya kadar geçen yılları kapsayan, bu yaş grubu çocukların bireysel özelliklerine ve gelişim düzeylerine uygun, bedensel, psiko-motor, sosyal-duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerini desteklemeye yönelik, çocuklara zengin uyaranlı çevre olanakları sağlayan ve onları toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren, çocukları ilköğretime hazırlayarak, temel eğitimin bütünlüğü içerisinde yer alan sistemli ve bilinçli bir eğitim süreci olarak ifade etmektedir.

Okul öncesi eğitim, çocuğu hayata hazırlamada en önemli süreçtir. Günümüzde değişen teknoloji, çevre koşulları ve yaşam biçimleri çocuğun eğitiminde ailenin yanı sıra eğitim kurumlarının gerekliliğini göstermektedir. (MEB, 2006:47). Aral ve Gürsoy (2001) ise bu gerekliliği şu şekilde ifade etmişlerdir.

“Toplumun geleceğinde etki payı çok yüksek olan yeni nesillerin fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı olması, kendi değerlerinin farkında olarak yetişmesi ve bu değerleri insanlığın yararına kullanabilmesi onlara sağlanacak olan koşullarla yakından ilgilidir. Çocuğun birey olarak çıkarını gözeten ve çocuğun çıkarını toplumun çıkarı ile bütünleştiren yaklaşım çocuğun toplumun geleceği olduğu

düşüncesine içerik kazandırmaktadır. Çocukların sorumluluk sahibi, bilinçli ve nitelikli bir birey olarak yetiştirilmesi toplumun bugünü ve geleceği ile örtüşmektedir.”

Çocuğun gelişim hızı ve öğrenme kapasitesinin en yüksek olduğu bu kritik yıllarda temeli atılan beden sağlığı ve kişilik yapısının, ilerleyen yaşlarda aynı yönde ilerlemesi daha yüksek bir şansa sahiptir. Çocukluk yıllarında kazanılan davranışların büyük bir kısmının yetişkinlikte bireyin kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını ciddi bir oranda biçimlendirdiği gözlenmiştir (Oktay, 2010:2).

Okul öncesi eğitiminin önemli faydaları bulunmaktadır. Genel olarak bu faydalar bireysel ve toplumsal olarak şöyle sıralanabilir: Bireysel açıdan okula hazırlık yapar, öğrenmeyi geliştirir, eğitim farklılıklarını azaltır, toplumsal açıdan da eğitimde verimliliği artırıp gelecekteki sosyal maliyeti azaltır (Cheng ve diğerleri, 2004: 9). Kişiliğin temelinin atıldığı okul öncesi yıllarında verilen eğitimin, tüm eğitim kademelerini, hatta tüm yaşamı etkilediği düşünüldüğünde bu dönemde verilen eğitimin önemi yadsınmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır (Kandır, 2001).

Çocuğun güven duygusunu geliştirmek, yaşadığı toplum yapısında edineceği yeri ve yükleneceği sorumlulukları öğretmek, kişiliğini ve özel yeteneklerini geliştirmek, yarının mutlu insanlarını yaratmak okul öncesi eğitimle mümkündür (Şahin, 2010: 27). Çocuğa erken yaşlarda sağlanacak deneyimlerle elde edilecek temel bilgi, beceri ve alışkanlıklar, çocuğun daha sonraki öğrenim yaşamının yanı sıra, sosyal ve duygusal yaşamını da bilinçlendirecek ve olumlu yöne çekebilecek güçtedir. Tesadüflere bırakılamayacak kadar ciddi, bilimsel ve sistematik bir organizasyon ile yönlendirilmesi gereken okul öncesi eğitim hizmeti, tüm eğitim sisteminin en can alıcı basamağıdır (Akduman, 2010:13).

“Okul öncesi eğitimin amaçlarının gerçekleştirilebilmesi, ancak iyi planlanmış ve nitelikli eğitim programları ile mümkün olabilir. Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan eğitim programları, okul-çocuk-aile üçgeninde gerçekleştirilen tüm yaşantıları kapsamaktadır. Bu noktada önemli olan husus; çocuğun eğitim

gereksinimlerinin karşılanabildiği ve ailenin beklentilerine karşılık bulabildiği eğitim programlarının hazırlanmasıdır” (Güven, 2010:86).

Yürürlükte olan okul öncesi eğitim programında; okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 36-72 aylık çocukların psikomotor, sosyal –duygusal, dil ve bilişsel gelişimlerinin desteklenmesi, özbakım becerilerinin kazandırılması ve ilköğretime hazır bulunuşluklarının sağlanması amaçlanmaktadır. 36-72 aylık çocuklara yönelik olan bu program “gelişimsel” bir programdır. Yani çocuğun tüm gelişim alanlarının geliştirilmesini esas almaktadır (MEB, 2006:12). Bu gelişim alanlarından sosyal-duygusal alandaki kazanımlar, okul öncesi çocuğunun toplumda iyi bir vatandaş ve iyi bir birey olarak yetişmesini, bunun beraberinde çocuğun yaşantısında gerekli olacak birçok değeri de kazanmasını sağlayacaktır.

Nitekim, çocukların yaratıcı, üretken, kendine güvenli, paylaşımcı, yeniliklere açık, kendini sürekli geliştiren, sorumlulukların bilincinde olan ve bunları yerine getirmek için çalışan bireyler olarak yetişmeleri için, onlara sadece bilgi aktarmak yeterli değildir. (Sarı, 2010:172). Bundan dolayıdır ki, okul öncesi eğitim programının temel ilkelerinde (madde 7) değerler üzerinde durulmuştur. Okul öncesi dönemde verilecek olan değerler eğitimi, bireyin ilerleyen yaşlarında toplumun ahlaki kurallarına uygun davranışlar sergilemesini sağlayacaktır.

Sevgi, saygı, işbirliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi değerleri çocuklara küçük yaşlarda kazandırmak gerekir. Değerler küçük yaşlarda öğretilmeye başlandığı takdirde kişilik gelişimine katkı sağlamaktadır.

Değerler; arzu edilen, kişilerin hayatlarına kılavuzluk eden, önem değerlerine göre değişen, durum ötesi hedefler şeklinde tanımlanabilir (Schwartz,1992; Akt:Uysal, 2007:218). Değerler, bir kişi ya da bir topluluğun ideal kabul ettiği var olma ya da hareket tarzıdır (Doğan, 2008:317). Bahar (2009:64), güç, zenginlik, adalet, eşitlik, aşk, çalışkanlık, misafirperverlik ve dürüstlük gibi toplumun sahip olduğu ortak tutum ve bakış açıların değer kavramına denk geldiğini ifade etmiştir.

Geçen yüzyılla birlikte içinde yaşadığımız yüzyıl “değer” kavramı açısından değişimin yaşandığı bir yüzyıldır (Şişman, 2007:11). Bu değişime bağlı olarak; yaşanan siyasi, sosyal, kültürel değişim ve gelişmeler sonucunda bireylerin etkili ve verimli iletişim kurup, yaşanan sorunlara etik kurallara uygun bir şekilde çözüm üretebilmeleri için değerler oldukça önemli bir noktaya gelmiştir (Kale, 2007: 316).

Değerler eğitimi hayati bir önem arz eder (Tozlu ve Topsakal, 2007:177). Değerler eğitimi, kısaca değer kazandırma etkinliğidir. Daha ayrıntılı olarak ele alındığında değerler eğitimi, değerlerin açık bir şekilde öğretilmesidir (Hökelekli ve Gündüz, 2007:384). Her toplumun kendine özgü değerleri mevcuttur. Bu noktada toplumun nitelikli vatandaşlar yetiştirmesi, okullarda değerler eğitiminin verilmesi ile mümkündür. Çünkü, “Değerler eğitiminin öğretiminde okullar vazgeçilmez bir öncüdür” (Aspin, 1997:197). Değerler eğitiminin benimsenmesinde okullara ciddi görevler düşmektedir. Okulda verilecek eğitimde zihinsel, fiziksel, sağlık gelişimi kadar duyguların, düşüncelerin gelişmesine ayrıca ahlaki ve manevi kavram ve değerlerin kazanılmasına özen gösterilmelidir (Oktay, 1999:134-135). Bugün okullarda değerler eğitimi programı mevcuttur. Bunların hazır kitleleri ve programları vardır. Genel olarak toplumlarda kabul edilen şefkat, dürüstlük, saygı, adalet, sorumluluk gibi değerler üst sıralarda yer almaktadır (Prestwich, 2003: 142).

Türk eğitim sistemi incelendiğinde, öğrencileri daha çok akademik hayata hazırlayan bir yol izlendiği görülmektedir. Son zamanlarda yapılan araştırmalar toplumumuzda önemli ahlaki problemlerin ortaya çıktığını göstermektedir. Bireyin sosyal ilişkilerinde sorun yaşamaması için karşılaştığı ahlaki problemleri nasıl çözeceği ona öğretilmelidir. Bu da, eğitim sistemlerinin değerler eğitimine vermesi gereken önemi arttırmaktadır (Can, 2008: 46). Bu önem değerler eğitiminin okul öncesi eğitimle beraber ele alınmasını gerekli kılmıştır. Balat ve Dağal’a göre (2009:9) okul öncesi dönem, değerlere ilişkin bilgilerin temellerin atıldığı ilk dönemdir. Değerler yaşanan çevre, kültürel özellikler, eğitim ve deneyimlere göre farklılıklar gösterir ve değerlere ilişkin bilgiler tüm hayat boyunca devam eder. Fakat ilk bilgiler erken dönemlerde kazanılır. Bu süreden sonra da değerlere ilişkin değişimler elbette mümkündür, fakat temel değerler oluşmuştur.

Okul öncesi eğitim kurumlarında değerler eğitiminde malzeme ve program kadar, hatta daha da önemli olan öge öğretmendir. Okul öncesi öğretmeni, annesinden ilk defa ayrılmak durumunda olan çocuğun karşısına çıkan ilk kişidir. Çocuk daha ilk günden, karşılaştığı zorluklarda öğretmene başvurur. Çocuk için öğretmen, hem öğreten, hem eğiten, hem seven, dostluk gösteren, kısacası günün büyük bir bölümünde kendisinin ve arkadaşlarının isteklerini yerine getirmek için çalışan ve kişilik gelişimin temellerini atan insandır (Oktay, 1999:218-219). Çocuk, değerleri öğretmenle sevmekte ve onunla bütünleştirmektedir. Saygıyı, sevgiyi, paylaşmayı, yardımlaşmayı, dostluğu öğretmeninden görece ve yaşamının devamındaki davranışlarında göstermeye devam edecektir.

Öğretmen, okulda verilen eğitim sisteminin en temel ögesidir. Toplumdaki huzur ve sosyal barışın sağlanmasında, bireylerin sosyalleştirilmesi ve toplumsal hayata hazırlanmasında, toplumun kültür ve değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasında, öğretmenler başrolü oynamaktadır. Öğretmenler toplumların gerçek mimarları ve insan kişiliğini şekillendiren gerçek sanatkarlarıdır (Özden, 2002: 9). Bu nedenle öğretmen görüşleri bu bağlamda önem arz etmektedir.

Çok daha etkili çağdaş değerler eğitimi uygulamalarına ve bu değerler eğitimin yeniden düzenlenmesine ihtiyaç vardır. Çocuğun ahlaki gelişimi için insani ve ilerici vizyonunu gerçekleştirmek için, değerler eğitimi uygulamalarının önemsenmesi gerekmektedir (Kohn, 1997).

I.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesidir.

Araştırmanın bu temel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Okul öncesi eğitimde öğrencilere öncelikle hangi değerler verilmelidir?
2. Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitimi (etkinlikler, uygulamalar, oyunlar, örnek hikayeler vs. açılarından) ne ölçüde yeterli buluyorsunuz?

3. Öğrencilerin programdaki değerleri kazanıp kazanmadığını belirlemek amacıyla ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?
4. Okul öncesi eğitim programında değerler eğitimi ile ilgili güçlük çektiğiniz noktalar nelerdir?
5. Değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde ailenin rolü hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
6. Kitle iletişim araçlarının değerler üzerindeki etkisi hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
7. Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin daha yararlı olması için sizce neler yapılmalıdır?

1.2. Araştırmanın Önemi

Hızla gelişen ve değişen dünyada her şey gibi toplumların karşılaştıkları sorunlar da değişmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de eğitim sistemi aracılığıyla bu sorunları çözmeye ve bu değişime ayak uyduracak şekilde bireyler yetiştirilmeye çalışılmaktadır. Bireyler yetiştirilirken toplumsal değerler ve ahlaki kurallar göz önüne alınmalıdır. Nitekim günümüzde değerler yozlaşmakta ve gerek aileler gerekse de toplum tarafından pek önemsenmemektedir. Değerlerden yoksun bir neslin yetişmesi ile karşı karşıya kalmaktayız. “Genel olarak eğitimin tüm aşamalarında ihmal edilen duyuşsal alan hedeflerinin ve bu hedeflerin değerlendirilmesinin planlı bir şekilde öğretim programlarında yer almasına ve yapılan çalışmalarının yetersiz olması nedeniyle de değerler eğitimi alanında yapılacak nitelikli çalışmalara gereksinim vardır” (Kunduroğlu, 2010: 8). Bu durum, değerler eğitiminin okullarımızda sistemli ve etkili bir biçimde yapılması zorunluluğunu ortaya çıkartmaktadır.

Bu anlayış doğrultusunda değerlerin kazandırılmasına ilişkin akılcı ve uygulanabilir eğitim programlarının olması gereklidir. Çünkü okul, öğrencilerin iyi bir öğrenci olmaları yanında sağlam karakterli vatandaşlar olarak yetişmeleri içinde vardır. Ayrıca okulun görevlerinden biri de çocukların değerleri özümsemelerini ve devamlı olarak sergilemelerini sağlamaktır.

Çocuğun okul ile tanışması, okul öncesi eğitim ile başlar. Okul öncesi eğitimde verilecek değerler, ilerleyen yaşlarda oluşacak kişiliğin temelini oluşturmaktadır. Eğitim

kademelerinin ilkini oluşturan okul öncesi dönem birçok ebeveyn tarafından önemsenmemektedir. Ancak okul öncesi dönemde çocuğun girmiş olduğu sosyal çevreyle etkileşim sonucu karakterinin büyük çoğunluğunun oluştuğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu durumda hem aileler gerekli özeni göstermeli hem de eğitim programlarında değerler planlı bir şekilde verilerek değerlerin öğretimi, yalnızca öğretmenlerin inisiyatifine bırakılmamalıdır.

I.3. Sayıtlılar

1. Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin görüşme sorularına içtenlikle cevap verdikleri düşünülmektedir.
2. Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerin görüşme sorularını tam ve doğru olarak anladıkları kabul edilmiştir.

I.4. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır ili merkez ilçelerde görev yapan okul öncesi öğretmenlerden elde edilen veriler ile sınırlıdır.
2. Bu araştırmanın verileri, görüşme formunda yer alan sorularla sınırlıdır.

I.5. Tanımlar

Değer: Bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlardır (Kızılcelik ve Erjem, 1996:128).

Okul öncesi eğitim: Okul öncesi eğitim; çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, sağlıklı ve zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan, onların bedensel, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerini destekleyen ve ilköğretime hazırlayan bir eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır (Artut ve Tarım, 2004:1).

Okul Öncesi Eğitim Programı: 0-72 aylık çocukların kurumlarda okul öncesi eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere; belirlenen hedefler doğrultusunda kazanılması beklenen davranışlara uygun, planlı ve sistemli eğitim yaşantıları düzenleyerek, sonuçta hedeflere ne ölçüde ulaşıldığını gösteren değerlendirmeyi de içine alan çalışmalar bütünüdür (Aral ve diğerleri, 2002:60).

Okul Öncesi Eğitim Kurumları: 0–6 yaş arası çocukların tüm gelişimlerini fiziksel, zihinsel, duygusal sosyal ve benzeri gelişimlerini sağlıklı, düzenli fiziksel koşullar içinde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürel özelliklerini dikkate alarak en iyi biçimde yönlendiren, çocuklarda sağlam kişilik, sosyal yönden uyumlu, yaratıcı ve işlek zekâ gelişmesine yardım eden alanının uzman, olan eğitici bir kadroya sahip temel fonksiyonu eğitim olan sosyal kuruluşlardır (Güven, 2006:29).

Örtük Program: Örtük programlar, ders dışı etkinlikleri de içine alan çok geniş bir kavramdır. Öğrencilerin resmi programda belirtilenlerin dışında kazandıkları bilgi, görüş ve değerlerdir (Demirel, 1999:8).

II BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

II.1. Okul Öncesi Eğitim

0 – 6 yaş dönemi çocukların eğitimini kapsayan “okul öncesi eğitimi” kavramı farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Okul öncesi eğitim, isteğe bağlı olup, ilköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar (Doğan, 2008:235). Zorunlu öğrenim çağına kadar çocukların zihinsel, fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimlerini sistemli bir ortam içinde daha iyi sağlayan, yeteneklerinin gelişmesine yardım eden, temel eğitimin bütünlüğü içinde yer alan eğitim devresine okul öncesi eğitim denir (Arı ve diğerleri, 2006: 7). Bir diğer tanıma göre ise, okul öncesi eğitim; çocukların bireysel özelliklerine uygun, sağlıklı ve zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan, onların bedensel, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerini destekleyen ve ilköğretime hazırlayan bir eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır (Artut ve Tarım, 2004:1).

Okul öncesi eğitimi daha farklı olarak tanımlarsak, ahlaki ve kültürel değerler, duygu gelişimi, algılama kapasitesi ve problem çözme yeteneğini geliştiren ayrıca yaratıcılık ve kendini ifade kabiliyetini edinmesinde önemli rol oynayan, planlı ve programlı bir süreçtir (Ural ve Ramazan, 2007:13-14).

Okul öncesi eğitim, çocuğun doğumundan itibaren başlar. İlköğretim çağına kadar olan tüm yaşantılarını içerir. Bu dönem çocuğunda, bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimin hızlı ve aynı zamanda kişilik yapısının biçimlenmeye başladığı dönem olduğundan temel alışkanlıkların çocuğa kazandırılması açısından önemli bir evredir (Razon, 1987: Akt; Uçar, 2010:1). Oktay (1999:134) da bu dönemi “Bireylerin bazı davranış ve yetenekleri kazanmaları için yaşamlarında önemli dönemler vardır. İnsan yaşamının diğer dönemlerinin temelini atıldığı, ergenlik ve yetişkinlik döneminin ilk basamağı” olarak ifade etmiştir.

Yukarıdaki tanımlar bağlamında okul öncesi eğitim, çocuğun doğduğu günden temel eğitime başladığı güne kadar geçen sıfır-altı yaş arasındaki dönemini kapsayan ve

çocukların daha sonraki yaşamlarında çok önemli bir yeri olan; bedensel, psikomotor, sosyal-duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı, bu doğrultuda kişiliğinin şekillendiği “erken çocukluk çağı” diye de adlandırılan gelişim ve eğitim süreci olarak tanımlanabilir (Aral, Kandır ve Can Yaşar, 2001:15).

Günümüzde 0-6 yaş çocuklarının gelişimlerini sağlamaya yönelik sistemli, organize ve planlı her türlü eğitim etkinliklerine genel olarak ‘okul öncesi eğitim’ denmektedir (Ural ve Ramazan, 2007:13). Okul öncesi eğitim, gelişim dönem “ilk çocukluk” ya da “oyun dönemi” olarak nitelenen 2-6 yaş dilimini özellikle 4-6 yaşlarını kapsar (Yeşilyaprak, 2002: 37).

Okul öncesi eğitim, aile dışındaki planlı, denetimli eğitimin beşiğidir. Teoride, kişinin, kişilik gelişiminin doğuş ve oluş aşamalarında eğilip bükülmeye, belli bir biçim kazanmaya ve yararlanmaya en açık bir durumda olduğu, dolayısıyla, anaokulunun çocuğa ileride verilecek diğer eğitim aşamalarındaki değerlerden daha önemli değerler kazandıracağı, hatta bu değerlerin çocuğun bir çeşit alinyazısı demek olduğu kabul edilmelidir (Jersild, 1974: Akt; Sapasağlam, 2009:3).

Okul öncesi eğitimde çocuğun gelişiminin her yönden desteklenmesi ve ailenin sağlayamadığı eğitim imkanlarından yararlanabilmesi, ailelerin çocuk eğitimi konusunda bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Türkiye’de okul öncesi eğitim; 36-72 aylık çocukların bedensel, zihinsel ve duygusal gelişimlerinin sağlanması, tüm çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamının yaratılması, çocukların Türkçe’yi doğru ve güzel bir şekilde kullanmalarının sağlanması ve bu yaş grubu çocukların ilköğretime hazırlanması amaçlarını taşımaktadır (MEB, 2006:9).

Okulöncesi eğitimin temel amacı, çocuğu tüm gelişim alanlarında desteklemektir. Bu amaca ulaşmak için hazırlanan programlar, çocuğun aktif katılımını; ayrıca gözlemlene, ifade etme araştırma, düşünme, inceleme, vb. becerilerinin gelişimini de sağlamalıdır (Zembat ve Zülfikar, 2006:589). Aynı zaman da okul öncesi eğitiminin amacı toplumsal, eğitsel ve gelişimsel olarak üç başlık altında toplanmıştır. Toplumsal

amaçlar, çalışan kadınlara destek sağlamak, her çocuğa eğitim sağlamak, bireysel gelişimlerine katkıda bulunmak ve onların birbirleri ile ilişki içinde bulunmalarına, sosyalleşmelerine katkı sağlamaktır. Eğitici amaçlar, çocuğun duyu organlarını eğitmek ve çevreye olan duyarlılığını arttırmayı kapsar. Gelişimsel amaçlar ise çocuğun doğal gelişimini temel alıp, gelişim ile ilgili yaşantılarına önem vererek kendi vücudunu kontrol etme, kendi denetimini bağımsız olarak yapma, konuşma, öğrenme, dil vb. becerilerinin gelişimini sağlamaktır (Poyraz ve Dere, 2006:19).

Okul öncesi eğitimin genel amaçları şu şekilde özetlenebilir;

- ✓ Çocukların duygu gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,
- ✓ Çocuğun sevgi, şefkat, ilgi gereksinimlerini gidermelerine, sorumluluk duygusunun gelişimine yardımcı olmak,
- ✓ Çocuklarda millet, vatan, bayrak ve insan sevgisinin, manevi değerlere bağlılığın gelişmesine yardımcı olmak,
- ✓ Çocukların sorumluluk yüklenmelerini, dürüst, nazik, saygılı ve düzenli olmalarını sağlamak,
- ✓ Arkadaşlarıyla ve çevresiyle olumlu ilişkiler kurmasını sağlamak,
- ✓ Sosyal gelişmesine (arkadaş edinmesine, başkalarıyla paylaşma, yardımlaşma, kurallara uyma, özgürce davranma konularında) yardımcı olmak (Oğuzkan ve Oral, 2001:12).

Çocukların geleceğini belirleyecek olan toplumsal ve ahlaki değerlerin kazanılması ve aktarılması yaşamın ilk yıllarında başlar. “Bu bakımdan eğitim ihtiyacımızın önemli, öncelikli ve ağırlıklı bir bölümü olan ve eğitim sistemimizin ilk basamağını teşkil eden okul öncesi eğitim hayati bir önem taşımaktadır “ (M.E.B, 1993). Okul öncesi dönem birey açısından yaşamın en duyarlı dönemidir. Bu dönemde çocuğun içinde bulunduğu çevre koşulları, çocuğun fiziksel, sosyal, zihinsel ve ruhsal yönden gelişimde rol oynar. Buna ek olarak toplumsal ve ahlaki değerlerde devamlılığın sağlanması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında okul öncesi eğitim fazlasıyla önemlidir. Bu dönem, gelişimin hızla yönlendiği, bireyin çevre koşullarından en fazla etkilendiği, biçimlendirici yıllardır. Davranışlarımızın temelleri bu yıllarda atılır (Oğuzkan ve Oral, 2001:2). Bu dönemdeki yaşantılar onun gelecekte hayata bakış açısını da önemli ölçüde etkiler.

Yapılan araştırmalar ve çağdaş eğitim alanındaki uygulamalar; nitelikli, sağlıklı ve istenen davranışlara sahip nesiller yetiştirmek için eğitime erken yaşlarda başlamının gerekli olduğunu göstermektedir (Oktay, 1999:15). Budak ve Akbaş (2011:33) da ilk altı yılın kişilik oluşumunda etkisini “kabul edilmelidir ki temeli yanlış atılan bir binayı doğru yapmak imkansızdır. Bu yanlış düğmelenen bir gömleğe benzer; ilk yanlış yeni yanlışlara yol açacak ve böylece yanlışlar ardı sıra birbirini takip edecektir” sözleriyle ifade etmiştir.

Okul öncesi dönem, çocuğun gelişiminin hızlı bir şekilde oluştuğu yıllar olduğuna göre; temeli atılacak olan, psiko-sosyal gelişim ve kişilik yapısının, doğru eğitim ve yönlendirmeler ile desteklenmesi gerekmektedir. Çocuk gelişiminin kendine özgü dinamikleri olduğu ve her bir gelişim basamağının bir önceki basamaktan etkilendiği göz ardı edilmemelidir (Yavuzer, 2011:11). Bu dönem çocuğun en hızlı öğrendiği dönem olup, çocuğun sadece beyin gelişimi değil kişilik gelişiminin de önemli temelleri bu dönemde atılmaktadır. Çocukluk çağındaki bedensel, zihinsel ve kişisel gelişim aynı yönde ileri yaşlarda da devam eder.

Çocuğun bu dönemde yakından izlenmesi, karakterinin oluşumunu sağlayacak toplumsal değerlerin öğretilmesi, çocuğun ilk eğitiminde vazgeçilmez, olmazsa olmaz bir yaklaşımdır. Aksi takdirde zamansız ve bilinçsizce verilenlerin çocuğun sonraki yıllardaki yaşamını kolaylaştırmak yerine, zorlaştırabilir. Oysa eğitimin amacı, yaşamı zorlaştırmak değil, aksine çocuğu gerçek yaşama hazırlanma sürecinde kendisiyle, sosyal ve maddesel çevreyle uyumlu hale getirecek kişilik oluşumuna yardımcı olmak ve olumlu bir kişiliğin göstergesi olan davranış yeterliliği ve toplumsal değerleri kazandırmaktır (Oktay, 1999:15-16).

Okul öncesi dönemde çocuğun anne ve babası tarafından sevgi ve şefkatle büyütülmesi, ihtiyaçlarının karşılanması, sağlığının korunması çok önemlidir Bu nedenle, istenen bir çocuk olarak dünyaya gelmek, yaşamın ilk yıllarında, sevgi ve şefkatle büyütülmek, tutarlı ve kararlı yetişkin davranışları ve zengin uyarıcılar kişinin sağlıklı bir şekilde gelişmesinin olmazsa olmaz koşullarıdır (şahin, 2005:1-2). Ancak, çocuğun aile çevresindeki koşulları ne denli iyi ve elverişli olursa olsun, çocuğu temel olan

ilköğretime hazırlamak; yaşlılarıyla birlikte uygun bir ortamda ve uzman eğitimcilerin gözetiminde daha olumlu sonuçlar vermektedir. Kaldı ki, ülkemizin ekonomik ve toplumsal yapısı sonucu, aileler, çocuklarının maddi ve manevi gereksinimlerini yeterince karşılayamamakta, gerekli çağdaş pedagojik formasyondan yoksun bulunmakta ve çocukların eğitim ve öğreniminde devletin desteğine ihtiyaç duymaktadırlar (Yavuzer, 2011:148). İşte okulöncesi eğitim özellikle bu açıdan günümüzde ailelere gerekli eğitim desteğini sağlayarak çok önemli bir işlevi yerine getirmektedirler.

Bu dönemde verilen eğitim, çocuğun geleceğine yön vermektedir. Çocukluk yıllarında kazanılan davranışların büyük bir kısmı, yetişkinlikte bireyin kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını biçimlendirmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumu, çocuğun aileden sonra tanıştığı, kuralları olan ilk merkezdir. Çocuk bu kurumlarda paylaşmayı, kendini ifade etmeyi, başkalarının hakkına saygı duymayı ve gerçekleştirdiği faaliyetlerle kendine güven duymayı öğrenmektedir. Çocuğun öz bakım becerileri ve sorumluluk duygusu kazanması yine okul öncesi eğitimin bir parçasıdır. Ayrıca okul öncesi eğitim kurumları farklı sosyoekonomik ve kültürel özelliklere sahip çocuklar için bir kaynaşma ortamıdır (Sapasağlam, 2009:4).

Bu dönemdeki yaşantılar çocuğun gelecekte hayata bakış açısını da önemli ölçüde etkilemektedir. Sağlıklı, mutlu, yaratıcı insanlar yetiştirebilmek, bu dönemi tanımaya ve iyi şekilde değerlendirmeye bağlıdır (Aral ve diğerleri, 2002:14). Okul öncesi yıllarda işbirliği, yardımlaşma, paylaşma, yaşayarak ve keşfederek öğrenme, içsel denetim, kendini ifade etme, yaratıcılığın gelişimi, özbakım becerilerini geliştirme gibi temel gereksinimlerinin karşılanması çocuğun ileri yıllardaki gelişiminin sağlıklı olması açısından oldukça önemlidir (Gürkan, 2000:5).

Çağdaş ve demokratik toplumun gerektirdiği; duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilen, girişimci ve araştırmacı, öz denetimini sağlayabilen, kendisinin ve başkalarının haklarına saygılı, yeteneklerini kullanma becerisini edinmiş ve kültür değerlerine sahip,

ruhsal ve bedensel özellikler yönünden sağlıklı bireyler yetiştirmek ancak okulöncesi dönemdeki çocukların eğitime gerekli önemi vermekle sağlanabilir (Kandır, 2001).

II.2. Okul Öncesi Eğitimi Programı

Bir toplumda okulöncesi dönemdeki çocuğun tüm sosyal çevresiyle birlikte çeşitli kaynakları kullanarak, çocuğun gerekli bakım, gelişim ve eğitimi sağlayan, çocuğu çevresiyle bir bütün olarak ele alan, kişilik oluşumunu şekillendiren ve okula hazırlığı da içeren, kurumda ve kurum dışında uygulanan programların hazırlanması önemlidir. “Gelişimin ve değişimin hızlı olduğu, bu dönemin uygun ve programlı bir ortamda geçirilmesi gerektiği görüşünün yaygın olarak benimsendiği bu dönemin, uygun olarak düzenlenmiş eğitim ortamlarında geçirilmesinin önemli olduğu bir gerçektir. Günümüzde bu ihtiyacı karşılayabilecek nitelikte tasarlanan okul öncesi eğitim kurumları çocuğun diğer gelişim alanlarında olduğu gibi ruhsal gelişim açısından da önemlidir” (Kök ve diğerleri, 2008:83).

Okul öncesi eğitim programı, “0 – 72 aylık çocukların kurumlarda okul öncesi eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere; belirlenen hedefler doğrultusunda kazanılması beklenen davranışlara uygun, planlı ve sistemli eğitim yaşantıları düzenleyerek sonuçta hedeflere ne ölçüde ulaşıldığını gösteren değerlendirmeyi de içine alan çalışmalar bütünü” olarak tanımlanmaktadır (Aral ve diğerleri, 2002: 60).

Türkiye’de bugün uygulanan okul öncesi eğitim programının özellikleri incelendiğinde, 1994 yılı dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Zira Türkiye’de 1900’lü yıllara kadar okulöncesi eğitimle ilgili genel çerçeve program ve ilkeler belirlenmiş, ancak okulöncesi öğretmenleri plan ve programları kendileri hazırlamak zorunda kalmışlardır (Pökön, 2003: Akt; Düşek, 2008:102). Bu şekilde ünite ve buna bağlı olarak konu öğretimini temel alan bu hedef ve hedef davranışlar; yalnızca çocuğun bilişsel gelişimi ile sınırlı kalmış, ayrıca ezbere dayalı olduğu için kalıcı olmayan bir bilgi birikimi sağlamaktan başka bir yarar getirmemiştir. Bu bağlamda 1994 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, ilgili birimler ve üniversitelerden uzmanların katılımı ile gelişimsel hedef ve kazanılması beklenen davranışların geliştirildiği merkezi bir Okul Öncesi Eğitim Programı hazırlamıştır. 1994 yılında hazırlanan program; daha önceki aksaklıklar

dikkate alınarak, çocuğun gelişim alanlarını kapsayan, konuları amaç değil araç edinen ve gelişimsel özellikleri taşıyan hedef ve hedef davranışları içermiştir. 1994 yılından sonra Okul Öncesi Eğitim Programının kullanılmasına ilişkin yapılan araştırma, uygulama ve gözlemlerin sonuçlarına göre; 1994 programının yeterince anlaşılamaması uygulamada bazı güçlüklerin yaşanması ve üzerine Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü; okul öncesi eğitim programının gözden geçirilmesine karar vermiştir (Güven, 2010:91). Milli Eğitim Bakanlığı, Okulöncesi Eğitim Genel Müdürlüğü, 2000 yılında 1994-1995 öğretim yılından beri uygulanmakta olan Okulöncesi Eğitim Programlarını (Kreş, Anaokulu, Anasınıfı) geliştirmek üzere çalışmalar başlatmıştır. Bu çalışmalar Genel Müdürlüğün organizasyonu ile, geniş katılımlı olarak Ankara’da yapılmıştır. Çalışmalara, okulöncesi eğitim hizmeti sunan çeşitli kurum ve kuruluşlardan, diğer bakanlıklardan, Talim Terbiye Dairesinden, üniversitelerin okulöncesi öğretmeni yetiştiren fakültelerinden, öğretmen ve yöneticilerden, kişi ya da kişiler katılmışlardır (Düşek, 2008:104).

2002-2003 eğitim-öğretim yılında okul öncesi eğitim programı yürürlüğe girmiştir. Okul öncesi eğitimdeki çağdaş yaklaşımlar sonucunda alan uzmanları tarafından geliştirilerek yürürlüğe giren 36-72 aylık çocuklara yönelik okul öncesi eğitim programı çerçeve niteliği taşımaktadır. Öğretmenler çocukların ilgi, ihtiyaç ve gelişim özellikleri ile kurumun, çevrenin özelliklerine göre programın içeriğini oluşturma inisiyatifine sahiptir ve bu özelliği ile esnek bir program olarak nitelendirilmektedir. Ünitelerin yer almadığı ve dolayısıyla konuların amaç değil araç olduğu, çocuğu merkeze alan programda yaratıcılık ön plandadır, aile katılımına önem verilmektedir ve değerlendirme çok yönlüdür (Ural ve Ramazan, 2007: 43).

Okul öncesi eğitim programı 2006 yılında yeniden gözden geçirilerek yenilenmiştir. Programda; okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 36-72 aylık çocukların psikomotor, sosyal-duygusal, dil ve bilişsel gelişimlerinin desteklenmesi, özbakım becerilerinin kazandırılması ve ilköğretime hazır bulunuşluklarının sağlanması amaçlanmaktadır. 36-72 aylık çocuklara yönelik olan bu program “gelişimsel” bir programdır. Yani çocuğun tüm gelişim alanlarının geliştirilmesini esas almaktadır.

Program anlayışı olarak bütüncül, programlama yaklaşımı olarak da sarmal bir programdır (MEB, 2006:12).

2006 yılında yayımlanan 36-72 aylık çocuklar için hazırlanan okulöncesi eğitim programı kitabının birinci bölümünde programın tanıtımı, eğitim programının ve öğretmen kitabının kullanılmasında önerilen yöntem, gelişim özellikleri, 36-72 aylık çocukların eğitimleri için belirlenen amaç ve kazanımlara ve bunlarla ilgili açıklamalara ve okulöncesi eğitim kurumlarındaki eğitim etkinlikleri ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir (MEB, 2006:11-42).

Program kitabının ikinci bölümü, okulöncesi eğitimde kalite, meslek etiği ve öğretmen yeterlikleri, davranış yönetimi, çocuk ve yaratıcılık, okulöncesi eğitimde sorumluluk, çevre duyarlılığı ve farklılıklara saygı eğitimi ve kaynaştırma eğitimi hakkında bilgi bulunmaktadır. Program kitabının üçüncü bölümünde, öğrenme süreci, eğitim ortamlarının düzenlenmesi ve günlük ile yıllık plan gibi plan çeşitlerine yer vermektedir (MEB, 2006:45-75).

Kitabın dördüncü bölümünde aile katılımına, beşinci bölümünde ise değerlendirmeye yer verilmiştir. Altıncı bölümde okulöncesi eğitimden ilköğretime geçişte öğretmenin, ailenin görev ve sorumlulukları ile ilköğretim birinci sınıf programlarının kazandırmayı hedeflediği becerilere temel oluşturan amaçlar tablosu yer almaktadır (MEB, 2006:77-105).

MEB 2006 okul öncesi programının temel özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- ✓ 36 – 72 aylık çocuklara yöneliktir ve çocuk merkezlidir.
- ✓ Amaçlar ve kazanımlar esastır; konular amaç değil araçtır.
- ✓ Gelişim özellikleri her yaş grubu için ayrı olarak düzenlenmiştir.
- ✓ Üniteler yer almamaktadır.
- ✓ Program esnektir, öğretmene özgürlük tanır ve program geliştirilmeye açıktır.
- ✓ Yaratıcılık ön plandadır.
- ✓ Öğretmenlerin planlı çalışmasını gerektirir.
- ✓ Çocuğun özgürce deneyimler kazanabilmesine olanak tanıyan ortamlar önemlidir.
- ✓ Problem çözme ve oyun temel etkinliklerdir.

- ✓ Günlük yaşam deneyimlerinin ve yakın çevre olanaklarının eğitim amaçlı kullanılması teşvik edilmektedir.
- ✓ Öğrenme yaşantılarının çeşitlendirilmesi önemsenmektedir.
- ✓ Aile katılımı önemlidir.
- ✓ Değerlendirme süreci çok yönlüdür.
- ✓ Belirli gün ve haftalar, yaş grubunun çeşitli özellikleri dikkate alınarak belirlenmiştir.
- ✓ Eklerde yer alan çizelgeler/formlar yalnızca birer örnektir. (MEB, 2006:11-17).

II.3. Değerler Eğitimi

Değerin ve değerlerin tanımlanmasında çok farklı bakış açıları mevcuttur. Farklı bilim dalları içerisinde değerler çok farklı şekillerde ele alınmıştır. Bu sebepten dolayı değere ilişkin kabul edilen bir tek tanım vermek yerine birtakım tanımlara yer vermek daha işlevsel olacaktır.

Bolay (2004:14) değerleri; arzu edilen, ihtiyaç duyulan şeye karşı beslenen amaçlar şeklinde tanımlar. Bazı eğitimciler değerleri, ‘bir grup tarafından kabul edilen fikirlerin, standartların ve hedeflerin toplamı veya bireyin grup içinde devamını sürdürmek için geliştirdiği davranış kalıpları’ olarak tanımlamışlardır (Titus, 1994:7). Genel bir ifadeyle değerler, kültür ve topluma anlam ve önem veren ölçütlerdir (Fichter, 2006:167).

Değer, toplumun içerisinde yaşayan bütün bireylerce doğru olduğu kabul edilen standartlar olup, değişimi uzun zaman içerisinde olan, toplumun bireylerinden yapılmasını istediği davranış ve uygulamalardır (Türk, 2009:16). Bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlardır (Kızılcılık ve Erjem, 1996:128). En genel tanımıyla değerler neyin iyi neyin kötü olduğu konusundaki yargılarımızdır. Beğenilerimize göre tercih ettiğimiz şeyler olmaktan çok bireyin çevresi ile etkileşimini sağlayan az çok kesin ve sistematik fikirlerdir (Veugelers ve Vedder, 2003:379).

Doğanay (2009:258) değeri “yaşamımızı etkileyen, yaşamda önem verdiğimiz düşünceler” biçiminde tanımlamaktadır. Yapıcı ve Zengin (2003:180) ise değerleri, paylaşılmış ve genelleşmiş tutumlar olarak görmektedir. Theodorson ve Theodorson’a göre (1979: 455) değerler, özel eylemleri ve amaçları yargılamada temel bir standart sağlayan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağlılıklarıyla oluşmuş soyut, genelleştirilmiş davranış prensipleridir (Akt;Sarı, 2005:76). Değer mahiyeti icabı irrasyonel, öznel/sübjektif, inanca dayanan hatta metafizik temelli, insan davranışlarına hâkim ve yönlendirici, sadece insana has bir inançtır. Değer bir oluşum, bir başkalaşma ve aşma halidir (Bolay, 2004:14). Erdem (2003: 56) ise farklı bir bakış açısı getirerek değerleri, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır.

Değerler toplumu ayakta tutan dinamiklerdir. Kendini diğer toplumlarda farklılaştıran değerlerini ya da değerler sistemini yitirmeye başlamış bir toplum en güçlü sosyal kontrol aracını da yitirmeye başlamış demektir. Değerler sistemi kişilerden neyin istendiğini, neyin yasaklandığını, neyin ödüllendirilip neyin cezalandırıldığını belirtir (Avcı, 2007:822). Değerler, insanların değer verdiği ve ulaşmak için peşinden koştuğu, elde etmeyi şiddetle arzu ettiği şeylerdir. Bunlar mal, mülk, servet, sıhhat gibi değerler olduğu gibi, mutluluk, huzur, Allah sevgisi, vatan sevgisi ve özgürlük gibi tamamen manevî değerler de olabilir (Bolay, 2004:14). Çünkü kişinin kendisini bağlı hissettiği değerler onun duygu, düşünce ve davranışları üzerinde belirleyici bir fonksiyona sahiptir. (Yapıcı ve Zengin, 2003:174).

Değer, felsefede değerlendirme problemi ve değerler problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü “iyi nedir?”, “güzel nedir?”, “doğru nedir?” gibi sorular sormak, değerlendirme etkinliğini belli açılardan problem haline getirmektir. Saygı, dürüstlük, adalet, eşitlik gibi kişilerarası ilişkilerin temelindeki anlamla ilgili sorular ortaya koymak veya sanat, bilim, moral gibi insan başarılarının özelliklerini araştırmaksa, farklı çeşitten değerleri problem haline getirmektir (Kuçuradi, 2010:8).

Bu tanımlar bağlamında değerlerin sahip olduğu bir takım özellikler vardır. Bunlar; Toplum ve bireyler tarafından benimsenir ve bütünleştiricidir. Toplumun ve bireylerin

menfaatine yönelik inanılan ölçütlerdir. Bilinç, duygu ve heyecanları içeren yargılardır. Ayrıca bireyin bilincinde var olan ve davranışını yönlendiren öğelerdir (MEB, 2005: 87).

Giderek daralan dünyada, değişik dünya görüşü, ırk ve uluslardan oluşan renkli toplumlarda, diğerlerinin hak ve özgürlüklerini zedelemekten nereye kadar gidebileceğini ve toplumsal bir yaşamda insanların insancıl bir şekilde bir arada yaşamalarını sağlamak için gerekli sorumluluğu paylaşmak zorunda olduklarını algılamaları için, çocukların değerlere gereksinimi vardır (Beil, 2003:271).

Birçok insan, aile ve çevrede değerlerin öğretildiğine ve geliştiğine inanır. Geçmişten bugüne kadar olan aile yapımıza baktığımızda, geleneksel olarak adlandırdığımız ataerkil aile yapısında değerler önemsenmiş ve toplumumuzda yerini almıştır. Birçok değer aileler tarafından çocuklara öğretilmiştir. Günümüzde ise, ailede değişimler gözlenmektedir. Artık günümüz ailelerinde anneler de çalıştığından birçok çocuğun annesi, çocuk okuldan eve döndüğünde evde olmamaktadır ve parçalanmış, dağılmış ailelerin sayısı artmaktadır. Annenin çalışması, babanın tüm gün evde olmaması, ailelerin parçalanması ailedeki paylaşımı azaltmaktadır. Değerler yaşamımızı temsil eder ve yönlendirir, yaşamımızda bir farklılık oluşturup, anlam katar. O halde çocuklarda değerlerin gelişimi ile ilgilenmek gerekir. Çocuğun iletişimde bulunduğu herkes bu noktada ciddi bir önem kazanır. Çünkü çocuk sadece ailesinden değil, arkadaşlarından, televizyondan da değerleri alacaktır. “Tüm bunlar sonucunda neyin iyi ve kötü, neyin doğru ve yanlış olduğu hakkında, çocukların yaşamında bir karmaşa ortaya çıkmaktadır” (Raths, Harmin ve Simon, 1966; Akt:İşcan, 2007:30).

Toplumun sağlıklı ve mutlu bir şekilde var olması insanların sadece zekâ seviyesine bağlı değildir. Aynı zamanda toplumu oluşturan bireylerin ahlaki değerleri ve kişilik yapılarıyla da yakından ilgilidir. Eğitimde özellikle değer eğitimi ciddi bir rol oynamaktadır. Ayrıca ebeveynler insanların birbirlerine saygı göstermemesinden, insani değerlerin giderek yozlaşmasından, insanların birbirine şiddet uygulamasından, iletişim sınırlarının zorlanmasından rahatsız olmaktadır. Ebeveynler bu sorunların çözümünün nitelikli bir değerler eğitiminden geçtiğine inanmaktadır. Çünkü; “hiçbir değere sahip

olmayan bir toplum, en güçlü sosyal kontrol aracını da yitirmiş demektir” (Fichter, 2006:171).

Değerler öğretilir ve öğrenilebilir olgular olmakla beraber günümüzde değerleri aktarma geçmişe nazaran daha zor görülmektedir. Çünkü eskiden toplum tarafından benimsenen ve desteklenen birçok değer, yaşantı yoluyla aktarılabilirken, bugün sadece yaşantı ile yeterli olmamaktadır. Hem okulun hem de ailelerin eskiye göre daha çok çaba sarf etmeleri gerekmektedir. Çünkü çocuğun değerler sistemini değiştiren ve etkileyen faktörler çeşitlenmiştir. Çocuklarda değerlerin gelişimini rastlantılara ve kontrol dışı mekanizmalara bırakmamak gerekmektedir (Gömlüksiz, 2007: 728-729).

Lickona (1991:20-22) göre günümüzde değerler eğitimi, eğitimin en güncel konularından birini oluşturmaktadır. Dünya genelinde toplumlardaki ahlaki sorunların artması, açgözlülük, sahtekarlık, cinayet oranlarındaki artış, uyuşturucu kullanımı, intihar gibi zarar verici davranışların çoğalması değerler eğitiminin ön plana çıkmasına neden olmuştur. 21. Yüzyılda okulların ahlaki değerleri öğretmesi ve iyi karakter geliştirmeye katkıda bulunması için bazı nedenler ileri sürmüştür (Akt:Çengelci, 2010:4-5)

- ✓ Değerler eğitimine öncelikli gereksinim duyulmaktadır. Gençler artan bir biçimde kendilerine ve çevrelerin zarar vermekte, insanlığın refahı için endişe duymamaktadırlar. Bu durum toplumsal bir hastalığa işaret etmekte; ahlaki ve manevi anlamda bir yenilenmeyi gerekli kılmaktadır.
- ✓ Değerlerin aktarımı her zaman uygarlığın bir işlevi olarak görülmüştür. Toplamlar varlıklarını sürdürebilmek, kendilerini toplumsal çözümlerden korumak ve tüm üyelerinin insani gelişimini desteklemek için değerler eğitimine gereksinim duymaktadırlar.
- ✓ Değer çatışmalarının yaşandığı toplumlarda bile genel etik ilkeler bulunmaktadır. Çok kültürlü toplumlarda toplumsal dokudaki çeşitliliğe karşın, tüm bireyler tarafından paylaşılan adalet, dürüstlük, nezaket, demokratik süreç ve gerçekliğe saygı gibi ortak değerlerden söz edilebilir.
- ✓ İnsanların kendileri tarafından yönetilmesi anlamına gelen demokrasi, değerler eğitimine özel bir gereksinim duymaktadır. Çünkü demokraside bireyler diğerlerinin haklarını ve kamu yararını dikkate almak; demokratik vatandaşlığın sorumluluklarını üstlenmek zorundadır.

- ✓ Değerlerden yoksun bir eğitimden söz edilemez. Okuldaki her unsur; öğretme ve diğer yetişkinlerin öğrencilere davranış biçimi, müdürün öğretmenlere davranışı, öğrencilerin birbirlerine ve okul personeline nasıl davranacaklarına yönelik aldıkları eğitim değerleri öğretir.

Eyre ve Eyre (1993:21) Yukarıda ifade edilenlerin ötesinde, değerler öğretiminin gerekliliği sürecinde bir neden daha ileri sürmektedir. İleri sürülen bu neden insanın mutluluğudur. İnsanın mutlu olmasının vazgeçilmez temel unsurlarının başında da insanların sağlam bir değerler sistem bütünlüğüne sahip olmakla açıklanabileceği vurgulanmaktadır (Akt; Doğanay, 2009:230).

Değerler, toplumları da etkiler, toplumlar kendi nüfuzlarını değerler sayesinde dünyaya yayma imkânı bulurlar. İnsanlar değerlere bağlılıkları nispetinde, kültürleşirler, insanileşirler ve medenileşerek kültür ve medeniyet meydana getirebilirler. Toplum, devlet ve toplumun ana konuları, esasları, değerler zemininde varlık kazanırlar. Bundan dolayı değerleri yıkılmış, değerleri sarsılmış toplumlar ve kişiler ya çökerler yahut sıhhatli bir gelişme gösteremezler. Hayata mana veremezler. İnsan oluşlarını hissedemezler. Yaratıcı olamazlar (Bolay, 2004:17). Değerlerden arınmış ve tümüyle teknolojik olmaya çalışmak, yalnızca geleneksel ve alışagelmiş olana tutunmak, eğitimi sadece fikirlerin aşılması gibi basit bir biçimde algılamak, işte tüm bunlar değerler karmaşasını ortaya çıkarmaktadır. Değerlerden arınmış bir eğitim sistemimizin tam anlamıyla görevini yerine getirdiğini söyleyemeyiz (Dilmaç, 1999:26). Ancak, değerlere samimiyetle bağlanan topluluklar sağlıklı, yaratıcı, hamleci olurlar. Huzurlu ve mutlu olurlar (Bolay, 2004:13).

Eğitim yıllar boyunca, öğrencilerin akademik başarılarını artırmak ve iyi karakter özellikleri özümsemelerini sağlamak üzere iki temel hedefi olmuştur. “Çünkü okul, aile ve toplumun başlıca görevleri temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmektir. Bu bakış açısından yola çıkarak okulun temel amaçlarından birisinin akademik açıdan başarılı bireyler yetiştirmek, diğerinin ise temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek olduğu söylenebilir” (Ekşi, 2003:79).

Değerler eğitimi, eğitimdeki değerlerin transferini güçlendirmeye odaklanır. Bu transfer eğitim programı ve ahlaki ortam aracılığıyla olur. Değer eğitimi ve ahlak gelişimi arasında bir takım ortak ve farklı özellikler vardır. Ortak olan özelliklere baktığımızda her ikisi de öğrencilerin değer gelişimine yoğunlaşırlar. Ancak değer eğitimi öğrenciler için gerekli olan değerler hakkında oldukça açık fikirler ifade ederken, ahlak gelişimi daha çok kavramsal sürece yoğunlaşır (Veugelers, 2000:37-38).

İletişim olanaklarının giderek arttığı, sosyal değişimin yaşandığı toplumlarda bazı gelenek ve göreneklerin temele alındığı bir değerler yaklaşımının yetersiz kaldığı belirgin bir şekilde görülmektedir. Günümüzde gerek ulusal ve gerekse evrensel düzeyde sağlıklı iletişim oluşturabilmenin yolu ortak bir etik dilden geçmektedir. Bu noktada “nasıl bir değerler eğitimi?” sorusu daha güncel ve daha önemli bir hale gelmektedir (Kale, 2007:316).

Birçok ülkede değerlerin öğretimi, giderek daha çok ilgi görmektedir. Bu kapsamda okulların neyin doğru neyin yanlış olduğunu öğretmesi beklenmektedir. Bu görüşe göre öğretim doğru söyleme, diğerlerini umursama ve toplumsal olarak kabul gören temel değerleri destekleme üzerine kurulmaktadır. Ancak bu değerlerin yalnızca kuramsal olarak öğretilmesi yeterli değildir. Çünkü çocuklar ahlaki eylemlerin nedenlerini öğrenmeye, günlük yaşamda karşılaşacakları ahlaki çatışmaları çözmek için gerekli becerileri kazanmaya gereksinim duymaktadırlar (Fisher, 2000:51; Akt: Çengelci, 2010:7).

Değerler eğitimi yoluyla kazandırılmaya çalışılan değerler, hem eğitim kuramları hem de okullardaki etkinliklerin merkezinde yer almaktadır. Çünkü okullar, onun bir parçası olan öğretmenlerle, aile, medya, arkadaş grubu ile beraber bireyin değerlerinin oluşumuna etki etmektedirler. Okullar aynı zamanda dolaylı olarak da toplumun değerlerinin oluşumuna etki etmektedirler. Okullar toplumun değerlerini şekillendiren ve aynı zamanda yansıtan yapılardır (Halstead, 1996:11).

II.3.1. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü

Pek çok yazar eserlerinde dünyaya gelen “çocuk” hakkında mucize diye bahseder, evet bu durum gerçekten bir mucizedir. Bu mucize varlık için ele alınması gereken en önemli unsur da aile kavramıdır. Çünkü dünyaya gelen çocuk önce aile bireyleri ile tanışır ve onların eşliğinde hayatı öğrenir. İlk deneyimlerini ailesi içinde geçirir. Hemen her şeyin ilkinin aile yapısı içinde yaşar (Bilgin, 2010:211). Anne babasından aldığı kalıtsal özelliklerle dünyaya gelen çocuk, toplum yaşamına uyum sağlamasına yardımcı olacak temel davranış örneklerini ailede kazanmaktadır. (Oktay, 1999;147) Anne ve babanın çocuğa karşı takındığı tavır, çocuk üzerinde, onu yaşamı boyunca etkileyecek olumlu ve olumsuz izler bırakır. Anne, baba ve çocuk arasındaki bu ilişki, çocuğun diğer bireylerle kuracağı ilişkilerde ve tüm yaşama ilişkin tutumlarının şekillenmesinde belirleyici rol oynar. Hayata dair öğrenmesi gereken her şeyde aile bireylerinin davranış şekillerini model alarak, onları taklit ederek kazanımlar geliştirir. Bir nevi onların davranışlarını kendine mal ederek kendi davranış kalıplarını ortaya koyar, onların uzantısı gibi hareket eder. Tüm bu süreçlerde ebeveyn tutumları oldukça önem kazanır (Bilgin, 2010:211). Bu sebeplerden ötürüdür ki Okul öncesi dönemde çocuğun eğitimi konusundaki en büyük görev aileye düşmektedir (Oktay, 1999:155). Okul öncesi dönemde, çocuğa dış dünyayı tanıma olanağı veren, ona çeşitli alışkanlıklar, tutumlar ve değerler kazandıran temel kurum ailedir. Çocuk, aile içinde bu gerekli deneyimleri kazanırken, olanaklar ölçüsünde gidebileceği okul öncesi kurumlarda da bu deneyimlerini pekiştirme ve zenginleştirme fırsatını bulur (Polat, 2010:152). Durum bu olduğundan değerler eğitiminin sadece eğitim kurumlarında değil, hayatın her aşamasında verilmesi gerekli bir olgu olarak görmekle beraber bunun ilk aşamasını ailenin oluşturduğu bir gerçektir. Bunun en geçerli yanıtı, kuşkusuz, değer eğitiminin evde başlamasıdır. Anne-babalar çocuklarına örnek olur ve yeri geldikçe anlatarak değerleri aktarabilirler. Ancak günümüz toplumunda daha çok sayıdaki annenin çalışıyor olması, öte yandan da dağılan ailelerde bir artış gözlenmesi bunu bir hayli zorlaştırıyor. Bazı anne-babalar eve geç geliyorlar. Bazıları da eşleri olmadığı için artan yükler nedeniyle çocuklarıyla doğru dürüst konuşmaya bile zaman bulamıyorlar. Çocuk-aile arasındaki iletişimin azaldığı bir ortamayız. Bu yüzden birçok aile çocuklara değerleri aktaramıyor (Alpöge, 2011:11). Ancak nedeni ne olursa olsun, çocuğun değerler eğitiminde aile aktif bir rol almak zorundadır. Çünkü “Çocuğun sosyalleşmesi ve toplumsal değerleri öğrenmesi, içinde

bulunduğu kültürü benimsemesi ilk olarak aile içinde gerçekleşir. Okul ise, bir eğitim kurumu olarak aileye bu konularda yardımcı olacak temel sosyal kurumlardan en önemlisidir.” (Güler, 2011:297) Bu açıdan aile, hayatın ilk yıllarında çocuğun bakımı ve eğitiminden sorumlu başlıca kurumdur. Daha sonraları okulun ve diğer sosyal kurumların katkıları, ailenin bu konudaki sorumluluğunu azaltmamaktadır (Oktay,1999:147).

Aile yeleri kendilerini çocuklarının günlük bakımı ve yetiştirilmesinde yeterli görürken, çocuğun ğretmeni rolünde daha az etkili görürler. Aslında aile çocuğun ilk ve en önemli eğitimcisidir (Güler, 2011:302). Okul ncesi çağda çocuğu bulunan pek çok aile, okul ortamını ve ilk kez veli olma deneyimini, bir okul öncesi eğitim kurumu ile yaşamaktadır. Bu nedenle beraberinde pek çok hata yapma riskine de açık bulunmaktadır. Bazı aileler ise çocukları bir eğitim kurumuna başladıktan sonra o güne kadar fark etmedikleri veya ihtiyaç duymadıkları konularda bilinç oluşturmaya başlamaktadır (Bilgin, 2010:213). Ancak, ğrenme deneyimlerin yaşandığı ilk ve en önemli ortamın aile olduğu düşünüldüğünde, aile içi yaşantı çocuğun gelecek yaşantısına temel oluşturabilmektedir. Okul ncesi dönemde sağlanan uyarıcıların bol olduğu bilinçli bir evre, onun bu yaşantısını önemli düzeyde etkileyecektir. evresinde olup biten her şeyden etkilenen ocuk için bu etkiler olumlu ya da olumsuz olarak gelecek yaşantısının yönünü belirlemektedir (Güler, 2011:292).

ocuk eğitimi, çok yönlüdür. Bunu yalnızca okuma-yazma bilmeye, meslek öğrenmeye, bir okul bitirmeye indirgemek doğru olmaz. Öyleyse, ocuğa iyi davranışlar kazandırmak, hayatı başkalarıyla paylaşmasını öğretmek, kendi kültür değerlerini ve inancını yaşayabilmesini sağlamak, onları sağlam karakterli, kişilikli ve bilgili yetiştirmek gibi unsurların hepsi de eğitim faaliyetlerinin içindedir ki, toplumların sağlıklı devamı için de ilk önemsenmesi gereken durum budur. ocuk ailenin kendisine vereceği telkinlerle, eğitimle, terbiyeyle, motivasyonla şekillenir. Ailede sosyal ilişki iyiye, ocuk motive ediliyorsa, sosyal bir insan olarak büyür. Ama ailede sosyal ilişkiler çok zayıf ve çocuğun davranışlarında örnek alabileceği kimse yoksa ocuk körelir (Keskinöğlu, 2008:33). Çünkü ocukların değerleri öğrenirken çoğu zaman ailelerini model aldıkları bilinmektedir. Aileler, çocuklarına yapmaları ve yapmamaları

gereken davranışları öğretmektedirler. Bazı aileler saygı, sevgi, onur, dürüstlük, dostluk gibi değerleri öğretirken bazıları bu değerleri göz ardı edebilmektedir.

Çocukların doğuştan getirdikleri doğal meraklarına, araştırma ve öğrenme isteklerine cevap buldukları ilk eğitsel ortam ailedir. Doğumla birlikte ailede başlayan temel eğitim, toplumdaki eğitim kurumlarında verilen eğitimle pekişerek devam eder. Okul öncesi eğitimin en genel amacı 0-6 yaş arasındaki çocukları yaşama hazırlamaktır (Güler, 2011:292). Yaşama hazırlamanın içinde en önemli olan da ileride kişiliğinin oluşmasında temel etken olacak ahlaki değerleri öğrenmesidir.

Değerlere ilişkin eğitim bebeğin doğduğu andan itibaren ilk bulunduğu çevre olan ailede başlar. Annenin sevgi dolu ve sıcak teması bebekte güven duygusu oluşturur. Bu aynı zamanda güvenli bir bağlılık ilişkisinin de başlangıcıdır. (Balat ve Dağal, 2009:27). Unutulmamalıdır ki, eğitimin ilk gerçekleştirildiği yer ailedir. İnsanlar, temel değerlerini nesillere aile aracılığı ile aktarır. Birey, ilk dini ve ahlâki bilgi, tutumları ve değerleri ailesinden öğrenir.

Çocuğun ilk toplumsal çevresini oluşturan ailenin çocuk üzerindeki etkisi yoğun olarak görülür. Aile çocuk için duygusal gereksinimlerini karşılar düşüncesi olmasının yanında çocukları yetiştirme biçimleriyle ve tutumlarıyla da çocuğun kişiliğinin oluşmasını büyük ölçüde etkiler. Böylece toplumsal değerler sistemini çocuğa aktararak sosyalleşme sürecine de katkıda bulunur. “Çocuklar değerleri sosyalleşme dediğimiz kavramın içinde sosyalleşerek öğrenmeye ve içselleştirmeye devam edeceklerdir” (Balat ve Dağal, 2009:27).

Küçük yaşlarda kişilik şekillenmesinin temelleri olduğundan, ilk yılların önemi değerler anlamında daha da büyüktür. Okula gelmeden önceki yıllarda çocukların sorumluluğu daha çok ailede olduğundan, ailenin değerlerin kazandırılmasındaki rolü de doğal olarak artmaktadır (Doğanay, 2009: 264). Kişiliğin oluşumu için gerekli olan bu özdeşleşme, aile içindeki yakın üyelerle gerçekleştirilebilir. (Yavuzer, 2011:129)

Aydın (2005:23) yukarıdaki görüşleri destekler nitelikte şunları belirtmektedir: eğitimciler, çocukların gelecekte uyumlu ve başarılı olabilmeleri için en sağlıklı eğitim yollarının geliştirilmesi çabası içerisindeyler. Her ne kadar kişilik gelişiminin insan hayatı boyunca süregeldiğini kabul etsek de kişilik gelişmesi ve yapılanmasında temelin çocukluk döneminde atıldığı gerçeği geçerliliğini korumaktadır.

Dengeli, duygusal ve toplumsal etkileşimin güçlü olduğu aile ortamında, yeterli güven, sevgi ve sevecenlik içinde büyüyen çocuklar, gelişimleri için gerekli deneyimleri elde edebilirler. Bu tür aile ortamlarında, aile üyelerinin kendilerine düşen sorumlulukların bilincinde olması ve çocuğa bağımsızlık yolunda yeterli olanakları hazırlaması, çocuğun sağlam bir kişilik yapısına sahip olmasını sağlar (Yavuzer, 2011:131). Özellikle anne babanın birbirleriyle sevgi, saygı ve anlayış göstermesi, gelişmekte olan çocuğun ruh sağlığı açısından büyük önem taşır. Çocuğu sevmek, onun gelecekte sağlıklı bir kişiliğe sahip, bağımsız, uyumlu ve başarılı bir yetişkin olması için gerekli olan gayreti göstermektir (Oktay, 1999:157).

Mobaçoğlu'na (1998) göre aileler çocuklarına kendi değer yargılarını empoze etmeden, zorlamadan, baskı altına almadan, onları kendi yapıları içinde bir değer olarak görüp, saygı duymalıdır. Çocuklar, sevgi ve saygı ortamında kendilerine özgü bir değerler sistemi oluşturmaya teşvik edilmelidir (Akt; Keskinöğlu, 2008:33). Evde iyi ve makul bir disiplin anlayışı ile yetiştirilerek okul öncesi kuruma gelen çocuklar, bu yeni ortamın düzenine ve kurallarına uymakta zorluk çekmezler (Oktay,1999:173). Ebeveynlerin çocuklarının eğitim sürecine katılmasıyla, çocukların okul ve okul sonrası yaşamlarında da hem akademik anlamda hem de sosyal yaşamında mutlu bireyler haline geleceklerdir. Çocuğu bir bütün olarak gördüğümüzde eğitimdeki devamlılıkta başarı ile sonuçlanacaktır (Oktay, 1999:150). Çağdaş toplumun temel özelliği olan kendine ve başkalarına saygılı, yaratıcı insanların yetişmesi için demokratik aile tutumlarının ülke geneline yayılması gerekmektedir (Oktay, 1999:154). Barışçıl ve demokratik bir aile ortamında değerler sevgi ve ikna gücüyle aktarılır (Balat ve Dağal, 2009:27).

Gordon (1993)'a göre; Anne-babanın çocuk üzerindeki etki alanı çok geniştir. Anne babalar 0-6 yaş döneminde hem çocuklarına tüm gereksinimlerinin yerine

getirilmesinde en yakınında olan kişiler, hem de ilk öğretmenleridirler. İnsan kişiliğın gelişimsel temellerinin 0-6 yaş döneminde atıldığı göz önüne alındığında, eğitsel kimliğın belirlenmesinde anne-baba rolünün önemi daha da iyi anlaşılmış olur. Çocuğın aile içerisinde edindiğı statü, kazandığı değer ve geliştirdiğı kimlik; onun giderek toplum içerisinde kazanacağı kimliğın, statünün ve değerin belirleyicisi olmaktadır (Akt: Çelenk, 2003:30).

Günümüzde anne babalar da, öğretmenler de değışme yolundadır. Ana babalar, mesleki eğitim olan bir öğretmenin kendinde eksik olan deneyim ve bilgiye sahip olduğunu kabul etmekte ve onun önerilerine kulak vermektedir. Öğretmenler ise, ana-babalardan, çocukların eğitiminde çok yönlü yararlanabileceklerinin artık farkındadırlar. Karşılıklı çatışma ya da yarışma gereksizdir. Her iki tarafında ilgi ve hedefleri birdir: çocuğa daha iyi eğitilebileceğı bir ortam hazırlamak (Oğuzkan ve Oral, 2001:98).

Çocuğın okula başlamasıyla okul başarısı üzerinde rol oynayan çevresel etkenler toplumun daha geniş bir kesimine doğru genişlemekte fakat ailenin çocuk üzerindeki etkisi bütünüyle ortadan kalkmamaktadır. Günün 24 saati içerisinde okul saatlerinin miktarına bakıldığında, çocuğın yaşınının $\frac{3}{4}$ "ünü aile içerisinde geçirdiğı görölmektedir. Bu durum, okul yıllarında da çocuk-aile etkileşiminin önemini göstermektedir (Çelenk, 2003: 29).

Aile ve anaokulu birbirini tamamlayan etkileri ile çocuğın kişiliğının oluşmasında, gelecekteki eğitim hayatına ve yaşama hazırlanmasında son derece etkin rol oynarlar. Bu açıdan aile ile işbirliğı, kurumların verdiği değerler eğitimi açısından son derece önemlidir (Oktay, 2010:2). Bu sebepten ötürüdür ki değerler eğitiminde ailelerin dikkat etmesi gereken belirgin bazı noktalar vardır. Slater (2003) göre Ailelerin değerler eğitimi ile ilgili olarak dikkat etmeleri gereken ilk nokta “model olmanın anahtar” olduğudur. Eğer çocuğunuzun doğru olmasını, empati duymasını ve sorumluluk sahibi olmasını istiyorsanız bu değerleri güçlendirmeniz gerekir. Eğer çocuğunuzun nazikçe konuşmasını ve diğerk kişilere saygı duymasını istiyorsanız, sinirleriniz gergin olduğu zamanlarda dahi karşınızdaki kişilerle nazikçe konuşmalısınız. Eğer çocuğunuzun eşyalara değer vermesini istiyorsanız, bunu kendi eşyalarınıza gösterdiğiniz ilgiyle

ortaya koyabilirsiniz (Akt; Balat ve Dağal, 2009:28). Sevilen çocuk sevmeyi de öğrenir, kendisine sabır gösterilen çocuk, hoşgörüyü; mutlu bir ortamda büyütülen çocuk mutluluğu bilir. Doğrulukla davranılan çocuk dürüstlüğü; övülen çocuk başkalarını takdir etmeyi öğrenir. Çocuğa doğru değerler verildiği takdirde çocuk bu değerleri yaşantısıyla bütünleştirerek davranışlarında gösterme eğiliminde olacaktır.

Slater'e (2003) göre, aile çocuğa iyi örnek olmalıdır, çocuğun uygun davranışları göstermesi için teşvik etmelidir, her şeyden önemlisi mantıklı kurallar koymalıdır. İyi tavırlar sergilemeye özen göstermelidir. Çocuklarla çoğu kez doğru ve yanlış davranışlar hakkında sohbet tarzında konuşmalıdırlar. Aynı zamanda değerler hakkında çocuklarıyla birlikte kitaplar okumaya çalışmalıdırlar (Akt; Balat ve Dağal, 2009:28). Yavuzer ise (2011:140) ailelerin dikkat etmesi gereken bazı noktaları şöyle ifade etmiştir:

- ✓ Anne babalar, öncelikle çocuklarını tanımalı, onları ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirmelidirler. Bu konuda kendi tutku ve arzularına göre değerlendirme yapmamalıdırlar.
- ✓ Anne ve babalar, çocuklarındaki güven duygusunu pekiştirmek üzere, onları yapıcı ve faal kılacak bir ortam hazırlamalıdırlar. Ancak bu ortamı hazırlarken verecekleri görevin, çocuğun yetenek ve kapasitesini aşmamasına özen göstermelidirler.
- ✓ Anne ve babalar, çocuk için en önemli besinin “sevgi” ve “sevecenlik” olduğunu bilerek, çocuklarına yeterince ilgi ve sevgi göstermelidirler. Bu konuda aşırıya kaçmamaya özellikle dikkat etmelidirler.
- ✓ Anne ve babalar, çocuklarının kendi kendilerini yönetmeleri yolunda başlattıkları girişimleri, “yaş küçüklüğü” vb. gibi nedenlerle engellememelidirler.
- ✓ Anne ve babalar, gelişimin normal yüzlerini, zorlu dönemlerini bilmeli, davranışlarını ona göre düzenlemelidirler.
- ✓ Anne ve babalar, her çocuğun kendine özgü niteliklerle donanmış, ayrı bir birey olduğunu düşünerek, çocuğu diğer çocuklarla ve kardeşleriyle kıyaslama yoluna gitmemelidirler.
- ✓ Anne ve babalar, aile ve toplumca geçerli olan bazı kurallara uyma zorunluluğunu çocuğa hatırlatmalı, uymadığı takdirde onu, insanlar arası ilişkileri anlatacak” türdeki örnek olaylarla bilgilendirmelidirler. Hiçbir eğitsel yararı olmayan bedensel cezalar uygulamamalıdırlar.

- ✓ Anne ve babalar, özellikle disiplin konusunda görüş birliğinde olmaya ve çocuğun yanında tartışmamaya özen göstermelidirler.
- ✓ Anne ve babalar, “oyun” un, çocuğun gelişim ve eğitimi için önemli olduğunu düşünerek, onun, bu faaliyete zaman ayırmasını sağlamalıdır.

Okul öncesi eğitim programları ne kadar iyi hazırlanmış olursa olsun, aileler tarafından desteklenmediği sürece etkili olamamaktadır. Okul öncesi eğitim kurumlarında çocuklarda kalıcı davranış değişikliklerinin gerçekleşebilmesi, programda planlanan öğrenme yaşantılarının ailede sürdürülmesi ile mümkündür (Aral ve diğerleri, 2002:170). Çocuklarımızı mensubu bulunduğumuz topluma iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olarak kazandırmak önemli bir görevimizdir. Aile ve okul çocukların, bedensel, ruhsal ve zihinsel gelişmelerini sistemli bir şekilde izlemeli ve gerekli önlemleri almalıdırlar (Tos, 2001:105).

II.3.2. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Okullar; eğitim ve öğretimin planlı, programlı yapıldığı yerlerdir. Dolayısıyla değer öğretiminin en etkili sahalarından biridir. Değer öğretiminde, öğretim programlarının uygulayıcısı olan ve öğrenciler üzerinde en etkili kişi olan öğretmenlere büyük görevler düşmektedir (Şen, 2007:15). Öğretmenler değerler eğitimi konusunda öğrencilerin anne babalarından sonra ilk rol modelleridir. “Çocuk artık anne baba modeli yerine öğretmenini koyar ve onunla kendini özdeş tutmaya başlar.” (Yavuzer, 2011:160). Okul öncesi eğitimde en önemli öğelerden biri olan öğretmen, okul öncesi eğitimin amaçlarına ulaşmasında ciddi rol oynar (Koçyiğit, 2010:192). Çünkü, yaşamın ilk yıllarında kazanılan davranışların kalıcı olması ve aynı zamanda yaşamın diğer dönemleri ile karşılaştırıldığında farklı gelişim dönemlerinin birbirleri ile ilişkilerinin en fazla olduğu dönemdir. İlk öğrenilenlerin iyi ve doğru şeyler olması hem çocuk açısından hem de toplum açısından büyük önem taşımaktadır.

Okul öncesi öğretmeni, çocuğun aileden sonra karşılaştığı ilk kişidir. Bundan dolayıdır ki okul öncesi dönemde alınacak eğitimden yüksek düzeyde yarar sağlanması okul öncesi öğretmenin özellikleriyle yakın bir ilişkiye sahiptir. Günün büyük bir bölümü öğretmenle birlikte geçirilir. Öğretmen çocuk için bir model ve otorite rolündedir. Bu

nedenle okul öncesi öğretmeni çocukları seven, onlara karşı duyarlı, tutarlı, sabırlı, anlayışlı, sakin, yumuşak ve enerjik bir karaktere sahip olmalıdır. “Birlikte çalışırken çocuğun ayrıntılarıyla örnek alacağı, sağlıklı bir öğretmen modeline ihtiyacı vardır. Bu sebeple okul öncesi öğretmeni olumlu bir model oluştururken yeterli düzeyde pedagojik formasyona sahip olmalı ve mesleğini sevmelidir” (Yavuzer, 2011:160).

Öğretmenlerin öğrencileri dinlemeleri, söylediklerine değer vermeleri, söyledikleri ile alay etmemeleri, öğrencilerin kendilerine saygı gösterildikleri ve değerli olduklarını hissedebilecekleri bir ortam oluşturmaları gerekmektedir. “Aynı zamanda Öğretmenin öğrencileri için önemli bulduğu değerlere odaklanması yeterli değildir, öğretmen bu değerleri öğrenci ile etkileşim içinde ve her zaman ifade edebilmelidir ”(Veugelers, 2000:38-39). Öğretmenin görevi, öğrencilerin kendi değerlerini oluşturmalarına ve bunları benimsemesine yardım ederek onun nitelikli bir insan olarak yetişmesini sağlamaktır.

Değerlerin öğrenilmesinde model almanın etkili bir yöntem olduğu literatürde sıklıkla vurgulanan bir noktadır. Öğrencilerin model aldıkları kişiler arasında öğretmenler ilk sırada yer almaktadır. Öğretmenler özellikle küçük yaşlardaki öğrencilerin günlük hayatlarının kahramanlarıdır. Dolayısıyla etkili değerler eğitimi için söz ve davranışlarında özenli olmaları önemlidir. Titus (1994:10) değerler eğitiminde bilişsel boyutun etkili olmadığını, duyuşsal ve davranışsal boyutun önemli olduğunu şu sözlerle ifade etmektedir: “Dediğimi yap, yaptığımı yapma mantığı işlememektedir.” Öğretmenler değerleri kendilerinin bir parçası olarak göstermek istemeseler dahi; öğrenciler, öğretmenlerinin değer yargılarından mutlaka etkilenirler, davranışlarında tekrarlar ve bunları öğretmenleriyle özdeşleştirirler.

Değerler eğitimi çoğu kez örtük program kapsamındadır. Kazandırılacak değerler açıkça tanımlanmasa da okulda öğrenmenin bir parçası olarak kabul edilir. Örtük programın planlayıcılarının ve uygulayıcısı olan öğretmenlerin bu programa ilişkin düzenlemeleri çok net ve dikkatli olacak şekilde planlamaları ve uygulamaları önem taşımaktadır. Bu nedenle örtük programın uygulanmasının öğretmenin sorumluluğunda olduğu düşünülür. “Öğrencileriyle yaşam konusunda derin etkileşim kurmaya isteksiz olan bir

öğretmenin iyi bir öğretim gerçekleştirebilse bile iyi eğitim vereceği söylemek mümkün değildir. Öğretim tekniklerini, konu içeriğini, ders içi faaliyetleri çok iyi bilen bir öğretmen toplumsal yaşamla ilgili görüş ve deneyimlerini öğrencilerle paylaşmıyorsa başarılıdır diyemeyiz” (Gleen, 1998:43). Öğretmen her an çocuklarla birlikte olan kişidir ve çocuklar kendileri ile iletişim kuran kendi coşkularını paylaşan bir öğretmene güven duyarlar. Öğretmen çocukların yeteneklerini, ilgilerini tanımayı amaç edinmeli yalnızca görevinin çocuklarla programı takip etme ve onları oyalamaktan ibaret olmayıp daha önemli görevleri olduğunu bilmelidir (Poyraz ve Dere, 2006:45). Çünkü, eğitim sürecinde sadece bilişsel gelişim değil duyuşsal gelişim de önem taşımaktadır. Öğrencilerin duyuşsal özelliklerin geliştirilmesi ve onlara belirli değerlerin kazandırılması sürecinde öğretmenlere önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerin ahlaki gelişimi üzerinde ne kadar güçlü bir etkiye sahip olduklarının farkında olmaları gerekmektedir (Eggen ve Kauchak, 1997:103; Akt; Çengelci, 2008).

Bir okul öncesi öğretmenin değerlerin öğretiminde bir takım özelliklere sahip olması gerekmektedir (Dirim, 2004:28; Hill, 2004:12; Hökelekli ve Gündüz, 2007:390; Oğuzkan ve Oral, 2001:92-93; Oktay, 1999:219-22; Titus, 1994:15; Veugelers, 2000:40-44).

- ✓ Öğretilmek istenen değerleri benimsemiş bir model olmalı,
- ✓ İyi ve kötü sonuçlarıyla davranışların taşıdıkları olumlu ve olumsuz değerleri hissettirmeli,
- ✓ Tartışma ve paylaşma ortamları oluşturmali,
- ✓ Başkalarına yapılmış kötü bir davranışın kendilerine yapıldığında neler hissedecekleri düşündürebilmeli,
- ✓ İçinde ahlaki ikilemler içeren kimi hikayeler üzerinde tartışma ortamı oluşturarak güçlendirmeli,
- ✓ Öğretim içeriğini şeref, onur, erdem ile ilgili örneklerden seçin ve değerlerin yansıtılmasını cesaretlendirmeli.

- ✓ Merhamet, kibarlık, adalet, dürüstlük, iyilik, sadakat, azim, saygı ve sorumluluk gibi temel değerlerin öğretiminde yaratıcı olup tarafsızca sınıf kurallarını uygulamalı.
- ✓ Öğretmeli ancak, vaaz vermemeli.
- ✓ Öğrenciler kendi değerlerini oluştururken onlara hangi değerlerin kazanılması gerektiği konusunda rehberlik etmeli
- ✓ Değerlere göre düşünme ve algılama becerilerini geliştirmeli
- ✓ Sabırlı, şefkatli, hoşgörülü, güvenilir, güler yüzlü, sevecen, esnek ve sorumluluk sahibi olmalı,
- ✓ Çocukta çok küçükte olsa ilerlemeyi görebilmeli ve çocukların ihtiyaçlarına duyarlı olmalı,
- ✓ İyi bir meslek ahlakına sahip olmalı,
- ✓ Çocuk psikolojisinden anlamalı ve sosyal bir kişiliğe sahip olmalı,
- ✓ Çocukta güven duygusunu geliştirebilmeli,
- ✓ Çocuğu motive ederek ve överek başarıya yönlendirmeli, davranışlarını sabırla karşılayıp, onu iyiye güzele, doğruya yöneltip her akşam mutlu bir şekilde tekrar okula gelme özlemi içinde evine gönderebilmeli,
- ✓ Barış dolu, sakin bir sınıf ortamının yaratılmasında yol göstermeli,
- ✓ Örnek davranışlar sergilemeli,
- ✓ Çocukların, olumlu dost ilişkiler içinde etkinliklere yönelmesini sağlamalı,
- ✓ Çocukların sosyal değer ve kurallara uygun davranışlar geliştirmesine çalışmalı,
- ✓ Çocukların sorumluluklar yüklenmelerine olanak tanımalı ve bu sorumlulukları nasıl yürüttüklerini izleyip ödüllendirmelidir.

Görüldüğü gibi değerler eğitiminde en büyük görev okullara, okullarda da eğitim hizmetlerinin aktif unsurları olan öğretmenlere düşmektedir. Dolayısıyla eğitim sistemlerinde öğretmenlerin daha etkili konuma yükseltilmeleri, yalnızca bilgiyi aktaran kişiler olmaktan çıkarılmaları, değerler eğitimi açısından oldukça önemlidir. Değerler eğitiminde okul, öğretmen ve aile üç önemli bileşeni oluşturmaktadır. Değerler eğitiminin başarıya ulaşması bu üç bileşenin birbiriyle uyum ve işbirliği içinde olmasına bağlıdır. Değerler eğitiminde öğretmen bir rol modeli olarak okul yönetimi, diğer öğretmenler ve çevreyle iş birliği içinde çalışmalıdır. Günümüzde eğitim, zamanın

kısıtlılığı nedeniyle temel konulara ve değerlendirmeye odaklanmaktadır. Ancak bunların yanı sıra değerler de dikkate alınmalıdır. Toplumun iyiliğine katkıda bulunabilecek, yaşamlarını anlamlandırabilecek ahlaki bakımdan farkındalık geliştiren bireylerin yetiştirilmesinde öğretmenler kritik bir öneme sahiptir.

II.3.3. Değerler Eğitiminde Kitle İletişim Araçlarının Rolü

Günümüzde çok sayıda insana aynı anda ulaşabilme fırsatı veren araçlara kitle iletişim araçları adı verilmektedir (Oktay, 1999:223). Çocuğu etkileyen kitle iletişim araçları, çocuğun ufkunu genişletmekte; onun gerçek yaşamda belki de deneme fırsatı bile bulamayacağı birçok deneyimi kazanmasına olanak sağlamaktadır. Çocuk, kitle iletişim araçları yoluyla ailesi ve yakın çevresi dışındaki insanlar ve yaşam biçimleri konusunda bilgi edinerek toplumsallaşmaya çalışmaktadır (Yaşar, 2000:103). Kitle iletişim araçları okul öncesi dönem çocukları üzerinde, estetik duygularını geliştirmelerine yardımcı olur. Çocuklar için eğitim, kültür ve bir eğlence kaynağı oluşturur. Çocukları düşünmeye yönlendirmenin yanında boş zamanlarını değerlendirme imkanı bulur. Ayrıca çocukta yeni ilgiler uyandırma gibi olumlu etkileri de bulunmaktadır (Oktay, 1999:232). Kitle iletişim araçları, çocuğun sosyal ufkunu genişletme yolunda önemli katkılar sağlayabildikleri gibi, onun henüz insan davranışlarının gerçek nedenleri hakkında kendi başına doğru değerlendirmeler yapamadığı bir dönemde yanlış izlenimler edinmesine neden olarak gelişimini olumsuz yönde de etkileyebilirler (Oktay, 1999:225). Okul öncesi dönem çocukları, diğer yaş grubundaki çocuklardan daha fazla televizyon izlemekte ve bilgisayara daha fazla ilgi göstermektedirler. Bu sebeplerden ötürüdür ki kitle iletişim araçlarını hayatımızdan çıkarmak yerine, çocuklarımıza uygun ortamlar yaratarak ahlaki değerleri ve kişilik gelişimi için uygun programlar izlemesini sağlayacak ortamlar düzenlemeliyiz.

Belli bir zamana kadar hiçbir sistemin ya da teknolojinin ulaşamayacağı kadar insana aynı anda ulaşmak kitle iletişim araçları vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Bu durum yayın kuruluşlarına çok büyük görev ve sorumluluk yüklemektedir. Yayın kuruluşları toplumsal değerlerin dışına çıkıp kendi sanal dünyasını oluşturarak etik anlayışını sarsıcı yayınlar, politikalar yapabilirler, ama aynı zamanda etik sınırlar çerçevesinde

toplumsal değerlerle çatışmayan, toplum yapısı dinamiklerini göz ardı etmeyen yayınlar yaparak sağlıklı bir toplum oluşturma imkânına da sahiptirler (Ceylan, 2012:45).

Her anne baba çocuğunun iyi bir çocuk olması için büyük bir çaba içindedir. Ancak küreselleşen dünyada nelerin doğru nelerin yanlış olduğu açık değildir. İçinde yaşadığımız dünyada değerler hızla gelişmekte ve değişmektedir. Çocuğun gelişimi ve eğitiminde yetişkinin etkisi gün geçtikçe azalmaktadır. Buna karşılık televizyonun ve bilgisayarın çocuğun gelişim eğitimindeki etkisi gün geçtikçe artmaktadır. (Erdoğan, 2010:765). Artık iletişim araçlarının insanlar tarafından kullanıldığı dünyanın hiç bir yerinde aileler, çocuklarının eğitiminde okulöncesi dönemde bile tek başlarına etkili değildirler. Eve giren kitle iletişim araçlarının aile ve çocuk tarafından kullanımı oranında bu etkilenme artmakta ve genişlemektedir. Çocuk kitle haberleşme araçları ile ailesi, yakın çevresi tarafından kendisine benimsetilmek istenen değerlerden farklı olanları ile de karşılaşmaktadır (Oktay, 1999:223-224).

Çocuğun izlediği her türlü yayın onun sosyal ilişkilerini ve ileriki yaşantısında edineceği değerlerin oluşumunu etkileyebilmektedir. Bu nedenle doğru televizyon programlarıyla karşılaştırılan çocuğun sosyal ve duygusal yaşantısına dolayısıyla da erken dönemde edindiği milli ve manevi değerlerin gelişimine önemli bir katkı söz konusudur (Erdoğan,2010:764).

Programlarda büyüklerine saygı duyan birini izleyen çocuk, saygı gösterir; yardımlaşmayı, dostluğu, iş birliğinin güzel yönlerini gören çocuk, bunları hayatında sergiler; ancak hırsızlığın iyi bir şey olarak sunulduğunu gören çocuk da bunu kendi yaşantısında gösterme eğilimi taşıyacaktır.

Okul öncesi dönem çocuklarını televizyonun ve bilgisayarın olumsuz etkilerinden korumak amacıyla anne ve babaya ya da diğer yetişkinlerin evde bir takım stratejiler geliştirmek yoluyla önlemler almasında yarar vardır. Televizyon izlemeyi sınırlandırarak, bilgisayarı pekiştireç olarak kullanmayarak, çocuğa uygun programlar seyrettirerek kitle iletişim araçlarının çocuğu kötü yönde etkilemesini engellenebilir (Yaşar, 2000:107-108). Aynı zamanda çocuğun hoşlandığı programlar hakkında sohbet

edilip tartişılması da çocukların anlama becerilerini etkiler (Oktay, 1999:232-237). Ancak bu noktada aileler tek başına yetmez. Aynı zamanda yayın kuruluşlarının da bu konuda gerekli hassasiyeti sağlayıp çocukların toplumsal değerlerimize uygun karakter gelişimine bağlı programlar yapmaya özen göstermelidirler. Okul, aile hatta toplumun her kesiminin bu konuda gerekli özeni göstermesi gerekmektedir.

II.4. Okul Öncesinde Değerler Eğitiminin Önemi

Bireyler, kendilerinin ve çevrenin değerleriyle oluşan bir ortamda yaşamlarını sürdürmeye çalışırlar. Bireyler sahip oldukları değerleri girdikleri etkileşim süreciyle değiştirebilirler. Bu sürecin içinde bireyin okul yaşantısı çok önemlidir. Çünkü bireylerin değerleri kazanması sürecinin önemli bir kısmını okul yaşantısı oluşturur. Aynı zamanda okul, değerler üzerine kurulmuş bir yaşama ve öğrenme alanıdır. Okullarda uygulanan eğitim programlarının değerlerle ilgili hedefleri vardır. Özellikle geliştirilen ve uygulanan yeni eğitim programlarında, değerlerle ilgili kazanımlara ve bunların gerçekleştirilmesine ayrı bir önem verilmiştir (MEB, 2004). Çünkü, okulların bilişsel hedeflerinin yanında vatansever olmak, saygılı olmak, dürüst olmak ve adaletli olmak gibi birçok duyuşsal hedefi vardır. Ekşi (2003:79) bu durumu “Bu perspektiften hareketle okulların temel iki amacından bahsetmek yanlış olmaz: Akademik açıdan başarılı ve temel değerleri benimsemiş bireylerin yetiştirilmesi” sözleriyle ifade etmiştir. Okul, değerler üzerine inşa edilmiş bir yaşama ve öğrenme alanıdır.

Değerlerin eğitimi Türk Milli Eğitimi’nde okul programlarında eskiden beri yer almakla birlikte Milli Eğitim Temel Kanunu’nda, ilk, orta, yüksek öğretim kurumları yönetmeliklerinde, ders programlarında ve ilgili tüm alanlarda bunu görmek mümkündür. Söz konusu kanun ve programlarda esas amacın “Türk insanını Türk toplumunun değerleri ile evrensel değerler doğrultusunda eğitmek, böylece bu ilke ve değerleri benimsemiş ve hayata geçirmiş çağdaş bir toplum meydana getirmek” olduğu söylenmektedir. (MEB, 1973). Tebliğler Dergisi’nde yayınlanan değerlerin eğitimi ise şu şekilde ifade edilmiştir: “Öğrencilerin, millî ve evrensel kültür değerlerini tanımalarını, benimsemelerini, geliştirmelerini, bu değerlere saygı duymalarını sağlamak.” (MEB, 2003:485).

Şuan yürürlükte olan 2006 okul öncesi eğitim programında değerler eğitime değinilmemiştir. Ancak programda, değerler örtük bir şekilde ifade edilmiş olmakla beraber değerler programın ilkelerinde mevcuttur. Ayrıca programda sorumluluk, çevreye duyarlılık, farklıklara saygı gibi değerlere fazlasıyla yer verilmiş ve detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Bununla birlikte sevgi, saygı, dayanışma, yardımlaşma, hoşgörü, arkadaşlık gibi değerlerin de okul öncesi eğitimde verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Nitekim her geçen gün değerler eğitimi üzerine okul öncesi başta olmak üzere bütün eğitim kademelerinde belirgin bir yönelim olduğu gözlenmektedir. Milli Eğitim (2010:5-12) 18. Şurasında değerler eğitime açık bir şekilde vurgu yapılmış olmakla beraber okul öncesindeki yeri ifade edilmiştir.

“Değerler eğitime, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.”

Değerler eğitiminin okul öncesinden başlanarak verilmesi gerekir. Bazı dönemlerde değerler eğitiminin verilmesi için belli bir yaşa gelmesi gerektiğini ve zihinsel olarak da soyut düşünme becerilerini kazandıktan sonra verilmesini uygun olduğudur. Oysaki değerler eğitimi süreci her zaman verilebilir. Kişilik gelişiminin beş yaşına kadar olan süreçte %80 oranında gelişimin tamamlandığını düşünürsek, okul öncesi dönemde değerler eğitimi daha da önemlidir (Doğanay, 2009:233-234).

Okul öncesi dönem çocuklarda değerlere ilişkin ilk bilgiler oluşur. Değerler temelde değişmez özellikler içerir fakat yaşanan çevre, kültürel özellikler, eğitim ve deneyimler gibi pek çok faktöre göre bireysel bazda farklılıklar gösterebilir (Balat ve Dağal, 2009:9). Genç bireyler kendi inanç, tutum ve değerlerini oluşturma sürecinde bunları, akranları, aileleri, önem verdikleri diğer kişiler ve TV’de gördükleri modellerin görüş ve hareketleri ile karşılaştırmaktadır (Taylor, 1996:131). Bu bağlamda değerler eğitimi sürecinde okuldaki örtük programın, ailenin, akranların, toplumun ve medyanın etkisinin göz ardı edilmemesi ve tüm bileşenlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. “Değerlere ilişkin bilgiler tüm hayat boyunca devam eder. Fakat ilk

bilgiler erken dönemlerde kazanılmaya başlanır ve kişiliğin oluştuğu dönemlere yani son adölesan döneme kadar devam eder. Bu süreden sonra da değerlere ilişkin değişimler elbette mümkündür, fakat temel değerler oluşmuştur” (Balat ve Dağal, 2009:9).

Bütün bu sayılan sebepler, değerler eğitiminin gerekliliğini ve önemini ortaya koymaktadır. Okul öncesi dönemde çocuğa kapsamlı olarak verilecek değerler eğitimi çocuğun yaşamının ilerleyen yıllarında ona hep ışık tutacak ve mutlu bir birey olmasını sağlayacaktır.

II.5. İlgili Araştırma ve Yayınlar

Yapılan literatür çalışmaları doğrultusunda değerler eğitimi ile ilgili ulaşılan bazı araştırma ve yayınlar ele alınarak bunların sonuçlarına özetle yer verilmiştir.

II.5.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Dilmaç (1999), “İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Sınanması” başlıklı yüksek lisans tezi ile ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi vermek ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile bu programın etkililiğini sınamayı amaçlamıştır. Araştırma İstanbul ili Kadıköy ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Uygulamada 18’i deney, 18’i kontrol olmak üzere toplam 36 kişi yer almıştır. Uygulama sonucunda, İnsani Değerler Eğitimi programına katılan öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyini geliştirdiği, bu gelişmenin, cinsiyete ve bulundukları sınıf düzeyine göre değişmediği belirlenmiştir.

Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan “Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı” adlı çalışmada, öğretmenlerin aile tanımları ve dinsel yönelimlerinin değerlerle olan ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, 1990 yılında Bursa ilindeki 15 ortaokul ve lisede görev yapmakta olan 94 kadın ve 89 erkek olmak üzere 183 öğretmen oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına göre çekirdek aile tercihinde bulunan öğretmenler geniş aile tercihi grubuna göre, yeniliğe

açıklık değerlerine daha fazla, muhafazacı yaklaşım değerlerine ise daha az önem yüklemişlerdir.

Akbaş (2004) tarafından yapılan “Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi” adlı doktora tezinin amacı ilköğretim okulları 8. sınıf öğrencilerinin ilköğretim okulları genel hedeflerinde belirtilen değerlere ulaşma düzeylerini öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre belirlemektir. Araştırmanın örneklemini 2002- 2003 öğretim yılında Ankara ilinde 8.sınıfta bulunan 360 öğrenci ve bu okullarda görevli 44 öğretmen yer almıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin çoğu, değer öğretiminde medyanın olumsuz etki yarattığı görüşünde birleşmiştir. Ayrıca araştırma kapsamındaki kız öğrenciler, demokratik değerlere ve temel değerlere erkek öğrencilere göre daha üst düzeyde ulaşmışlardır.

Sarı (2005), tarafından yapılan “Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği” adlı araştırmanın temel amacı öğretmen adaylarının değer tercihlerini belirlemektir. Araştırmacı öğretmen adaylarının değer tercihlerinin belirlenmesinde değerler, suç anlayışı ve ahlaki hüküm ölçeği kullanmıştır. Giresun Eğitim Fakültesinde 110 öğrenci (55 kız, 55 erkek) üzerinde uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin değer tercihleri önem sırasına göre ‘siyasi, ahlaki, dini, ekonomik, estetik, sosyal ve bilimsel değerler’ olarak sıralanmıştır. Erkek öğrencilerin değerleri benimseme düzeyleri bilimsel değerler dışındaki tüm değer alanlarında kız öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır.

Yukay (2006) tarafından yapılan “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Kişilerarası İlişkilerini Geliştirmeye Yönelik Hazırlanmış Sosyal Beceri Eğitimi Programının Değerlendirilmesi” adlı çalışmada, sosyal beceri eğitimi programını, 5-6 yaşında 18’i deney, 16’sı kontrol grubu toplam 34 çocuğun yer aldığı deneysel çalışma yapılmıştır. Araştırma sonucunda eğitim alan gruptaki çocukların, okul sosyal davranış ölçeğinin sosyal yeterlilik boyutu puanlarının arttığı, olumsuz sosyal davranış puanlarının düştüğü bulunmuştur.

Budumlu Akkiprik (2007) tarafından yapılan “Genel Lise Öğretmenlerine Göre Karakter Eğitimi Yoluyla Öğrencilere Kazandırılacak Değerler” adlı yüksek lisans tezi ile karakter eğitiminde hangi değerlerin öncelikli olarak öğrencilere kazandırılması gerekliliği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma, İstanbul ilindeki ortaöğretim seviyesindeki 300 öğretmen üzerinde gerçekleştirilmiş olup demografik değişkenlerin toplanmasına yönelik bir bilgi formu ve Schwartz Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; branş öğretmenleri başarı, hazcılık, özyönetim, uyum ve güvenlik değerlerini öğrencilere kazandırmada meslek öğretmenlerine nazaran daha önemli bulmaktadırlar, kadın öğretmenler erkek öğretmenlere nazaran özyönetim, başarı, uyum ve güvenlik değerlerini daha çok önemsemektedirler.

Dilmaç (2007) tarafından yapılan “Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması” adlı doktora tezinin amacı fen lisesi öğrencileri üzerinde insani değerler eğitimi programının öğrencilerin değerlere sahip olma düzeyinde değişiklikler meydana getirip getirmediğinin araştırılması olarak belirtilmiştir. Araştırmada 15’i deney ve 15’i kontrol grubu olmak üzere 30 öğrenci yer almıştır. Deney grubunda yer alan 15 öğrenciye 14 oturum süren insani Değerler Eğitimi Programı verilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, araştırmada denenen insani değerler eğitimi programının ortaöğretim öğrencilerinin sahip oldukları insani değerleri arttırmada etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Gökçek (2007) tarafından yapılan “5–6 Yaş Çocukları İçin Hazırlanan Karakter Eğitimi Programının Etkisinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde okul öncesi eğitimi alan 5–6 yaş çocukları için hazırlanan karakter eğitimi programının etkisini incelemek amaçlanmıştır. Örneklem grubunda 44 çocukla yapılan çalışmada, deney ve kontrol grubuna önce ön test uygulanmış, daha sonra eğitim programının 7 haftalık kısmı uygulanmış, deney ve kontrol grubuna ara test uygulanmıştır. Ara testten sonra 3 haftalık eğitim programına devam edilip onuncu haftanın sonunda her iki gruba da son test uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; ailelerin karakter eğitiminin okul programı içinde yer alması gerektiğini ve karakter eğitiminin okul öncesi bir parçası olması gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir.

İşcan (2007) tarafından yapılan “İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği” adlı doktora tezinde amaç, değerler eğitimi programının; öğrencilerin değerlerle ilgili bilişsel davranışlarına, duyuşsal özelliklerine ve değerleri gösterme düzeylerine etkisini saptamaktır. Çalışmada, nitel ve nicel araştırma desenlerinin bir arada kullanılmıştır. Araştırma, Ankara ilinde bir devlet okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmada seçkisiz olarak 4-A sınıfı deney grubu, 4-B sınıfı ise kontrol grubu olarak atanmıştır. Araştırmada deney grubu öğrencileri, kontrol grubu öğrencilerine göre, programın uygulanması sırasında değerlere ilişkin daha fazla olumlu nitelikte davranış sergilemiştir.

Sarı (2007) tarafından yapılan “Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek Okul Yaşam Kalitesi’ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma” adlı doktora tezinin amacı, Adana ili merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarının okul yaşam kalitesi düzeylerinin belirlenmesidir. Bu araştırmada nicel ve nitel araştırma desenleri bir arada kullanılmıştır. Sonuç olarak, dozu farklı olmakla birlikte, her iki okuldaki örtük programın demokratik değerlere uymayan özellikler taşıdığı söylenebilir. Değişkenlerin çoğu bakımdan düşük Okul Yaşam Kalitesi düzeyine sahip okuldaki örtük program daha antidemokratik özellikler taşımaktadır.

Tokdemir (2007) tarafından yapılan “Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşler” çalışmada, tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüş ve düşüncelerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Çalışma, 2006-2007 eğitim öğretim yılında Trabzon il merkezi ve ilçelerinde orta öğretim kurumlarında görev yapan 104 tarih öğretmenine anket uygulanmıştır. Araştırma kapsamında ayrıca yarı yapılandırılmış bir mülakat formu geliştirilmiş ve 32 tarih öğretmeni ile mülakat yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenler, mevcut müfredatı yeterli görmediklerini, öğrencilerin aileden yeterli davranışları kazanmadığını, medyanın değerler üzerinde olumsuz etkiler yarattığını belirtmişlerdir.

Can (2008) tarafından yapılan “Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri” adlı doktora tezi

dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi ile ilgili yaptıkları uygulamalara ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2007- 2008 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Ankara ili Çankaya Merkez İlçesinde yer alan; OKS sınavı sonrasında herhangi bir ortaöğretim kurumuna yerleştirdikleri öğrenci yüzdelere göre ayrılmış ilköğretim okullarında görev yapan 102 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma betimsel yöntemle gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, değer eğitiminde öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında gözlem, örnek olay yöntemi, tartışma yöntemi, soru cevap tekniği ve velilerle görüşme yöntemi yardımıyla öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını anladıkları saptanmıştır.

Kurtdede Fidan (2009) tarafından yapılan “Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri” adlı araştırmada; Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi sınıf öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencilerinin değer eğitimi hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan 206 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının çoğunluğu, değer eğitimi için en önemli şeyin değerleri yaşamak olduğunu, bireylerin değere verdikleri anlamların farklı olduğunu ve sorunlar yaşandığını, medyanın değer öğretiminde okulun ve öğrenmenin etkisini azalttığını ifade etmişlerdir.

Türk (2009) tarafından yapılan “Değerler Eğitiminde Saygı” adlı yüksek lisans tezinde temel değerlerden biri olan saygı değeri konusunda ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan öğretmenlerin algı, tutum ve eğitimsel uygulama durumlarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırmada betimsel yöntemlerden alan taraması tipi araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 662’si erkek ve 359’u kadın olmak üzere toplam 1021 ilk ve orta öğretim öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda; öğretmenlere göre mevcut saygı eğitiminin yetersiz olduğu, ailelerin çocuklarına zaman ayırmadığı, okul-aile-öğretmen işbirliğinin tam olarak sağlanmadığı görülmüştür. Genel olarak analiz sonuçlarına göre, kadın öğretmenlerin

erkek öğretmenlere göre saygı eğitimine ve değerine daha çok önem verdikleri görülmüştür.

Çengelci (2010) tarafından yapılan “İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması” adlı doktora tezinin amacı ilköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminin nasıl gerçekleştirildiğini ortaya koymak biçiminde belirlenmiştir. Araştırma, yapılandırılmamış gözleme dayalı betimsel durum çalışması biçiminde desenlenmiştir. Araştırmada bütüncül tek durum deseni benimsenmiştir. Araştırmaya 9’u kız, 13’ü erkek toplam 22 öğrenci ile sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırma sonucunda, değerler eğitiminin gözleme dayalı değerlendirme ile yapıldığı görülmüştür. Öğretmenin Sosyal Bilgiler dersinde değerleri kazandırmaya çalışırken yaşamdan örnekler verme, atasözleri ve deyimlerden yararlanma, model olma, belirli gün ve haftalardan yararlanma, drama, diğer ders ve disiplinlerden yararlanma, aileden yararlanma, dernek ve vakıfların çalışmalarını örnek gösterme gibi etkinlik ve çalışmalara başvurduğu görülmüştür.

Memiş ve Gedik (2010) tarafından yapılan “Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri” adlı araştırmada sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerinin tespiti amaçlanmıştır. Zonguldak ilindeki 295 sınıf öğretmenine portre değerler anketi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; sınıf öğretmenlerinin en çok güvenlik, yardımseverlik, geleneksellik ve başarı değerlerine daha çok önem verdikleri gözlenmiştir.

Yazar* (2010) tarafından yapılan “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program Modülü Geliştirme” adlı doktora tezinin amacı Sosyal Bilgiler Programında yer alan değer eğitimiyle ilgili öğretmen görüş ve önerilerini belirlemektir. Diyarbakır’da görev yapan 423 sınıf öğretmeni araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Bu araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntemi benimsenmiştir. Araştırma sonucunda; öğretmenler kitle iletişim araçlarındaki şiddet ve saldırganlık içeren bazı yayınların eğitimini olumsuz etkilediği görüşündedir.

* Araştırmacının “Yazar” olan soyadı, mahkeme kararıyla “Yazar” olarak değişmiştir.

Öğretmenlerin programdaki değerleri yeterli bulmadıkları saptanmıştır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun gözlem yapma, soru- cevap ve öğrencilerin sözlü anlatımı gibi ölçme-değerlendirme türlerini değerler eğitiminde sıklıkla kullandıkları belirlenmiştir.

Yiğittir (2010) tarafından yapılan “İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler” adlı araştırmada ailelerin okulda çocuklarına kazandırılmasını istedikleri değerlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Tarama modelinde olan çalışma Ankara/Altındağ Atatürk İlköğretim Okulu’ndaki 317 öğrenci velisinden oluşan araştırma grubunda uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; ailelerin okulda en çok aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerine öncelik verdikleri görülmüştür.

Acat ve Aslan (2011) tarafından yapılan “İlköğretim Okullarında Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler” adlı araştırmanın amacı ilköğretim okullarında öğrencilere hangi değerlerin kazandırılması gerektiğini belirlemek, en çok ve en az tercih edilen değerleri ortaya koymaktır. Genel tarama modeli kullanılmıştır. Eskişehir ilindeki ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler ve velilere anket uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler en yüksek ortalamaya sahip değerler sırasıyla; dürüstlük, sorumluluk, güvenilir olma, vatansever, çalışkan, adaletli olma, öz saygı, anlayışlı, büyüklere saygılı ve azimli şeklinde ifade etmiştir.

Öztürk Samur (2011) tarafından yapılan “Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi” adlı doktora tezinin amacı Değerler Eğitimi Programının anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerine etkisi incelenmektir. Araştırmanın çalışma grubunu altı yaş grubundaki 22 deney 22 kontrol grubu olmak üzere toplam 44 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda ise Deney ve kontrol gruplarının duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal duygusal gelişim son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur.

Üner (2011) tarafından yapılan “Okul Öncesi Eğitim Programındaki 36-72 Aylık Çocuklara Farklılıklara Saygı Eğitimi Kazandırmanın Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinin amacı 2006-2007 eğitim öğretim yılından itibaren okul öncesi eğitim programına alınmış olan “Farklılıklara Saygı Eğitimi” konusunun uygulanmasını, program içerisinde karşılaşılan sorunları, aksayan yönlerini, öğretmen görüşlerine göre değerlendirmektir. Araştırmada niteliksel araştırma yöntemi kullanılmış olup on okul öncesi öğretmeniyle yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonunda okul öncesi öğretmenler programda değerlerin yeterince yer edinmediği sadece sosyal duygusal ve bilişsel alanda yer aldığını ve birkaç amaç ve sayılı etkinliklerden oluştuğu için başarıyla uygulanmadığını, farklılıklara saygı eğitimi konusunda sıkıntı yaşadıkları ve aile katılımının önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Yiğittir ve Keleş (2011) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitimine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri” adlı araştırmanın amacı Sosyal bilgiler programında 2004 yılında düzenlenip geliştirilen değerler eğitimi ile ilgili öğretmen görüşlerini almaktır. Ankara merkez ilçelerdeki 8 ilköğretim okulundaki 34 öğretmenden oluşan araştırma grubunun görüşleri alınmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin değer eğitimi sırasında daha çok medya, aile ve toplumun etkilerinden kaynaklanan olumsuzluklardan şikayetçi oldukları görülmüştür. Ailelerin daha duyarlı olması, sadece sosyal bilgiler değil tüm derslerde değerler eğitimine daha fazla yer verilmesi gerektiği, çocuklara somut yaşantılar kazandırılması gerektiği, değerler eğitiminin okul öncesi ile başlanması gerektiği görülmüştür.

II.5.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Whitney (1986) tarafından yapılan “The status of Values Education in the Middle and Junior High Schools of Tennessee” (Tennessee’nin orta ve Genç Yüksek Okullarında Değerler Eğitiminin Durumu) adlı doktora tezinde amaç, öğretmenlerin değer eğitimi konusundaki yeterlilikleri, ailelerin değer eğitimine ilişkin okuldan beklentileri, uygulanan programın çocukların değer kazanmasına etkileri, çocukların evde aldıkları değer eğitimi ve öğrencilerin okulların değer eğitimi konusundaki görevleri hakkındaki

düşüncelerinin araştırmaktır. Amerika'nın eyaleti Tennessee' deki devlet liselerinde uygulanan değer eğitiminin düzeylerini araştırmıştır. Araştırma, bu eyalette bulunan 207 okuldan rastgele seçilen 75 okul ve bu okuldaki sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılmıştır. Araştırmanın sonucu öğretmenlerin değer eğitimi ile çok fazla ilgilendiklerini ortaya koymuştur. Ayrıca birçok öğretmen kitapların toplumsal değerleri öğretmek konusunda başarısız olduğu yönündeki düşüncelerini belirtmişlerdir.

Bulach ve Butler (2002) yılında yapılan "The Occurrence of Behaviors Associated With Sixteen Character Values" (On altı Karakter Değerleri ile İlişkili Davranışların Oluşumu) adlı araştırmada, hangi değerlerin öğretilmesi gerektiğine ilişkin bir araştırma yapılmıştır. Araştırmacı toplum tarafından değer olarak adlandırılan karakter özelliklerine karar vermek için Georgia eyaletindeki karakter eğitimi yapan ve yapmayan ilköğretim okul içerisinde yer alan anne babalar, öğretmenler ve din adamlarından toplum tarafından değer olarak bilinen 16 karakter özelliğini sıralamalarını istemiştir. Öğretmenler ve aileler diğerlerine, kendilerine ve mülkiyete saygının, dürüstlük ve öz denetim değerlerinin öğretilmesinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. 13 değer önem sırasına göre, işbirliği, sorumluluk, dürüstlük, kibarlık, affetmek, azim/motivasyon, şefkat/empati, nezaket, vatandaşlık, hoşgörü, alçakgönüllülük, yardımseverlik ve sportmenlik olarak bulunmuştur.

Prencipe ve Helwing (2002) tarafından yapılan "The Development of Reasoning about the Teaching of Values in School and Family Contexts" (Okul ve Aile Bağlamında Değerler Öğretilmesine ilişkin nedenler) adlı araştırmada çocukların ahlaki, dini, ulusal ve politik değerlerin öğretilmesine ilişkin düşüncelerini araştırmak amaçlanmıştır. Araştırmaya 8, 10, 13 ve yetişkin grubu olmak üzere 160 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çocuklar değerlerin öğretilmesini, değerlerin toplum tarafından kabul edilip edilmediğini dikkate alarak değerlendirmektedir.

Revell (2002) tarafından yapılan "Children's Responses to Character Education" (Çocukların Karakter Eğitime Yanıtları) adlı araştırmada Chicago devlet okullarındaki çocukların karakter eğitiminin anlamını ve rolünü anlama yöntemlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma farklı okullarda okuyan, farklı yaş gruplarındaki 700

öğrenciyle yapılmıştır. Araştırmada eğitim süreci içerisinde yer alan faktörler sabit tutulmasına rağmen, farklı okullarda aynı sınıf düzeyinde okuyan çocukların karakter eğitimine ilişkin inanç ve tutumları gözlenebilir derecede farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Knafo (2003) tarafından yapılan “Authoritarians, the Next Generation: Values and Bullying Among Adolescent Children of Authoritarian Fathers” (Otoriterler, Gelecek Nesil: Otoriter Babaların Ergen Çocuklarının Arasındaki Değerler ve Zorbalık) adlı araştırmada ailedeki otoriterliğin çocukları değerler açısından nasıl etkilediği ele alınmıştır. Araştırmaya 82 otoriter ve 252 otoriter olmayan İsraili babalar ve onların ergen çocukları katılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, otoriter olmayan babaların çocuklarına oranla, otoriter babaların çocuklarının güç değerlerine daha fazla önem verdikleri, evrensellik değerine ise daha az önem verdikleri ifade edilmiştir.

Veugelers ve Kat (2003) tarafından yapılan “Moral Task of the teacher According to Students, Parents and Teachers” (Öğrenciler, Veliler ve Öğretmenler göre öğretmenin Ahlaki Görevi) adlı araştırmada, katılımcılara “değer aktarımı” ve “değer iletişimi” olmak üzere iki farklı modele ilişkin algıları araştırılmıştır. Bu araştırma üç aşamadan meydana gelmiştir. Birinci aşamada anket oluşturulmuş, ikinci aşamada grup görüşmeleri yapılmış ve üçüncü aşamada panel tartışmalarına yer verilmiştir. Araştırma sonuçlarında her üç katılımcı grup da öğretmenlerin ahlak eğitiminde en önemli görevlerinin değer iletişimi olduğunu ifade etmişlerdir.

Husu ve Tirri (2007) yılında yapılan “Developing whole school pedagogical values – a case of going through the ethos of “good schooling” adlı araştırmada 24 öğretmenle çalışılmış olup, öğretmenlerin eğitsel değerleri yapı ve içerik açısından araştırılmıştır. Değer açıklama yöntemi ile öğretmenlerin okul toplumuna ve mesleki ahlak durumuna ilişkin değer ve inançlarını açık bir şekilde ifade etmelerine yardımcı olması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenler tarafından bireysel, sosyal ve ilişkisel değerlerin tümünün eğitsel bağlamda önemli olduğu görüşü ortaya çıkmıştır.

Richardson, Tolson, Huang ve Lee (2009) tarafından yapılan “Character Education: Lessons for Teaching Social and Emotional Competence” (Karakter Eğitimi: Sosyal ve Duygusal Yetkinlik Öğretimi Dersleri) adlı çalışmada yetersiz olan öğrencilerin, yetersiz olan ya da yetersiz olmayan akranlarıyla sosyal olmalarını sağlayacak yetenekleri geliştirmelerinin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırma için 17 öğrenci öğrenim yetersizliğine, 8 öğrenci de davranış bozukluğuna sahip olmak üzere toplam 25 öğrenci seçilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin beceri alanında ilerleme gösterdiği ve akranlarıyla olumlu etkileşim içinde oldukları ortaya çıkmıştır.

III BÖLÜM

YÖNTEM

III.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma biçimidir. Bu çalışmalar derinlemesine bilgi alma ve mevcut durumu ortaya koyma amaçlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:39). Araştırmada yanıt aranan soruların çözümü için literatür taraması yapıldıktan sonra görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmalarda yaygın kullanılan veri toplama tekniklerden biri olan görüşme ya da mülakat; önceden hazırlanmış soruların sorulduğu ve karşıdaki kişinin sorulara yanıtlar verdiği amaçlı bir söyleşidir (Kuş, 2003:50). “Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar; ancak görüşme sırasında araştırılan kişilere kısmi esneklik sağlayarak oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine, tartışılmasına izin verir. Bu tür görüşmede, araştırılan kişilerin de araştırma üzerine kontrolleri söz konusudur” (Ekiz, 2009:63). Yarı yapılandırılmış görüşmeler hem sabit seçenekli hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir. Bu nedenle hem avantajları hem de dezavantajları vardır. Analizlerin kolaylığı, görüşülen kişiye kendini ifade etme imkanı, gerektiğinde derinlemesine bilgi sağlama gibi avantajları sağlarken; kontrolün kaybedilmesi, önemsiz konularda fazla zaman harcanması gibi dezavantajları da bulunmaktadır (Büyüköztürk ve Diğerleri, 2008:163).

III.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu; 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır ili merkez ilçelerinde bulunan anaokullarında görev yapan okul öncesi öğretmenlerden amaçlı örnekleme yoluyla seçilen öğretmenler oluşturmuştur.

Ölçüt örneklemedeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından

oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008:112). Bu araştırmada da ölçüt anaokullarında görev yapan ve gönüllü olarak bu araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenleridir.

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan okullar ve bu okullarda görev yapan öğretmenler ile ilgili veriler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1- Diyarbakır İli Merkez İlçelerinde Bulunan Anaokulları

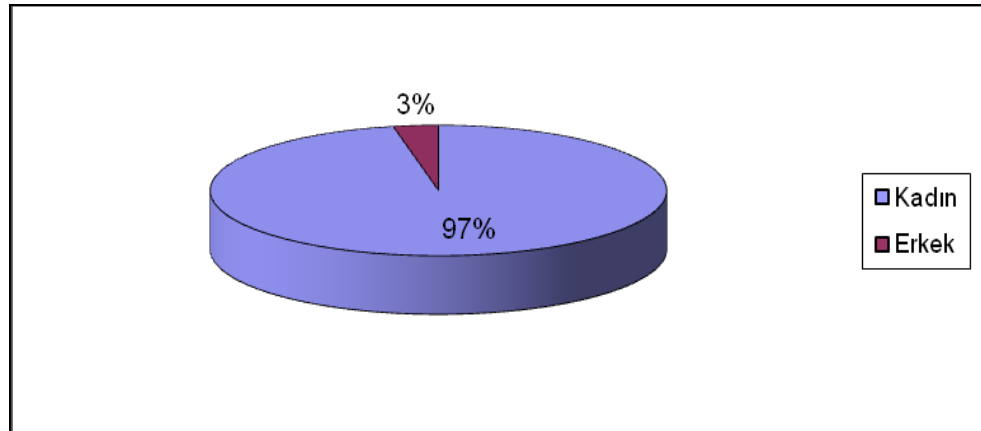
Bağımsız Anaokulları	Bağlı bulunduğu ilçe	Şube Sayısı	Ulaşılan öğretmen sayısı
Diyarbakır Anaokulu	Bağlar	16	14
Hafize Ana Anaokulu	Bağlar	10	7
Halide edip Adivar Anaokulu	Bağlar	12	11
Nene Hatun Anaokulu	Bağlar	8	6
Ayşe Ana Anaokulu	Kayapınar	8	7
Diclekent Anaokulu	Kayapınar	6	7*
Huzurevleri Anaokulu	Kayapınar	8	6
İskender Paşa Anaokulu	Sur	3	5*
Karacadağ Anaokulu	Yenişehir	7	4
Küçük Melekler Anaokulu	Yenişehir	6	5
Şehit Teğmen Ayfer Gök Anaokulu	Yenişehir	6	5
Zübeyde Hanım Anaokulu	Yenişehir	10	8
Toplam	Tüm ilçeler	100	85

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmanın çalışma grubunu 100 öğretmen oluşturmuştur. Araştırma kapsamında 85 öğretmene ulaşılmış olup araştırmaya 72 öğretmen dahil edilmiştir.

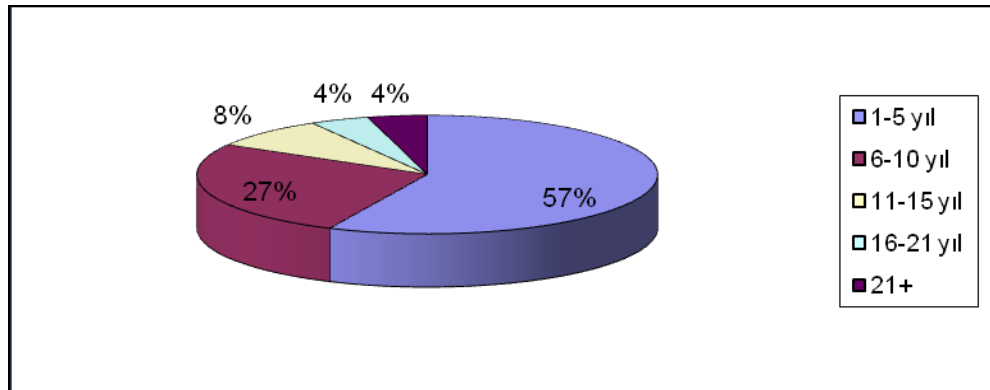
Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin cinsiyet özellikleri Tablo 2’de grafiklerle gösterilmiştir.

Tablo 2 de görüldüğü gibi, araştırmanın çalışma grubunda yer alan kadın öğretmenler 70 kişi ile % 97’yi, erkek öğretmenler ise 2 kişi ile % 3’ü oluşturmaktadır.

*Belirtilen okullarda Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınan (okullarda görev yapan öğretmen sayısını gösteren) listeden fazla sayıda öğretmen bulunmakta olup, araştırmaya o öğretmenler de dahil edilmiştir.

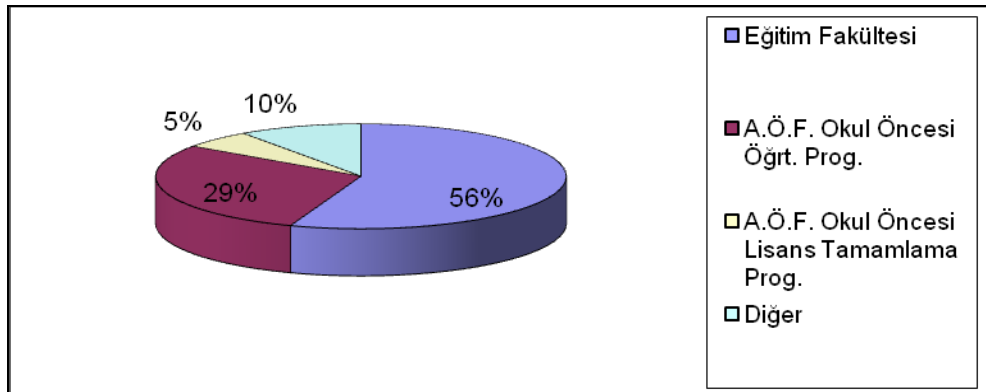
Tablo 2- Okul Öncesi Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı (N=72)

Öğretmenlerin kıdemlerine göre dağılımları Tablo 3’te grafikte gösterilmiştir.

Tablo 3- Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kıdemlerine Göre Dağılımı (N=72)

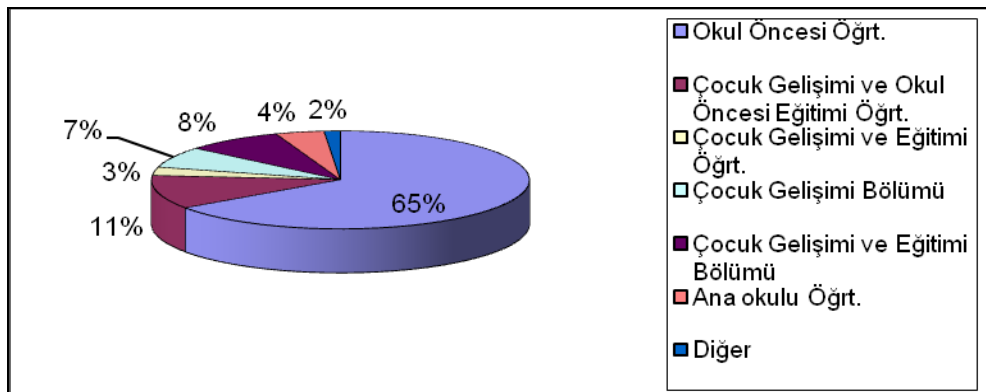
Tablo 3’de de görüldüğü gibi, öğretmenlerin kıdem süreleri incelendiğinde 1-5 yıl arasında hizmet süresine sahip olan 41 kişi % 57 ile çalışma grubunun en büyük kısmını oluşturmuştur. 6-10 yıl arası olan 19 kişi % 27’sini, 11-15 yıl arası olan 6 kişi % 8’i oluşturmuştur. 16-21 yıl arası olan ve 21 yıl ve üstü olan 3’er kişi % 4’er ile çalışma grubunda en küçük kısımda yer almışlardır.

Öğretmenlerin mezun oldukları yükseköğretim kurumuna göre dağılımları Tablo 4’te grafikte gösterilmiştir.

Tablo 4- Mezun Olunan Yüksek Öğretim Kurumuna Göre Dağılım (N=72)

Tablo 4’te görüldüğü gibi, öğretmenlerin mezun oldukları yükseköğretim programı incelendiğinde eğitim fakültesi programlarından mezun olan 40 öğretmen % 56 ile çalışma grubunun en büyük kısmını oluşturmuşlardır. A.Ö.F. Okul Öncesi Öğretmenliği Programından mezun olan 21 öğretmen % 29’unu oluşturmuştur. A.Ö.F. Okul Öncesi Lisans Tamamlama Programından mezun olan 4 kişi çalışma grubunun % 5 lik kısmı ile en küçük grubunu oluşturmuştur. Diğer programlarından mezun olan 7 öğretmen ise % 10’unu oluşturmuştur. Diğer programlardan mezun olan 7 kişinin tamamı ise, ön lisans mezunudur.

Öğretmenlerin bitirdiği yükseköğretim programına göre alanları Tablo 5’te grafiklerle gösterilmiştir.

Tablo 5- Mezun Olunan Yüksek Öğretim Kurumu Alanına Göre Dağılım (N=72)

Tablo 5'te de görüldüğü gibi, öğretmenlerin yüksek öğretim kurumuna göre alanları incelendiğinde okul öncesi öğretmenliği mezunu olan 47 öğretmen % 65 ile araştırma çalışma grubunun en büyük kısmını oluşturmuştur. Çocuk Gelişimi ve Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği mezunu olan 8 öğretmen % 11'ini, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü mezunu olan 6 öğretmen çalışma grubunun % 8'i oluşturmuştur. Çocuk Gelişimi Bölümü mezunu olan 5 kişi ise % 7'yi oluşturmuştur. Ana Okulu Öğretmenliği Mezunu olan 3 kişi % 4'ünü oluşturmuştur. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği Mezunu olan 2 kişi çalışma grubunun % 3'ünü oluşturmuştur. Diğer grubunda bulunan 1 öğretmen ise % 2 ile çalışma grubunun en küçük kısmını oluşturmuştur. Diğer grubunda bulunan 1 kişi ise, El Sanatları Öğretmenliği mezunudur.

III.3. Veri Toplama Aracının Hazırlanması ve Geliştirilmesi

Veri toplama aracı geliştirilirken ilk önce konuyla ilgili gerekli literatür taraması yapılmıştır. Okul öncesi öğretmenlerine yönelik bir veri toplama aracı hazırlanmıştır. Veri toplama aracının geçerliğini sağlamak için bu alanda uzman olan 7 öğretim üyesinin incelemesine sunulmuştur. Alınan görüş doğrultusunda yeniden düzenlenen veri toplama aracının araştırma kapsamı dışında tutulan 10 okul öncesi öğretmeni ile ön uygulaması yapılmıştır. Yapılan bu görüşmeler sonucunda görüşme sorularının yeterli düzeyde açık ve anlaşılır olduğu sonucuna varılmıştır.

III.4. Verilerin Toplanması

Veri toplamak için geliştirilmiş görüşme formunun uygulanabilmesi için Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü aracılığıyla Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğünden 28/02/2012 tarihinde izin onayı alınmıştır. (EK-2). Müdürlükten uygulama izni alındıktan sonra veri toplama aracı 01.03.2012-30.03.2012 tarihleri arasında uygulanmıştır. Görüşme 12 anaokulundan 85 öğretmenle yapılmıştır. Yapılan görüşmelerden 13'ü çeşitli nedenlerle (yeterli ilgi ve özenin gösterilmemesi, yeterli zamanın ayırlamaması vs.) değerlendirme dışı bırakılmış, böylece değerlendirmeye görüşme yapılan 72 öğretmen alınmıştır. Görüşmeler en az 25 en çok 85 dakika sürmüştür. Görüşmeler ortalama 50 dakika süresinde gerçekleşmiştir. Görüşmeye katılan öğretmenlerden çok az bir kısmı dışındaki öğretmenlerin tümü görüşme formunu

kendi doldurmuştur. Öğretmenlerin çok az bir kısmının isteği üzerine araştırmacı tarafından öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda birebir yazılmıştır. Görüşmeler genellikle ilgili okul idarecilerinin gösterdiği yerde kısmen de öğretmenler odasında gerçekleştirilmiştir.

Veriler ve analizler, araştırılan kişilere sunularak, araştırmacının anlama ve yorumlamalarının doğru olup olmadığı kontrol edilir. Eğer yanlış yorumlamalar ve anlamalar söz konusu ise araştırmacı, bunu araştırmaya katılan kişilerin söyledikleri doğrultusunda düzeltir (Ekiz, 2009:40). Bu açıdan görüşmeye katılan öğretmenlerin bir kısmının belirttiği görüşlerin teyidi yapılmıştır.

III.5. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin çözümlenmesinde, nitel veri analizleri tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, verilerin derinlemesine analizini ve önceden belirgin olmayan tema ve boyutların ortaya çıkarılmasını olanaklı kılar. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:227). Araştırmada önce temalar ve alt temalar sunulmuş ve yapılan alıntılar yoluyla öğretmen görüşlerinden bazıları aktarılmıştır. Araştırmalarda katılımcıların düşünceleri açığa çıkacağından isimleri doğrudan kullanılmamıştır. Bu araştırmada da öğretmen görüşleri aktarılırken ilgili öğretmenlere numara verilerek doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Öğretmenlerin görüşme sorularına verdiği yanıtlar iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Belirlenen kodlar biri araştırmacının kendisi, diğeri de alanında uzman olan ve bu konuda eğitilen bir okul öncesi öğretmeni tarafından ayrı ayrı incelenerek “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” olan kodlar belirlenmiştir. Daha sonra gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan kodlamaların güvenilirlik hesaplamasında Miles ve Huberman’ın (1994:64) önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı).

Yapılan hesaplamalar sonucunda güvenilirlik;

1. Soru da 0.90; 2. Soru da 0.86; 3. Soru da 0.93; 4. Soru da 0.86; 5. Soru da 0.87; 6. Soru da 0.88; 7.Soru da 0.90 ortaya çıkmıştır.

7 sorunun ortalaması ise 0.89 olarak hesaplanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2008:233), veri analizinde birden fazla araştırmacının birlikte çalıştığı durumlarda en az %70 düzeyinde bir güvenilirlik yüzdesine ulaşmanın gerekli olduğunu ifade etmektedir. Bu durumda veri toplama aracının istenilen güvenilirlik düzeyinde olduğu söylenebilir.

IV BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Okul Öncesi Eğitimde Öncelikli Olarak Verilmesi Gereken Değerlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın “Size göre okul öncesi eğitimde öğrencilere öncelikle hangi değerler verilmelidir?” sorusu ana tema olarak kabul edilmiştir. Analizlerden elde edilen temalar Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6- Okul Öncesinde Öncelikli Olarak Hangi Değerler Verilmeli Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72)

<u>Temalar</u>	<u>Frekans</u>
Saygı	46
Sevgi	45
Hoşgörü	17
Temizlik	8
Yardımlaşma	14
Sorumluluk	13
Dürüstlük	8
Arkadaşlık	6
Paylaşım	38
İnanç	1
Adil Olma	2
Barış	1
Sabır	1

Tablo 6 incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerine göre, en yüksek frekansa sahip temanın “saygı” olduğu görülmektedir. Bunu “sevgi” teması izlemektedir. Daha sonra ise, sırasıyla “paylaşım”, “hoşgörü”, “yardımlaşma” ve “sorumluluk” değerleri takip etmektedir.

Araştırma bulgularına göre, okul öncesi öğretmenlerin, okul öncesi eğitimde öncelikli olarak saygı, sevgi, paylaşma, hoşgörü ve yardımlaşma değerlerinin verilmesi gerektiği düşüncesinde oldukları söylenebilir.

“Okul öncesi eğitimde öncelikle saygı, sevgi, paylaşma, hoşgörü ve yardımlaşma değerleri verilmelidir” görüşü ile ilgili araştırmanın bu bulgusu bir anlamda Bulach ve Butler (2002), Türk (2009), Memiş ve Gedik (2010), Yiğittir (2010) ve Acat ve Aslan’ın (2011) araştırma sonuçlarında elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

Bulach ve Butler’ın (2002), yaptıkları araştırmadan elde ettiği bulgularda; öğretmenlerin en çok verilmesi gerektiğini düşündükleri değerler önem sırasına göre, işbirliği, sorumluluk, dürüstlük, kibarlık, affetmek, azim/motivasyon, şefkat/empati, nezaket, vatandaşlık, hoşgörü, alçakgönüllülük, yardımseverlik ve sportmenlik olarak bulunmuştur. Türk (2009), elde ettiği sonuçlarda, öğretmenlerin genelinin saygı eğitimine ve değerine önem verdikleri soncuna ulaşmıştır. Memiş ve Gedik’in (2010) araştırmalarında ulaştıkları bulgularda; sınıf öğretmenlerinin en çok güvenlik, yardımseverlik, geleneksellik ve başarı değerlerinin verilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Yiğittir’in (2010) yaptığı araştırma sonucu, ailelerin okulda en çok aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerine öncelik verdiklerini göstermektedir. Acat ve Aslan’ın (2011) yaptıkları araştırmada ise, öğretmenlere göre en yüksek ortalamaya sahip değerlerin; dürüstlük, sorumluluk, güvenilir olma, vatanseverlik, büyüklere karşı saygılı olma, çalışkanlık, adaletli olma, öz saygı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Saygı temasını destekleyen öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “*Öncelikle saygı verilmelidir. Çocuğun öz güven duygusunun gelişmesi için, arkadaşlarıyla iyi geçinebilmesi için ve en önemlisi ileriki hayatında kişilikli bir birey olabilmesi için saygı şarttır. Saygı beraberinde zaten sevgiyi, hoşgörüyü ve paylaşımı da getirir. Bütün diğer değerleri beraberinde getirir*” (Öğretmen 29). “*Kişilik oluşumunun kritik dönemi olan 3-7 yaş arasında insanlara ve insani değerlere saygı duyan bireyler yetiştirmenin toplumsal yaşama uyum sağlama açısından çok önemli olduğunu düşünüyor ve uygulamaya çalışıyorum*” (Öğretmen 16). “*Saygı verilmelidir. Arkadaşının sözünü kesmemesi, sırasını beklemesi, öğretmeninden izin istemesi, saygıya örnek verilebilir*” (Öğretmen 37).

Sevgi temasını destekleyen öğretmen görüşlerinin bir kısmı şöyledir: “Sevginin daha önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü sevgi olmadan hiçbir değer yerine getirilemeyeceğini düşünüyorum. Bana göre “sevgi, bütün iyiliklerin anasıdır” çocuğu kendini, karşısındaki ve çevresindekileri sevmeyi öğretirsek diğer değerlerin öğretilmesinde zorlanılmayacak ve değerlerimiz daha anlamlı hale bürünecektir” (Öğretmen 22). “Sevginin, barış dolu bir ülke ve dünya için en temel kavram olduğunu düşünüyorum. insanın önce kendisini, ailesini, yaşadığı yeri ve ülkesini, dünyasını sevmesi gerekir” (Öğretmen 31).

Paylaşma temasına ilişkin bazı görüşler şöyledir: “Tek çocuk oldukları için pek bilmiyorlar, iki çocuk olsa dahi bütün ihtiyaçlarını karşılıyor. Bütün her şeyden bireysel alındığından kardeşleri ile bile paylaşmayı bilmiyor” (Öğretmen 38). “Okul öncesi eğitimde öncelikle paylaşımcı olma üzerinde durulmalıdır. Çünkü bu yaşlardaki çocuklarda ben kavramı çok baskındır. Her şeyin merkezinde kendilerinin olduğunu düşünürler ve her şeyin kendilerinin olmasını isterler. Bu nedenle bu yaştaki çocuklara sosyal yaşamın bir parçası olan paylaşımcılık verilmelidir” (Öğretmen 44).

Okul Öncesi Eğitimde Değerler Eğitiminin Ne Ölçüde Yeterli Bulunduğuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın “Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitimi ne ölçüde yeterli buluyorsunuz?” sorusu ana tema olarak kabul edilmiştir. Analizlerden elde edilen temalar ve alt temalar Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7- Okul Öncesi Eğitimde Verilen Değerler Eğitimi Ne Ölçüde Yeterli Buluyorsunuz Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72)

<u>Tema ve Alt Temalar</u>	<u>Frekans</u>
A. Yeterli Buluyorum	
A.1. Etkinlikler açısından	8
A.2. Çalışmalar açısından	1
A.3. Oyunlar açısından	3
A.4. Amaç-kazanımlar açısından	4
A.5. Uygulamalar açısından	4
A.6. Hikayeler açısından	1
A.7. Öğrenci seviyesine uygunluk açısından	1
B. Kısmen Yeterli Buluyorum	4
C. Yetersiz Buluyorum	
C.1. Etkinlikler açısından	12
C.2. Materyaller açısından	2
C.3. Amaç-kazanımlar açısından	4
C.4. Hikayeler açısından	6
C.5. Uygulamalar açısından	13
C.6. Kaynak kitaplar açısından	7
C.7. Oyunlar açısından	1
D. Öğretmenin inisiyatifi dahilinde verildiğini düşünüyorum	21
E. Programda ayrıntılı verildiğini düşünmüyorum.	13
F. Yeniden düzenlenerek değerlere daha fazla yer verilmelidir	10
G. Programın esnek olduğunu düşünüyorum	5

Tablo 7 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip temanın "öğretmenin inisiyatifi dahilinde verildiğini düşünüyorum" olduğu görülmektedir. Bu yargıyı; "programda ayrıntılı verildiğini düşünmüyorum" teması izlemektedir. Yine Tablo 7'den de açıkça görülmektedir ki, en yüksek frekansta olan alt temalar şunlardır: "yetersiz buluyorum" ile ilgili görüşler teması altında yer alan "uygulamalar açısından yetersiz buluyorum" en sık belirtilen alt temadır. Bunu yine aynı tema altında bulunan "etkinlikler açısından yetersiz buluyorum" alt teması takip etmektedir. Daha sonra ise, "yeterli buluyorum" ile ilgili görüşler teması altında yer alan "etkinlikler açısından yeterli buluyorum" alt teması yer almaktadır.

Araştırma bulgularına göre, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programında mevcut durumda yer alan değerler eğitimi yetersiz buldukları söylenebilir.

“Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitimi yetersiz buluyorum” görüşü ile ilgili araştırmanın bu bulgusu bir anlamda Tokdemir (2007), Türk (2009), Yazar (2010) ve Üner’in (2011) araştırma sonuçlarında elde ettikleri bulguları destekler niteliktedir.

Tokdemir’in (2007), yaptığı çalışmada elde ettiği bulgularda, öğretmenlerin mevcut müfredatı değerler açısından yeterli görmedikleri ve yeni müfredattan beklentileri olduğu görülmektedir. Türk’ün (2009), elde ettiği araştırma bulgularında öğretmenlerin mevcut saygı eğitimi yetersiz bulduğu ve sadece bazı öğretmenlerin kişisel çaba gösterdikleri sonucuna varılmıştır. Yazar’ın (2010) yaptığı çalışmada elde ettiği bulgularda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin programdaki değerleri yeterli bulmadıkları görülmüştür. Bu bulgular çalışmada elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Üner’in (2011) elde ettiği araştırma bulgularında öğretmenler, farklılıklara saygı eğitiminin okul öncesi eğitim programında sadece sosyal duygusal ve bilişsel alanda yer aldığını ve birkaç amaç ve sayılı etkinliklerden oluştuğu için başarıyla uygulanmadığını, farklılıklara saygı eğitimi konusunda sıkıntı yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

“Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin öğretmenin inisiyatifi dahilinde verildiğini düşünüyorum” temasını destekleyen öğretmen görüşlerinin bir kısmı şöyledir: *“Okul öncesi programında değerler eğitimi adı altında ciddi anlamda bir planlama yatmayabilir ama öğretmen inisiyatifi kullanarak sınıf içerisinde yaratıcı etkinliklerle değerlere dair eğitim veriyorum”* (Öğretmen 4). *“Okul öncesi eğitim programında değerler ile ilgili çok bir şey yok, ama ben de dahil her öğretmenin değerlere çok yer verdiğini, işlediğini, üzerinde durduğunu düşünüyorum. Çünkü programda yer almasa bile değerler hem okul içi hem de okul dışı toplumsal yaşantıda çok önemli”* (Öğretmen 1). *“Okul öncesi eğitim programında değerler eğitimi kavratıcı ya da öğrencilerin bu kavramları anlamalarına yönelik gerekli etkinliklerin yer almadığı görüşündeyim. Bu kavramları öğretmen kendi tecrübelerinden faydalanarak ve gerekli gördüğü durumlarda ek olarak çocuklara sunma imkanı bulursa uygulayabiliyor. Tabi ki bu durum program çerçevesinde olmadığı için çok ta yaşantıya aksedemiyor”* (Öğretmen 5).

“Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin programda ayrıntılı verildiğini düşünmüyorum” temasına ilişkin bazı görüşler şöyledir: *“Programda, değerler eğitimine bence yeteri kadar önem verilmemiş. Değer sadece dini ve resmi bayramlardan ibaret değildir. Dünya kültüründen, dinlerden, alfabelerden bahsedilmelidir. Yani eğitim bizim ülkemiz ile sınırlı olmamalı, biraz da evrensellemelidir”* (Öğretmen 51).

“Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitimi yetersiz buluyorum” temasını destekleyen öğretmen görüşlerinden bazıları şöyle yer almaktadır: *“Yeterli bulmuyorum, okul öncesinin yeterli şekilde kaynak, kılavuz kitabı, yardımcı kitapların olmadığını düşünüyorum. Öğretmen olarak meslektaşlarımızdan veya kaynaklardan araştırarak programı destekler etkinlik ve uygulamalar yapıyoruz”* (Öğretmen 59). *“Okul öncesi eğitim programında yer alan değerleri yeterli bulmuyorum. Bu konuda hazırlanan programda bu değerler sadece sosyal-duygusal alanların bazı amaçlarıyla sınıflandırılmış olup, bunu öğrenciye ne kadar ve ne zaman verileceği öğretmene bırakılmış durumda. Ailenin beklentilerini de göz önünde bulundurulunca öğretmen olarak ilköğretime hazırlığa daha fazla ağırlık veriyorum”* (Öğretmen 30).

Değerlerin Kazanılıp Kazanılmadığını Belirlemek Amacıyla Ne Tür Etkinlikler Yapıldığına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın “Öğrencilerinizin programdaki değerleri kazanıp kazanmadığını belirlemek amacıyla ne tür etkinlikler yapıyorsunuz?” sorusu ana tema olarak kabul edilmiştir. Analizlerden elde edilen temalar Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8- Değerlerin Kazanılıp Kazanılmadığını Belirlemek İçin Ne Tür Etkinlikler Yapıyorsunuz Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72)

<u>Temalar</u>	<u>Frekans</u>
Türkçe-Dil Etkinliği	13
Gözlem yoluyla	17
Drama etkinliği	23
Serbest zaman etkinliği	32
Sanat etkinliği	13
Aile katılımı yoluyla	16
Soru –cevap	6
Oyun etkinliği	15
Fen ve doğa etkinliği	2
Müzik etkinliği	4
Tekrar yoluyla	2

Tablo 8 incelendiğinde en yüksek frekansta olan temanın “serbest zaman etkinliği” olduğu görülmektedir. Bunu “drama etkinliği” takip etmektedir. Daha sonra ise, bunu sırasıyla “gözlem yoluyla”, “aile katılımı yoluyla” ve “oyun etkinliği” temaları izlemektedir.

Araştırmanın bu bulgularına göre, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitimde değerlerin kazandırılıp kazandırılmadığını serbest zaman, drama, gözlem yoluyla ve aile katılımı yoluyla belirlediklerini gösterdiği söylenebilir.

“Öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadığını gözlem yoluyla belirliyorum” görüşü ile ilgili araştırmanın bu bulgusu bir anlamda Can (2008), Çengelci (2010) ve Yazar’ın (2010) araştırma sonuçlarında elde ettikleri bulguları destekler niteliktedir.

Can’ın (2008) elde ettiği araştırma sonuçları öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında gözlem, örnek olay yöntemi, tartışma yöntemi, soru cevap tekniği ve velilerle görüşme yöntemi yardımıyla öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını belirledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çengelci’nin (2010), elde ettiği araştırma sonuçlarında öğretmenlerin değerler eğitimi gözleme dayalı değerlendirme ile yaptıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Yazar’ın (2010) elde ettiği araştırma sonuçları; öğretmenlerin büyük çoğunluğunun gözlem yapma, soru- cevap ve öğrencilerin sözlü

anlatımı gibi ölçme-değerlendirme türlerini değerler eğitiminde sıklıkla kullandıklarını göstermektedir.

“Serbest zaman etkinliği” temasını destekleyen bazı öğretmen görüşleri şöyledir: *“Tüm etkinliklerde çocuğun değerler konusundaki yeterlilikleri ölçülebilir. Her an gözlenmeli en doğru ve kesin değerlendirme anı “serbest zaman etkinliği” saatindeki çocukların paylaşımları, birbirlerine karşı tutum ve davranışları bize değerlerin kazanılıp kazanılmadığını gösteriyor”* (Öğretmen 4). *“Verilen değerlerin kazanılıp kazanılmadığını gözlemek için öncelikle serbest zaman etkinliklerinde gözlem yaparak izliyorum. Ben sınıfımda Perşembe günleri “paylaşım günü” adı altında evden getirdiklerini arkadaşlarıyla paylaşımlarını sağlıyorum. Çocuklar oyuncak alış veriş i ile paylaşmayı, eşyaları kullandırtmayı ve arkadaşlarının eşyaları ile oynamayı öğreniyor. Bununla beraber “izin isteyerek” arkadaşının eşyalarını almayı öğreniyor”* (Öğretmen 21). *“Okul öncesi öğrencileri öğrendikleri kazanımları, kazandıkları zaman günlük yaşam becerilerinde bunu çok rahatlıkla gösteriyorlar. Örneğin; serbest zaman etkinliğinde çocukların oynadıkları köşeleri toplamaları ve düzeni korumaları arkadaşlarını yaptıkları toparlama işlemiyle ilgili bilgilendirmeleri çok rahatlıkla gözlemliyorum”* (Öğretmen 50).

“Drama etkinliği” temasını bazı destekleyici öğretmen görüşleri şöyle yer almaktadır: *Değerler eğitimi verildikten sonra, bunu kazanıp kazanmadığını çocuklara drama etkinliği kapsamında gözlemlemekteyim. Görme engellilere yardım etme etkinliği uygulanıp çocuklardan biri görme engelli olup diğer çocuk onun koluna girdi. Sokakta, karşıdan karşıya geçerken, yürürken yanımızdaki görme engelliye yardım etmeyi böylece öğrendiler. (Öğretmen 54). “Aslında tek bir etkinlik vermek yanlış olur, ama drama etkinliğinde daha fazla etkisini gözlemliyoruz. Öğrenciler dramayı çok seviyor ve dikkatlerini daha çok veriyorlar. Diğer etkinliklerden daha fazla ilgi gösteriyorlar”* (Öğretmen 11). *“Geçen drama yaptırdığımda gruptan iki kişinin başına bir poşette pirinç ve fasulye koyduk. Çocuk ileriye geriye farklı yönlerle gitti. Poşet başından düştüğü zaman çocuk dondu. Arkadaşımdan biri poşeti alıp başına koydu ve donmaktan kurtuldu. Yardım etmeseydi arkadaşı donmaktan kurtulamayacaktı”* (Öğretmen 53).

“Oyun etkinliği” temasına ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir: *“Yardımlaşma konusunda oyun oynuyoruz. Çocuk başının üzerine tabak koyuyor. Müzikle beraber dans ediyor. Düşüren donuyor. Arkadaşı gelip tabağını tekrar başına koyarsa devam ediyor”* (Öğretmen 6). *“Okul öncesinde pek çok değeri ve kazanımları en iyi yol olarak oyun yoluyla fark edilir. Çocuklar inatçı ve ben merkezci bir dönemde olmaktadır. Empati kurma soyut kaldığından oyunlar kazanımlarda etkili olmaktadır. Çocuk paylaşmayı oyunla öğrenir ve oyunda bunu belirtir* (Öğretmen 24).

Değerlerin Öğretiminde Hangi Noktalarda Zorluk Çekildiğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın “Okul Öncesi Eğitim Programında Değerler Eğitimi ile ilgili güçlük çektiğiniz noktalar nelerdir?” sorusu ana tema olarak kabul edilmiştir. Analizlerden elde edilen temalar ve buna bağlı olarak ortaya çıkan alt temalar Tablo 9’da gösterilmiştir.

**Tablo 9- Değerlerin Öğretiminde Zorluk Çektiğiniz Noktalar Nelerdir
Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72)**

<u>Tema ve Alt Temalar</u>	<u>Frekans</u>
A. Aile ile ilgili sorunlar	
A.1. Okul-aile iş birliğinin olmaması	4
A.2. Ailenin ilgisizliği	12
A.3. Ailenin yeterli bilinçte olmaması	14
A.4. Ailenin tutarsızlığı	1
A.5. Ailede değerlerin pekiştirilmemesi	12
A.6. Ailede kazanılan yanlış davranışlar	1
A.7. Ailenin destek olmaması	6
A.8. Aile yetersizliği	2
A.9. Ailelerin farklı değerlere sahip olması	3
B. Öğrenme-Öğretme süreci ile ilgili sorunlar	
B.1. Araç gereç eksikliği	9
B.2. Öğrenci sayılarının fazlalığı	33
B.3. Doküman eksikliği	9
B.4. Kılavuz kitabının olmayışı	7
B.5. Sınıf ablalarının olmayışı	3
B.6. Programın yetersiz oluşu	11
B.7. İdarecilerin mesleki eğitime sahip olmaması	3
B.8. Stajer öğrencilerin yetersiz oluşu	1
B.9. Teknolojik yetersizlikler	1
B.10. Okullardaki alt yapı sorunu	4
C. Öğretmen ile ilgili sorunlar	
C.1. Değerler öğretiminin sadece öğretmene yüklenmesi	12
C.2. Öğretmene bakıcı gözüyle bakılması	4
C.3. Öğretmenden çok şey beklenmesi	4
D. Öğrenci ile ilgili sorunlar	
D.1. Devam-devamsızlık sorunu	1
D.2. Öğrencilerin gelişimsel özelliklerinden kaynaklanan olumsuz etkiler	2
E. Çevre ile ilgili sorunlar	
E.1. Toplumun değerler konusunda duyarsız oluşu	2
E.2. Sosyal çevrenin olumsuz etkisi	3
F. Kitle iletişim araçları ile ilgili sorunlar	3
G. Herhangi bir güçlük yaşamayanlar	1

Tablo 9 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip alt temanın “öğrenme-öğretme süreci ile ilgili sorunlar” teması altında yer alan “öğrenci sayılarının fazlalığı” olduğu görülmektedir. Bunu “aile ile ilgili sorunlar” teması altında yer alan “ailenin yeterli bilinçte olmaması” alt teması takip etmektedir. Daha sonra ise, “öğretmen ile ilgili sorunlar” temasının “değerler öğretiminin sadece öğretmene bırakılması”, “aile ile ilgili

sorunlar” temasının “ailenin ilgisizliği” ve aynı tema altında “ailede değerlerin pekiştirilmemesi” alt teması izlemektedir.

Araştırmanın bu bulgularına göre, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitimde; öğrenci sayılarının fazlalığı, ailelerin yeterli bilinçte olmamaları, değerler eğitiminin sadece öğretmene bırakılması, ailelerin ilgisiz olmaları ve ailede değerlerin pekiştirilmemesi gibi sebeplerden dolayı güçlük çektikleri söylenebilir.

“Değerlerin öğretiminde en çok öğrenme ve öğretme süreci ile ilgili güçlük çekiyorum” görüşü ile ilgili elde edilen araştırmanın bu bulgusu bir anlamda Tokdemir (2007), Türk (2009), Yiğittir ve Keleş (2011) ve Üner’in (2011) araştırma sonuçlarında elde ettikleri bulguları destekler niteliktedir.

Tokdemir’in (2007) yaptığı çalışmada elde ettiği bulgularında öğrencilerin aileden yeterli davranışları kazanamaması, medyanın olumsuz etkisi, öğretmen ve idarecilerin değerleri yaşamıyor olması, ortak bir tutum ve değerlere sahip olmamak, ders kitaplarında değerlere yeterince yer verilmemesi, okulların alt yapı sorunları; değerler eğitiminde güçlük çekilen temalar olarak saptanmıştır. Türk’ün (2009) elde ettiği araştırma bulgularında; ailelerin eğitim seviyesi, ailelerin çocuklarına zaman ayırmaması, okul-aile-öğretmen işbirliğinin tam olarak sağlanamaması, öğrencilerin kültürel ve bireysel farklılıkları, öğrencilerin karşısında yeterince olumlu örnek olmaması, değerler eğitiminin müfredat içerisinde tam olarak yerleşmemesi, öğrenci sayısının fazla olmasının etkili bir değerler eğitimin verilmesini engelleyen faktörler olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Yiğittir ve Keleş’in (2011) elde ettiği araştırma bulgularında öğretmenlerin değer eğitimi sırasında daha çok medya, aile ve toplumun etkilerinden kaynaklanan olumsuzluklardan şikayetçi oldukları görülmüştür. Üner (2011) elde ettiği araştırma bulgularında okul öncesi eğitim programında değerlerin yeterince yer almaması, okulların yeterli materyallerin ve fiziksel donanımın yetersiz olmasının öğretmenleri zorladığı sonucuna ulaşmıştır.

“Öğrenme-öğretme süreci ile ilgili sorunlar” temasının “öğrenci sayılarının fazlalığı” adlı alt temasını destekleyen bazı öğretmen görüşleri şöyledir: “*Öğrenci sayısının fazla*

olduğunu düşünüyorum. 5 yaşta 31 öğrencim bulunmakta. Bence bir sınıfın 15'i geçmemesi gerekir. Çocuğun değerleri tam olarak alamamasına neden oluyor. Yüksek sesle konuşmamayı öğreteceğim sınıfta, ama ben sınıf kalabalığından dolayı sesimi duyuramayıp bağırarak zorunda kalıyorum” (Öğretmen 38). “Öğrenci sayısı fazla olduğundan dolayı çocukların bu davranışları kazanıp kazanmadıklarını değerlendirmekte bazen zorlanıyorum” (Öğretmen 18). “Öğrenci sayılarının azaltılması biz öğretmenlere kolaylık sağlayacaktır. Çünkü öğrenci sayılarının fazlalığı bizim etkinlikleri daha geç bitirmemize neden oluyor” (Öğretmen 36).

“Aile ile ilgili sorunlar” temasının “ailenin yeterli bilinçte olmaması” alt temasını destekleyici öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir: *“Velilere bir konuyu veya bir sorunu açmaya çalıştığımızda hemen çözüme değil konuyu örtbas etmeye yönelik çaba harcamaları güçlük çektiğim noktalardan biridir” (Öğretmen 41).*

“Öğretmen ile ilgili sorunlar” temasının “değerler öğretimin sadece öğretmene yüklenmesi” adlı alt temasını destekleyen öğretmen görüşlerinden bir kısmı şöyledir: *“Bütün bunların dışında okul öncesi kuruma başlamadan önce çocuk bütün zamanını ailenin yanında geçiriyor ve bir çok şeyi öğrenerek bu kuruma adım atıyor. Farklı aile kültürlerinden bir araya gelen bu çocukların bütün olumsuz davranışlarının öğretmen ve okul tarafından bir anda düzeltileceğini, değiştirileceği umuluyor. Velilerinin kendilerinin mükemmel olduğunu düşünüp, bu konuda hiçbir katkı sağlamadan bütün bu sorumlulukları öğretmenden beklemesi, öğretmeninde velilerin özel durumlarına ayrıca vakit harcaması gerektiğini düşünmeleri, kendi sorumluluklarını da öğretmene yüklemesi iş yükünü artırıyor” (Öğretmen 15).*

“Aile ile ilgili sorunlar” temasının “ailenin ilgisizliği” alt temasını destekleyen bazı öğretmen görüşleri şöyledir: *“Ailenin değerler eğitimi konusunda yeterli duyarlılığa sahip olmamasından dolayı değerleri öğretmekte zorluk çekiyoruz. Benim vermek istediğim veya toplumun doğru bulduğu değerleri ailenin pek de benimsememesi, bu değerleri çocuğa yeterince kazandırılmama neden oluyor” (Öğretmen 25).*

“Aile ile ilgili sorunlar” temasının “ailede değerlerin pekiştirilmemesi” adlı alt temasını destekleyici öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir: *“Okulda öğretmen-öğrenci iletişimi saygı-sevgi çerçevesinde iken, ailenin bunu göz ardı edip kendi bildiklerini yapması, kurallara uymaması, dikkate almaması ve sınıf içi etkinlikleri evde tekrarlamamaları değerlerin aksamasına ve tutarsız davranışların ortaya çıkmasına neden oluyor” (Öğretmen 17).*

Değerlerin Öğrencilere Kazandırılması Sürecinde Ailenin Rolüne İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın 5.alt problemi olan “Değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde ailenin rolü hakkındaki görüşleriniz nelerdir?” sorusu ana tema olarak kabul edilmiştir. Analizlerden elde edilen temalar Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10-Değerlerin Öğrencilere Kazandırılması Sürecinde Ailenin Rolü Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72)

<u>Temalar</u>	<u>Frekans</u>
Ailelerin bilinç düzeyleri etkilidir	19
Ailede değerlerin pekiştirilmesi etkilidir	23
Ailelerin duyarlı olması etkilidir	6
Ailenin sözde de uygulamada da aynı tavrı sergilemesi etkilidir	1
Ailelerin çocuklara model olması etkilidir	3
Çocuğun okula değerleri öğrenip gelmesi etkilidir	16
Ailenin öğretmenle iş birliği yapması etkilidir	16
Çocuk, evde daha fazla vakit geçirdiğinden ailenin davranışları etkilidir	6
Ailenin eğitim seviyesi etkilidir	3
Ailenin sosyo-ekonomik durumu etkilidir	3

Tablo 10 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip temanın “ailede değerlerin pekiştirilmesi etkilidir” olduğu görülmektedir. Bunu “ailenin bilinç düzeyi etkilidir” teması takip etmektedir. Daha sonra ise, “ailenin öğretmenle işbirliği yapması etkilidir” ve “çocuğun okula değerleri bilip gelmesi etkilidir” teması izlemektedir.

Araştırmanın bu bulgularına göre, okul öncesi eğitimde ailede değerlerin pekiştirilmesi, aile katılımına dayalı okul-aile işbirliği, ailelerin bilinç düzeyleri ve çocuğun ailede bir

takım değerleri alıp gelmesinin değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde etkili olduğu söylenebilir.

“Değerler öğrencilere kazandırılmasında ailenin öğretmenle iş birliği yapması etkilidir” görüşü ile ilgili araştırmanın elde edilen bu bulgusu bir anlamda Çelenk (2003), Üner (2011) ve Yazar’ın (2012) araştırma sonuçlarında elde ettikleri bulguları destekler niteliktedir.

Çelenk’in (2003) elde ettiği araştırma bulgularında okul ile iş birliği içerisine giren ve eğitim açısından destekleyici tutum içerisine giren ailelerin çocuklarının daha başarılı olduğu görülmüştür. Üner’in (2011) elde ettiği araştırma bulgularında öğretmenlerin farklılıklara saygı eğitiminde aile katılımının önemli olduğunu vurguladıkları görülmüştür. Yazar’ın (2012) ise yaptığı çalışmada elde ettiği bulgularda, öğretmen adayları; ailenin değerler eğitiminde önemli bir rolü olduğunu ve öğretmen-veli işbirliğinin değerler eğitiminde önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

“Ailede değerlerin pekiştirilmesi etkilidir” temasını destekleyen bazı öğretmen görüşleri şöyledir: *“Okul öncesi kurumlarında motor becerilerinin gelişmesinden ziyade değerleri öğrenmesinin daha önemli olduğunu düşünüyorum. Okulda bunları öğrenen çocuk eve gittiğinde en sevdiği, değer verdiği anne ve babası tarafından o değerleri görmüyor ve öğrenmiyorsa çelişkiye düşecektir. Örneğin; okulda arkadaşlarına şiddet uygulamaması ve arkadaşlarıyla paylaşmanın doğru olduğunu öğrenen çocuk eve gittiğinde “çocuğum biri sana karıştırsa sen de ona karış, döv, altta kalma; bak boyalarını düzgün kullan, ona çok para verdik. Kimseye verme” demesi çocuğun bu değerleri öğrenmesinde zorluk çıkaracaktır” (Öğretmen 15). “Değerler okulda öğrenciye öğretmen tarafından verildikten sonra bunu pekiştirmek ailenin görevidir. Çünkü okul-ev arasındaki eğitim devamlılığı ailenin de desteği ile olur” (Öğretmen 21).*

“Ailelerin bilinç düzeyi etkilidir” temasını destekleyici bazı öğretmen görüşleri şöyledir: *“Aile bilinçliyse öğretmeni desteklemek adına ve öğrenilen durumun pekiştirilmesi adına değerlerin kazanılması sürecine çok yardımcı oluyor. Okulda öğrenilen şeyler evde de tutarlı bir tavır sergilenerek destekleniyor. Eğer aile ilgisiz ve*

bilinçsizse öğretmen sürekli sil baştan başlamak zorunda kalıyor” (Öğretmen 6). “Aile değerleri öğretme de kesinlikle en önemli role sahiptir. Önce evde değerlerin temeli oluşturulmalı, okulda desteklenmeli, yanlış olumsuz davranışlar düzeltilmeye çalışılmalıdır. Örneğin, öğrencilerimden bir tanesi argo konuşuyordu. Neden böyle konuşuyorsun dediğim zaman, öğretmenim ben böyle konuşunca evdekilerin hoşuna gidiyor, hep birlikte gülüyoruz, dedi” (Öğretmen 52).

“Ailenin öğretmenle iş birliği yapması etkilidir” temasını destekleyen bir kısım öğretmen görüşleri şöyledir: “Çok önemli. Aile ile öğretmen devamlı bir iletişim halinde olmalı. Aile özellikle çocuğun o gün ne öğrendiği hakkında bilgi almalı. Gerekirse aynı etkinlikleri evde beraber yapmalı. Böylece hem çocukla vakit geçirilir hem de çocuk önemsendiğinin farkına varır. Özgüveni gelişir. Aile öğretmenle olan iletişimi hiç kesmemelidir” (Öğretmen 8). “Okul öncesinde aile ve öğretmenin senkronize çalışması yerinde olur, aksi halde bir takım şeyler askıda kalır. Eğitim evde başlar, okulda devam eder” (Öğretmen 20). “Aile ve okul bir bütündür. Bu sebeple ikisi de birbirine paralel gitmek zorundadır. İşbirliği olmadığı takdirde her zaman bir şeyler eksik kalacaktır. Okulda öğrenilen davranışın sürekliliği evde de bu alışkanlığın tekrarı ile olacaktır. Ailede ki tutarlılık okulda, okulda ki tutarlılık evde devam ettirilmelidir” (Öğretmen 42).

“Çocuğun okula değerleri bilip gelmesi etkilidir” temasını destekleyici öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir: “Değerler verilmeye aileden başlanır. Çocuk doğruyu yanlış önce ailede görür, öğrenir. Çocuğun ikinci olarak değerleri öğrendiği yer okuldur. Çocuk ailede doğru, istenen değerleri kazandıysa öğretmenin işi daha kolaydır. Ama maalesef bu konuda yetersiz gelen çocuğu düzeltmek öğretmen için büyük bir zorluktur.” (Öğretmen 34).

Kitle İletişim Araçlarının Değerler Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın 6.alt problemi olan “Kitle iletişim araçlarının değerler üzerindeki etkisi hakkındaki görüşleriniz nelerdir?” sorusu ana tema olarak kabul edilmiştir. Analizlerden elde edilen temalar Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11-Kitle İletişim Araçlarının Değerler Üzerindeki Etkisi Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72)

<u>Temalar</u>	<u>Frekans</u>
Olumlu etkisi vardır	5
Olumsuz etkisi vardır	38
Hem olumlu hem olumsuz etkisi vardır	17
Ebeveynler tarafından sınırlandırılırsa olumlu etkisi olur	26

Tablo 11 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip temanın “olumsuz etkisi vardır” olduğu görülmektedir. Bunu “ebeveynler tarafından sınırlandırılırsa olumlu etkisi vardır” teması takip etmektedir. Daha sonra ise, “hem olumlu hem olumsuz etkisi vardır” teması izlemektedir.

Eldeki bu bulgulara göre, kitle iletişim araçlarının okulda verilen değerler eğitimini olumsuz etkilediği sonucuna varılabilir.

“Kitle iletişim araçları değerler eğitimini olumsuz etkilemektedir” görüşü ile ilgili araştırma sonucunda elde edilen bulgular bir anlamda Akbaş (2004), Tokdemir (2007), Fidan (2009) ve Yazar’ın (2010) araştırma sonuçlarında elde ettikleri bulguları destekler niteliktedir.

Akbaş’ın (2004) elde ettiği araştırma sonuçlarında öğretmenlerin çoğu değer öğretiminde medyanın öğretmen etkisini azalttığı görüşünde birleşmiştir. Tokdemir’in (2007) elde ettiği araştırmada; medyanın değerlerin eğitime olumsuz etki yaptığı saptanmıştır. Fidan’ın (2009) elde ettiği araştırma sonuçlarına göre öğretmen adayları da, medyanın değer öğretiminde okulun ve öğrenmenin etkisini azalttığını belirtmişlerdir. Yazar’ın (2010) elde ettiği araştırma sonuçları öğretmenlerin kitle

iletişim aralarındaki şiddet ve saldırganlık içeren bazı yayınların okulda verilen değerler eğitimini olumsuz etkilediği görüşünde birleşmektedir.

“Olumsuz etkisi vardır” temasını destekleyen bazı ğretmen görüşleri şöyledir: *“Bilgisayar oyunları içerisinde şiddet öğelerinin yer almasından dolayı, çocuğun bir şeyleri elde etmesi için şiddete başvurduğunu gözlemliyorum. Aynı şekilde TV’de de şiddet öğelerinin yer alması da çocuğun değerleri öğrenmesini zorlaştırıyor”* (ğretmen 15). *“Kitle iletişim araçları çocukların ailelerine karşı saygısız, ilgisiz, insani değerlerden yoksun bireyler olarak yetişmesine neden oluyor”* (ğretmen 17). *“Olumsuz etkilediğini düşünüyorum. Çocukları, asosyal davranışlara ittiğini düşünüyorum. Toplumsal, ahlaki değerleri kazanamayan, sohbet etmeyen, akranlarıyla, büyüklerle iletişim vs. kuramayan bireyler olarak yetişiyorlar”* (ğretmen 28). *“Televizyon dizilerinden saldırganlık ve şiddet içeren dizileri çok izliyorlar. Söylediğim saatte çocuklar yatırılmıyor. Bu tarz dizilerden etkilenip saldırganlık; silah, kavga, şiddet vb. hareketleri sergiliyorlar. Bu tarz dizileri aileleriyle izliyorlar. Aileler dizilerin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini anlamıyorlar. Beraber izliyorlar”* (ğretmen 33).

“Ebeveynler tarafından sınırlandırılırsa olumlu etkisi vardır” temasını destekleyici ğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir: *“Doğru kullanılmazsa olumsuz etkisi var. Çünkü aile programlar konusunda seçici olmayınca şiddet içerikli ve ahlaki yozlaşmaya yol açan programlar çocuğun karakterinin, kişiliğinin oluşmasında önemli olan bu dönemde çok zararlı oluyor. (ğretmen 3).* *“Kitle iletişim araçları olumlu bence, tabi ki belli ölçüde. Yani aile çocuğun izlediği takip etmez, düzenlemez, sınırlamazsa kitle iletişim araçlarının olumlu olduğundan söz edemeyiz. Sınırlı bir şekilde verilmelidir”* (ğretmen 36). *“İletişim araçları ile çok fazla vakit geçiren çocuğun çevresindeki bireylerle iletişimi zayıflıyor. Kendi hayal dünyasında yaşamaya başlıyor. En uygun olanı, herkesin bildiği ama uygulamadığı, kitle iletişim araçlarının belli srelerde ve ebeveyn kontrolüne olmasıdır”* (ğretmen 41).

“Hem olumlu hem olumsuz etkisi vardır” temasını destekleyen bir kısım ğretmen görüşleri şöyle yer almaktadır: *“Hem olumlu hem olumsuz etkisi olduğuna inanıyorum.*

TV, bilgisayar gibi teknolojik araçlar çocuğun ufkunu genişletir. Yeni bilgiler öğrenmesini, dünyayı tanımasını sağlar. Ancak günümüzde çocukları saldırganlık gibi olumsuz davranışlar öğreten programlarda yer almaktadır. Aile kontrolünde olumlu, çocuğun kendi inisiyatifine bırakmak yanlış. Çocuğa nedenleriyle anlatılmalıdır” (Öğretmen 27). “Kitle iletişim araçlarının hem olumlu hem olumsuz etkileri vardır. Çünkü bu değerleri kazandırmak amaçlı yayınlanan eğitici çizgi filmler veya eğitici programlar var. Bunlar çocukların dikkatlerini çekiyor ve onları olumlu davranışlara yönlendiriyor. Ancak şiddet içeren ve çocuklar için uygun olmayan programlar da var. Bu tür yayınlar da çocukları bu değerlerden uzaklaştırıyor. Bu durumda da iş aileye düşüyor. Çocukların izlediği programlar takip edilmeli, onlara uygun olmayanlar izlettirilmemelidir” (Öğretmen 44).

Değerler Eğitiminin Daha Yararlı Olması için Neler Yapılabileceğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın 7.alt problemi olan “Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin daha yararlı olması için sizce neler yapılmalıdır?” sorusu ana tema olarak kabul edilmiştir. Analizlerden elde edilen temalar ve alt temalar Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12-Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Değerler Eğitiminin Daha Yararlı Olması İçin Neler Yapılmalıdır Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72)

<u>Tema ve Alt Temalar</u>	<u>Frekans</u>
A. Aile ile ilgili öneriler	
A.1. Aileye seminerler verilmelidir	30
A.2. Aileler bilinçlendirilmelidir	17
A.3. Aileler okul ile iş birliği yapmalıdır	20
B. Öğrenme-Öğretme süreci ile ilgili öneriler	
B.1. Araç gereç eksikliği giderilmelidir	6
B.2. Öğrenci sayıları azaltılmalıdır	25
B.3. Materyal eksikliği giderilmelidir	6
B.4. Rehberlik servisi aktif rol almalıdır	5
B.5. Sınıflarda yardımcı personel olmalıdır	1
B.6. İdarecilere mesleki eğitim ile ilgili seminerler verilmelidir	6
B.7. Stajer öğrencilerin daha kaliteli bir eğitim almaları sağlanmalıdır	5
B.8. Değerler eğitimi çocuğa somut yaşantılar olarak verilmelidir	8
B.9. Okullardaki alt yapı sorunu giderilmelidir	6
B.10. Program yeniden düzenlenmeli ve geliştirilmelidir.	19
B.11. Sınıf ve okul içi etkinlikler değerler bağlamında artırılmalıdır	6
B.12. Öğrencilere ücretsiz kitap temini sağlanmalıdır	1
C. Öğretmen ile ilgili öneriler	
C.1. Öğretmenlere kılavuz kitap temin edilmelidir	15
C.2. Öğretmenlere seminerler verilmelidir	23
C.3. Öğretmenler birbirleriyle işbirliği içerisine girmelidir	1
C.4. Öğretmenlere kaynak temini sağlanmalıdır	12
D. MEB tarafından değerler ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır	2
E. Kitle iletişim araçları değerler ile ilgili yayınlar yapılmalıdır	5
F. Eğitim alanındaki herkese seminerler verilmelidir	3
G. Toplum olarak değerler konusunda uygun bilinç kazandırılmalıdır	4
H. Öğretmen, aile ve çevre bir bütün olmalıdır	2
İ. Değerler toplumun ihtiyaçlarına göre güncellenmelidir	1
J. Lisans derslerine değerler ile alakalı bir ders konulmalıdır	5

Tablo 12 incelendiğinde en yüksek frekansa sahip alt temanın “aile ile ilgili öneriler” teması altında yer alan “aileye seminerler verilmelidir” olduğu görülmektedir. Bunu “öğrenme-öğretme süreci ile ilgili öneriler” teması altında yer alan “öğrenci sayıları azaltılmalıdır” alt teması takip etmektedir. Daha sonra ise, “öğretmen ile ilgili öneriler” temasının “öğretmenlere seminerler verilmelidir” alt teması izlemektedir. Devamında, “aile ile ilgili öneriler” teması altında yer alan “aileler okul ile iş birliği yapmalıdır” alt teması gelmektedir.

Araştırmanın bu bulgularına göre, okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin daha yararlı olması için, ailelere ve öğretmenlere seminerler verilmesi, öğrenci sayılarının azaltılması, programda değerler eğitiminin daha fazla yer etmesi, okul-aile işbirliğinin yapılması gerektiği sonucuna varılabilir.

“Okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin daha yararlı olması için velilere seminerler verilmelidir” görüşü ile ilgili araştırmanın elde edilen bu bulgusu, bir anlamda Yiğittir (2010), Yazar (2010) , Yiğittir ve Keleş’in (2011) araştırma sonuçlarında elde ettikleri bulguları destekler niteliktedir.

Yiğittir’in (2010) yaptığı çalışmada elde ettiği bulgularda, gerek değerler eğitiminin önemi gerekse değer eğitimi yöntem ve metotları öncelikle uygulamalı tanıtımlarla ailelere verilmelidir sonucu ortaya çıkmıştır. Yazar’ın (2010) ulaştığı araştırma sonuçlarında İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programında değer eğitiminin daha yararlı hale gelmesi için öğretmen- veli işbirliği, aile katılımı, aileler için eğitici seminerler ve öğretmenlerin eğitimi teması içinde yer alan hizmet içi seminerler olduğu saptanmıştır. Yiğittir ve Keleş’in (2011) elde ettiği araştırma sonuçlarına göre; ailelerin daha duyarlı olması, sadece sosyal bilgiler değil tüm derslerde değerler eğitimine daha fazla yer verilmesi gerektiği, çocuklara somut yaşantılar kazandırılması gerektiği, değerler eğitiminin okul öncesi eğitim ile başlanması gerektiği görülmüştür.

“Aile ile ilgili öneriler” temasının “aileye seminerler verilmelidir” alt temasını destekleyen öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir: *“Aileye seminerler verilirse değerlerin öğretimindeki sorunun büyük bir kısmının çözüleceğini düşünüyorum (Öğretmen 1). “En önemlisi aileler eğitilmeli, seminerler verilmeli, aileler okul öncesine önem göstermelidirler, en az ilköğretime gösterdikleri kadar. Aileler bu konuda eğitilirse değerlerin eğitimi hem okulda hem aile ortamında pekişir. Böylece erken yaşlarda kazanılan değerler ilerleyen yaşlarda çocuğa kolaylık sağlayacaktır. Aile çocuğun gerek değerler gerekse de ahlaki gelişimi açısından çok büyük bir öneme sahip olduğundan muhakkak seminerler verilmelidir” (Öğretmen 46).*

“Öğrenme-öğretme süreci ile ilgili öneriler” temasının “öğrenci sayıları azaltılmalıdır” alt temasını destekleyici bir kısım öğretmen görüşleri şöyle yer almaktadır: *“Sınıflarda öğrenci sayıları makul düzeyde olmalıdır” (Öğretmen 4). “Sınıf sayılarının mutlaka azaltılması gerektiğini düşünüyorum” (Öğretmen 6). “Öğrenci sayısı azaltılmalı, kaliteli eğitim açısından bu gereklidir. On öğrenci ile ayrı otuz üç öğrenci ile ders işlemek değerleri öğretmek çok ayırdır” (Öğretmen 49).*

“Öğretmen ile ilgili öneriler” temasının “öğretmenlere seminerler verilmelidir” alt temasını destekleyen bazı öğretmen görüşleri şöyledir: *“Öğretmenler her zaman kendisini geliştirmeye yönelik olup seminerler öğretmenlere de verilmeli. Ben biliyorum demek yanlış olur” (Öğretmen 49). “Öğretmene seminerler verilirse değerlerin öğretimindeki sorunun büyük bir kısmının çözüleceğini düşünüyorum” (Öğretmen 1). “Biz öğretmenler olarak her zaman yerinde sayan değil, araştırmacı ve daha bilinçli olarak görevimizi en iyi şekilde yerine getirmeliyiz” (Öğretmen 10).*

“Aile ile ilgili öneriler” temasının “aileler okul ile iş birliği yapmalıdır” alt temasını destekleyici öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir: *“Anne baba evde bu konuda desteğini sürdürüp öğretmen okulda devam ettirebilir. Değerler eğitimi sadece öğretmenle değil anne, baba-okul işbirliği içinde yürütülebilir” (Öğretmen 30). “Okulda verilen eğitim evde de devamının sağlanması ve aile bireylerinin kendi yaşantılarında da bunlara özen göstererek olumlu örnek oluşturması gerekir” (Öğretmen 55).*

V. BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma ile elde edilen sonuçlara ve Okul öncesi eğitim Programında yer alan değerler eğitiminin geliştirilmesine yönelik öneriler yer almıştır.

Sonuçlar

Araştırmada öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulardan aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Size göre okul öncesi eğitimde öğrencilere öncelikle hangi değerler verilmelidir? sorusuyla ilgili bulgulara bakıldığında “saygı” teması en sık belirtilen kavramdır. Bunu “sevgi” teması izlemiştir. Daha sonra “paylaşım” teması takip etmiştir. Öğretmenlerin, okul öncesi eğitimde öncelikli olarak saygı, sevgi ve paylaşım değerlerinin çocuklara verilmesi gerektiği düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
- Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitimi ne ölçüde yeterli buluyorsunuz? sorusuyla ilgili bulgulara bakıldığında "öğretmenin inisiyatifi dahilinde verildiğini düşünüyorum" teması en yüksek frekansa sahiptir. Bunu değerlerin “programda ayrıntılı verildiğini düşünmüyorum” teması izlemiştir. Devamında ise “yetersiz buluyorum” ile ilgili görüşler teması altında yer alan “uygulamalar açısından yetersiz buluyorum” alt teması takip etmiştir. Okul öncesi öğretmenlerine göre okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin öğretmen inisiyatifi dahilinde verildiği ve yetersiz bulunduğu ortaya çıkmıştır.
- Öğrencilerinizin programdaki değerleri kazanıp kazanmadığını belirlemek amacıyla ne tür etkinlikler yapıyorsunuz? sorusuyla ilgili bulgulara bakıldığında “serbest zaman etkinliği” teması en sık belirtilen temadır. Bunu “drama etkinliği” takip etmektedir. Daha sonra ise, sırasıyla “gözlem yoluyla” ve “aile katılımı yoluyla” temaları izlemiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin, öğrencilerin

programdaki değerleri kazanıp kazanmadığını serbest zaman etkinliği, drama etkinliği, gözlem yoluyla ve aile katılımı yoluyla belirledikleri sonucuna ulaşmıştır.

- Okul Öncesi Eğitim Programında Değerler Eğitimi ile ilgili güçlük çektiğiniz noktalar nelerdir? sorusuyla ilgili bulgulara bakıldığında en sık belirtilen alt tema “öğrenme-öğretme süreci ile ilgili sorunlar” teması altında yer alan “öğrenci sayılarının fazlalığı” olduğu görülmektedir. Bunu “aile ile ilgili sorunlar” teması altında yer alan “ailenin yeterli bilinçte olmaması” alt teması takip etmiştir. Daha sonra ise, “öğretmen ile ilgili sorunlar” temasının “değerler öğretiminin sadece öğretmene bırakılması” alt teması izlemiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitimde; öğrenci sayılarının fazlalığı, ailelerin yeterli bilinçte olmamaları, değerler öğretiminin sadece öğretmene bırakılması gibi sebeplerden dolayı güçlük çektikleri saptanmıştır.
- Değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde ailenin rolü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? sorusuyla ilgili bulgulara bakıldığında en sık belirtilen temanın “ailede değerlerin pekiştirilmesi etkilidir” olduğu görülmektedir. Bunu “ailenin bilinç düzeyi etkilidir” teması izlemiştir. Daha sonra ise, “ailenin öğretmenle işbirliği yapması etkilidir” ve “çocuğun okula değerleri bilip gelmesi etkilidir” teması takip etmiştir. Okul öncesi eğitimde ailede değerlerin pekiştirilmesi, aile katılımına dayalı okul-aile işbirliği, ailelerin bilinç düzeyleri ve çocuğun ailede bir takım değerleri alıp gelmesinin değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır.
- Kitle iletişim araçlarının değerler üzerindeki etkisi hakkındaki görüşleriniz nelerdir? sorusuyla ilgili bulgulara bakıldığında “olumsuz etkisi vardır” teması en sık belirtilen temadır. Bunu “ebeveynler tarafından sınırlandırılırsa olumlu etkisi vardır” teması takip etmiştir. Daha sonra ise, “hem olumlu hem olumsuz etkisi vardır” teması izlemiştir. Okul öncesi öğretmenleri, kitle iletişim araçlarının okulda verilen değerler eğitimini olumsuz etkilediği düşüncesinde oldukları sonucuna varılmıştır.

- Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin daha yararlı olması için sizce neler yapılmalıdır? Sorusuna ilişkin araştırma bulgularına bakıldığında en sık belirtilen alt temanın “aile ile ilgili öneriler” teması altında yer alan “aileye seminerler verilmelidir” olduğu görülmektedir. Bunu “öğrenme-öğretme süreci ile ilgili öneriler” teması altında yer alan “öğrenci sayıları azaltılmalıdır” alt teması takip etmektedir. Daha sonra ise, “öğretmen ile ilgili öneriler” temasının “öğretmenlere seminerler verilmelidir” alt teması izlemiştir. Devamında, “aile ile ilgili öneriler” teması altında yer alan “aileler okul ile iş birliği yapmalıdır” alt teması gelmiştir. Öğretmenler, Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin daha yararlı olması için, ailelere ve öğretmenlere seminerler verilmesi, öğrenci sayılarının azaltılması, programda değerler eğitiminin daha fazla yer etmesi, okul-aile işbirliğinin yapılması görüşünde oldukları belirlenmiştir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan değerler eğitiminin daha yararlı hale gelmesi amacıyla şu öneriler geliştirilmiştir:

- Okul öncesi eğitim programı değerler eğitimi boyutunda yeniden düzenlenmeli ve geliştirilmelidir.
- Öğretmenler için değerler ve değerler eğitimi ile ilgili olarak konu alanı uzmanları ve akademisyenler tarafından seminerler ve hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir.
- Değerler eğitimi öğrencilere somut yaşantılar, sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler düzenlenerek verilmelidir.
- Okul öncesi sınıf mevcutları azaltılmalıdır.
- Okul öncesi öğrencilerine kaynak ve araç-gereç temini sağlanmalıdır.
- Ebeveynlere değerler ve değerler eğitimi ile ilgili olarak konu alanı uzmanları ve akademisyenler tarafından seminerler, konferanslar vb. etkinlikler düzenlenmelidir.
- Ailelerin okul ile işbirliği içerisinde olmaları teşvik edilmelidir.
- Yayın organları daha duyarlı olmalı ve değerler eğitimi ile ilgili programları artırmalıdır.

- Öğretmen adaylarına hizmet öncesi eğitimde değerler ve değerler eğitimi ile ilgili derslerin verilmesi sağlanmalıdır.
- Değerler eğitimi programı farklı ekonomik, sosyal ve kültürel çevrelerde uygulanarak; bu uygulamaların sonuçlarından elde edilen bulgularla karşılaştırılmalıdır.
- Çeşitli etkinliklerle toplumda farkındalık oluşturularak değerler eğitiminde toplumun daha bilinçli ve sağduyulu olması sağlanmalıdır.
- Değerler eğitimi ile ilgili müfettiş, öğrenci velileri ve akademisyenlerin görüşlerinin de alınacağı geniş katılımlı araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acat, M. B. ve Aslan, M. (2011). **İlköğretim okullarında öğrencilere kazandırılması gereken değerler**. 20.Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Akbaş, O. (2004). **Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Akduman, G. G. (2010). “Okul öncesi eğitimin tanımı ve önemi”. **Okul Öncesi Eğitime Giriş**. (Edt: Gülden Uyanık Balat). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Alpöge, G. (2011). **Okul öncesinde değerler eğitimi**. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2001). **Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı**. Milli Eğitim Dergisi. Sayı:151.
- Aral, N., Kandır, A ve Can Yaşar, M. (2002). Okul öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programı. **(36-72 aylık çocuklar için) İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık**.
- Arı, R., Deniz, M., Erişen, Y., Çeliköz, N. (2006). **Çocukların okula hazırlanması (Anne-Çocuk Eğitimi) Temel Araştırması**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı Yayıncılık.
- Artut, P. D. ve Tarım, K. (2004). Okul öncesi kubaşık öğrenme uygulamaları: toplama işlemine yönelik bir uygulama örneği. **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 13(2), 1-10.
- Aspin, D. N. (2000). Values, Beliefs and Attitudes in Education: The Nature of Values and their Place and Promotion in Schools. **Education, Culture and Values**, 14, 197-218.
- Avcı, N. (2007). Üniversite gençliğinin bireysel ve toplumsal değerlere ilgi ve bakışı. Süleyman Demirel Üniversitesi örneği. **Üniversite gençliği ve değerleri**. Değerler ve Eğitimi Uluslar arası Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Aydın, M. Z. (2005). **Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi**. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Bahar, H. İ. (2009). **Sosyoloji**. Ankara: Usak Yayıncılık.
- Balat, G. U. ve Dağal, A. B. (2009). **Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri**. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Beil, B. (2003). **İyi çocuk, zor çocuk, doğru davranışlar çocuklara nasıl kazandırılır?**. (Çev. Cuma Yorulmaz). Ankara: Arkadaş Yayıncılık.

- Bilgin, H. (2010). "Okul öncesi eğitimde aile ile iletişim ve ailelere rehberlik". (Edt: Gül den Uyanık Balat). **Okul Öncesi Eğitime Giriş**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bolay, S. H. (2004). Değerlerimiz ve günlük hayat. **Değerler eğitimi merkezi dergisi**, 1(1), 12-19.
- Budak, E. ve Akbaş, A. (2011). **Okul öncesi çocuğunun gelişimi ve eğitimi**. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Budumlu Akkiprik, G. (2007). **Genel Lise Öğretmenlerine Göre Karakter Eğitimi Yoluyla Öğrencilere Kazandırılacak Değerler**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Bulach, C.R. ve Butler J.D. (2002). The occurrence of behaviors associated with sixteen character values. **Journal of Humanistic Counseling, Education and Development**, 41(2), 200-214.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). **Bilimsel araştırma yöntemleri**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Can, Ö. (2008). **Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Ceylan, Y. (2012). Toplumsal değerler ve medya etiği. **Dicle Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü Dergisi**. Yıl:4, Sayı:7, 45-58.
- Cheng, S., Kawano, Y., Kidder, E., Martinez, J., Schraub, J. ve Tefera, A. (2004). **Building Blocks for LA's Children**. The Ralph and Goldy Lewis Center for Regional Policy Studies UC Los Angeles.
- Çelenk, S. (2003). Okul başarısının ön koşulu: Okul aile dayanışması. **İlköğretim-Online dergisi**, 2(2), 28-34.
- Çengelci, T. (2010). **İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.
- Demirel, Ö. (1999). **Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dılmaç, B. (1999). **İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile sınanması**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.

- _____. (2007). **Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması.** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı. Konya.
- Dirim, A. (2004). **Kız meslek liseleri için okul öncesi eğitimi.** Ankara: Esin Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2008). Toplumsal davranış kalıpları. **Sosyoloji, Kavramlar ve Sorunlar.** Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2009). Değerler eğitimi. (Edt: Cemil Öztürk). **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Düşek, G. (2008). **2006 yılında uygulamaya konulan okul öncesi eğitim programı hakkında ilköğretim müfettişleri, okul öncesi eğitim veren kurum müdürleri ve okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Ekiz, D. (2009). **Bilimsel araştırma yöntemleri.** Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. **Değerler Eğitimi Dergisi**, 1(1), 79-96.
- Erdoğan, S. (2010). **Erken çocukluk döneminde televizyonun sosyal gelişime ve değerler eğitime etkisi.** International Conference on New Trends in Education and Their Implications. 11-13 November, 2010 Antalya-Turkey. 764-767.
- Fichter, J. (2006). **Sosyoloji nedir.** (Çev. Nilgün Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gleen, C. L. (1998). What real education requires. **Journal of Education**, 180(3), 41-50.
- Gökçek, B. S. (2007). **5-6 yaş çocukları için hazırlanan karakter eğitimi programının etkisinin incelenmesi.** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Gömleksiz, M. N. (2007). Lise öğrencilerinin toplumsal değerlere ilişkin tutumları: Elazığ ili örneği. **Okul ve Değerler.** Değerler ve Eğitimi Uluslar arası Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Güler, T. (2011). Okul öncesi eğitimde ailenin önemi ve okul aile işbirliği. (Edt: Gelengül Haktanır). **Okul Öncesi Eğitime Giriş.** Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gürkan, T. (2000). Okul Öncesi eğitimin tanımı, kapsamı ve önemi. (Edt: Şefik Yaşar). **Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Güven, G. (2006). **Kütahya'daki okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan oyun ve spor programlarının incelenip değerlendirilmesi.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kütahya.
- Güven, G. (2010). Okul öncesi eğitim programı. (Edt: Güliden Uyanık Balat). **Okul Öncesi Eğitime Giriş.** Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Halstead, J. M.(1996). Values and values education in schools. J. M. Halstead ve M. J. Taylor(Edt.). **Values in Education and Education in Values.** Oxon: RoutledgeFalmer. 3-13.
- Hill, B. V. (2004). Values Education in Schools : Issues and challenges, Primary & Middle Years Educator, 2(2), 8-20.
- Hökelekli, H ve Gündüz, T. (2007). Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimleri. **Eğitim ve değerler.** Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Husu, J. ve Tirri, K. (2007). Developing Whole School Pedagogical Values- A Case of Going Through The Ethos of “Good Schooling. *Teaching and Teacher Education*, 23(4), 390-401.
- İşcan, C. D. (2007). **İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği.** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Kale, N. (2007). Nasıl bir değerler eğitimi? **Eğitim ve Değerler.** Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kandır, N. (2001). **Çocuk gelişiminde okul öncesi eğitim kurumlarının yeri ve önemi.** Milli Eğitim Dergisi. Sayı:151. Erişim Tarihi: 18 Aralık 2011, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/151/kandir.htm
- Keskinoğlu, M. Ş. (2008). **İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerine uygulanan mesnevi temelli değerler eğitimi programının ahlaki olgunluğa ve saldırganlık eğitimine etkisi.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kızılçelik, S. ve Erjem, Y. (1996). **Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü.** İzmir: Saray Yayıncılık.
- Koçyiğit, S. (2010). Okul öncesi eğitim kurumlarında personel. (Edt: Güliden Uyanık Balat). **Okul Öncesi Eğitime Giriş.** Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kohn, A. (1997). How Not to Teach Values A Critical Look at Character Education. *Phi Delta Kappan*. 78(6), 429-439.

- Kök, M., Koçyiğit, S., Tuğluk, M. N. ve Bay, E. (2008). Okul öncesi dönem çocuklarında görülen sorunların öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. **Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi**. Sayı: 17, 82-93.
- Knafo, A. (2003). Authoritarians, the next generation: Values and bullying among adolescent children of authoritarian fathers. **Analyses of Social Issues and Public Policy**, 3(1), 199- 204.
- Kuçuradi, İ. (2010). **İnsan ve değerleri**. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kunduroğlu, T. (2010). **4. sınıf fen ve teknoloji dersi öğretim programıyla bütünleştirilmiş “Değerler Eğitimi” programının etkililiğinin incelenmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri. **Kuramsal Eğitimbilim Dergisi**, 2(2), 1-18.
- Kuş, E. (2003). **Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri nitel mi, nicel mi?**. Ankara:Anı Yayıncılık.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. **Türk Psikoloji Dergisi**, 15, 59- 76.
- M.E.B. (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu.
- _____(1993). “Okul öncesi eğitimi komisyon raporu” 14. Milli Eğitim Şurası. Eylül.
- _____(2003). **Tebliğler Dergisi**, 66(2552), Eylül.
- _____(2004). **İlköğretim Hayat Bilgisi dersi programı**. Ankara: M.E.B. Yayınları.
- _____(2005). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4–5 Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu**. Ankara: M.E.B. Yayınları.
- _____(2006). **32-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programı**. Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü. Ankara: M.E.B. Yayınları.
- _____(2010). **18. Milli Eğitim Şurası Kararları**. Ankara.
- Memiş, A. ve Gedik, E. G. (2010). Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri. **Değerler eğitimi dergisi**, 8(20), 123-145.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). **Qualitative data analysis**. Thousand Oaks, CA:Sage Publication.
- Oğuzkan, Ş. ve Oral, G. (2001). **Kız sanat okulları için okul öncesi eğitimi**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Okday, A. (1999). **Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem**. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- _____ (2010). Okul öncesi eğitim ve ilköğretimin çocuğun yaşamındaki yeri ve önemi. (Edt: Ayla Oktay). **İlköğretime Hazırlık ve İlköğretim Programları**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özden, Y. (2002). **Eğitimde dönüşüm eğitimde yeni değerler**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Öztürk Samur, A. (2011). **Değerler Eğitimi Programının altı yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Polat, Ö. (2010). “İlköğretime geçişte okul, öğretmen ve anne-babalara düşen görevler” (Edt: Ayla Oktay). **İlköğretime Hazırlık ve İlköğretim Programları**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Poyraz H. ve Dere H. (2006). **Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri**. Ankara: Anı yayıncılık.
- Prencipe, A. ve Helwig C.C. (2002). The development of reasoning about the teaching of values in school and family contexts, **Child Development**, 73(3), 841-856.
- Prestwich, D. L. (2003). Character Education in America's Schools. **School Community Journal**. 14(1), 139-150.
- Revell, L. (2002). Childrens responses to character education. **Educational Studies**, 28(4), 421-431.
- Richardson, R. C., Tolson, H., Huang, T. Y. ve Lee Y. H. (2009). Character education: lessons for teaching social and emotional competence. **Children & Schools**, 31(2), 71-78,
- Sapasağlam, Ö. (2009). **Okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan usta öğreticilerin öğretmenlik yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. **Değerler Eğitimi Dergisi**, 3(10), 73-88.
- Sarı, M. (2007). **Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: Düşük ve yüksek “okul yaşam kalitesi”ne sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı. Adana.
- Sarı, S. Ç. (2010). “Okul öncesi eğitimde sınıf dışı etkinlikler”. (Edt: Gül den Uyanık Balat). **Okul Öncesi Eğitime Giriş**. Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Şahin, E. (2005). **Okul öncesi eğitimi. Öğretmen adayları ve öğretmenleri için uygulama kılavuzu.** Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, Z. S. (2010). **Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin mesleğe yönelik tutumları ve yeterlilik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Şen, Ü. (2007). **Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitimde değerler eğitimi üzerine bir araştırma.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Şişman, A. (2007). **Açılış konuşmaları.** Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Taylor, M. J. (1996). Voicing their values: pupils' moral and cultural experience. J.M. Halstead and M. J. Taylor (Eds). **Values education and education in values.** New york: Routledge Falmer.
- Titus, D. N. (1994). Value education in American secondary schools. www.eric.ed.gov. ERIC Document No: ED 381423.
- Tokdemir, M. A. (2007). **Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Trabzon.
- Tos, F. (2001). **Çocuğun gelişiminde okul öncesi eğitim.** İstanbul: Kariyer yayıncılık.
- Tozlu, N. ve Topsakal, C. (2007). Avrupa Birliği'ne uyum çerçevesinde değerler eğitimi. **Toplum ve Değerler.** Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Türk, İ. (2009). **Değerler eğitiminde saygı.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tokat.
- Uçar, N. (2010). **Okul öncesi öğretmenlerinin sosyal becerilerini etkileyen faktörler.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Ural, O. ve Ramazan, M. O. (2007). Türkiye'de okul öncesi eğitimin dün ve bugün. (Edt: S. Özdemir, H. Bacanlı, M. Sözer). **Türkiye'de Okul Öncesi Eğitimi ve İlköğretim Sistemi Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri.** Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayıncılık.
- Uysal, V. (2007). Yetişkinlerde dindarlık ve değerler: Dini hayat, değer tercihleri ve kadına bakış eğilimleri. **Toplum ve Değerler.** Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

- Üner, E. (2011). **Okul öncesi eğitim programındaki 36-72 aylık çocuklara farklılıklara saygı eğitimi kazandırmanın öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kayseri.
- Veugeliers, W. (2000). Difference ways of teaching values. **Education Review**, 52(1), 37-42.
- Veugeliers, W. ve Kat, E. (2003). Moral Task of the teacher According to Students, Parents and Teachers. **Educational Research and Evaluation**, 9(1), 75-91.
- Veugeliers, W. ve Vedder P. (2003). Values in Teaching. **Teachers and Teaching: Theory and Practice**, 9(4), 377-389.
- Whitney, I. B.(1986). **The status of values education in the middle and junior high schools of tennessee.** Tennessee: The Requirements for the degree of Doctor of Education, Tennessee State University.
- Yapıcı, A ve Zengin, Z. S. (2003). İlâhiyat fakültesi öğrencilerinin değer tercih sıralamaları üzerine psikolojik bir araştırma: Çukurova Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi örneği. **Değerler Eğitimi Dergisi**, 1(4), 173-206.
- Yaşar, Ş. (2000). Kitle iletişim araçları ve okul öncesi eğitim. (Edt: Şefik Yaşar). **Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yavuzer, H. (2011). **Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi.** İstanbul: Remzi Kitapçılık.
- Yazar*, T. (2010). **İlköğretim sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi programının mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme.** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.
- _____(2012). Öğretmen Adaylarının Değerler Hakkındaki Görüşleri. **Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi**, Sayı:5, 61-68.
- Yeşilyaprak, B. (2002). Öğretim kademeleri ve rehberlik. (Edt: Gürhan Can). **Rehberlik.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). **Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.** Ankara: Seçkin Yay.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okulda kazandırılmasını arzuladığı değerler. **Değerler Eğitimi Dergisi**, 8(9), 207-223,

* Araştırmacının “Yalar” olan soyadı mahkeme kararıyla “Yazar” olarak değişmiştir.

- Yiğittir, S. ve Keleş, H. (2011). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri. **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl:40, Sayı: 189, 144-154.
- Yukay, M. (2006). **Okul öncesi dönemdeki çocukların kişilerarası ilişkilerini geliştirmeye yönelik hazırlanmış sosyal beceri eğitimi programının değerlendirilmesi.** Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi 1.Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi. İstanbul: Ya-pa Yayınları, Cilt: I, 78-89.
- Zembat, R ve Zülfikar, S. T. (2006). An Investigation of Conversation and Story Telling Activities Used by Preschool Education Teachers. (EDAM). **Educational Sciences: Theory & Practice**. 6(2), 602-608.

EK-1

ÖZGEÇMİŞ

Süreyya ERKUŞ

Eğitim Bilimleri (Eğitim Programları ve Öğretim)

Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

Eğitim

Lisans: 2008 Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği
Lise : 2004 Diyarbakır, Fatih Lisesi, Fen Bilimleri Bölümü

İş

2008 -2011: Sınıf Öğretmeni, Durabeyli İlköğretim Okulu, Dicle-DİYARBAKIR
2011 - : Sınıf Öğretmeni, Karayakup İlköğretim Okulu, Kayapınar-DİYARBAKIR

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Lice/Diyarbakır, 8 Kasım 1987

Yabancı Dil : İngilizce

E-mail : Sureyya.erkus@hotmail.com

EK-2: ANKET İZİNİ

T.C.
DİYARBAKIR VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

28 Şubat 2012

Sayı: B.08.4.MEM 0.21.20.02- 605.01- **5928**
Konu: Anket İzni

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: 27.02.2012 tarih ve 67 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Süreyya ERKUŞ'un "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerin Değerlendirilmesi" konulu tez önerisi ile ilgili olarak geliştirdiği anket çalışması Araştırma ve Değerlendirme Komisyonumuz tarafından incelenmiş olup, İlimiz merkez ilçelerinde bulunan Anaokullarında görev yapan öğretmenlere uygulanmasına müdürlüğümüzce izin verilmesi uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Mehmet Hacı AĞIRBAŞ
Milli Eğitim Müdürü

Ekler:

- 1-Araştırma Değerlendirme Formu
- 2-Onaylı Anket Formu(2 Sayfa)

İl Milli Eğitim Müdürlüğü Strateji Geliştirme Birimi
Bilgi İçin ASKE Sorumlusu: O.KARAMAN
Tel:0412 226 58 50 (7 Hat) dahili 170
E-Posta:arge21@meb.gov.tr
argecsb@gmail.com

EK-3: GÖRÜŞME FORMU

Değerli Meslektaşım,

“Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı bu araştırma için sizin görüş ve önerilerinize gereksinim duyulmaktadır. Bu araştırmada elde edilecek bulguların geçerliliği görüş ve önerilerinizi olduğu gibi belirtmenize bağlıdır. Elde edilen bulgular yalnızca bu araştırma için kullanılacaktır. Görüşme formunda yer alan soruların hiç birini lütfen yanıtsız bırakmayınız. Araştırmaya sağladığınız katkı için şimdiden teşekkür eder, saygılar sunarım.

Süreyya ERKUŞ
Sınıf Öğretmeni-Dicle Üniv.
Eğit. Bil. Ens. Yük. Lis. Öğr.

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz : ☐ Kadın ☐ Erkek
2. Kıdeminiz : ☐ 1-5 Yıl ☐ 6-10 Yıl ☐ 11-15 Yıl ☐ 16-20 Yıl ☐ 21 +
3. Görev Yaptığınız Okul :
4. En Son Mezun Olduğunuz Yükseköğretim Kurumu:
☐ Eğitim Fak. ☐ A.Ö.F. Okul Öncesi Öğrt. Prog.
☐ A.Ö.F. Okul Öncesi Lisans Tamamlama Prog. ☐ Diğer (Belirtiniz).....
5. Mezun Olduğunuz Yükseköğretim Kurumuna Göre alanınız:
☐ Okul Öncesi Öğrt. ☐ Çocuk Gelişimi ve Okul Öncesi Eğitimi Öğrt.
☐ Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğrt. ☐ Çocuk Gelişimi bölümü
☐ Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü ☐ Ana okulu Öğretmenliği
☐ Diğer (Belirtiniz).....

GÖRÜŞME SORULARI

1. Size göre okul öncesi eğitimde öğrencilere öncelikle hangi değerler verilmelidir? Nedenleriyle birlikte açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

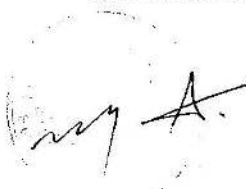
.....

.....

.....

.....

.....

2. Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitimi (etkinlikler, uygulamalar, oyunlar, örnek hikayeler vs. açılarından) ne ölçüde yeterli buluyorsunuz? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Öğrencilerinizin programdaki değerleri kazanıp kazanmadığını belirlemek amacıyla ne tür etkinlikler yapıyorsunuz? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Okul Öncesi Eğitim Programında Değerler Eğitimi ile ilgili güçlüğ çektiğiniz noktalar nelerdir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(H)

my A 4

5. Değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde ailenin rolü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Kitle iletişim araçlarının değerler üzerindeki etkisi hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin daha yararlı olması için sizce neler yapılmalıdır? Önerilerinizi belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

my A 42